

Tampereen yliopisto  
Johtamiskorkeakoulu  
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

# “Heidän täytyy rakentaa Eurooppa kotiinsa!”

Retorinen analyysi Kosovon ja Euroopan unionin identiteettien muodostumisesta talven 2014–2015 siirtolaiskriisissä

Pauliina Fors  
Pro gradu -tutkielma  
Marraskuu 2017  
Ohjaaja: Hanna Ojanen

Tampereen yliopisto  
Johtamiskorkeakoulu  
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

FORS, PAULIINA: "Heidän täytyy rakentaa Eurooppa kotiinsa!" Retorinen analyysi Kosovon ja Euroopan unionin identiteettien muodostumisesta talven 2014–2015 siirtolaiskriisissä

Pro gradu -tutkielma, 73 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/Kansainvälisen politiikan opintosuunta

Marraskuu 2017

-----  
Kosovo on nuori valtio, jossa on vahva ulkomainen edustus ja joka on sekä YK:n että EU:n missioiden kohteena. EU ja sen siviilikriisinhallintaoperaatio EULEX ovat läsnä Kosovossa auttamassa maan valtionrakennusprosessia, mutta niitä on myös kritisoitu paikallisen omistajuuden riistämisestä kosovolaisilta heidän oman valtionsa asioissa. Kosovon yhteiskunta ja talous ovat vielä monien kehityskielten tarpeessa, eikä laillisuusperiaate vielä toteudu siellä kaikin osin. Maan poliitikkoja syytetään korruptiosta ja kyvyttömyydestä saada aikaan muutoksia. Kaikki nämä seikat yhdessä ovat luoneet Kosovon kansalaisten keskuuteen syvän tyytymättömyyden ja toivottomuuden, joka eskaloitui talvella 2014–2015 voimakkaana nousuna kosovolaisten turvapaikanhakijoiden määrässä EU:n alueella.

Tuo voimakas siirtolaisuuspiikki sai aikaan tietynlaisen kriisin Kosovossa, EU:ssa ja niiden välisissä suhteissa. Tutkimuksessa analysoidaan retoriikkaa, jota Kosovo ja EU käyttivät puhuessaan tuosta kriisistä, jotta saadaan selville, millaisia identiteettejä näille kahdelle toimijalle rakentuu ja vahvistuu niiden välisessä kanssakäymisessä. Identiteettien muodostumista tarkastellaan Alexander Wendtin esittelemän sosiaaliseen oppimiseen perustuvan identiteettiteorian pohjalta. Identiteettien kautta pyritään myös tuomaan näkyväksi Kosovon ja EU:n välisiä valtasuhteita.

Tutkittavassa aineistossa Kosovolle muodostuu identiteetti eristettynä, alikehittyneenä ja tuen ja ohjauksen tarpeessa olevana valtiona. Toisaalta Kosovo pyrkii myös aktiivisesti rakentamaan omaa identiteettiään EU-suuntautuneena vastuullisena toimijana. EU:n keskeiseksi identiteetiksi muodostuu normatiivisen vallan identiteetti, joka on suhteessa Kosovoon aina ohjaaja ja tukija, sääntöjen asettaja ja määrittäjä. Kosovolaisessa retoriikassa EU:lle muodostuu myös eristäjän ja ulossulkijan identiteetti. Toimijoille retoriikassa muodostuvat identiteetit todentavat ja vahvistavat niiden välillä vallitsevaa epätasaista vallanjakoa, jossa EU on aina se, jolla on valtaa, ja Kosovo se, jolla sitä ei ole. Niiden välisessä retoriikassa on nähtävissä EU:n pyrkimys muuttaa Kosovoa, ja toisaalta Kosovon pyrkimys muuttua identiteetiltään Euroopan unioniin sopivammaksi.

Vaikka Kosovo pyrkiikin identiteettityössään kohti identifikaatiota EU:n kanssa, on sillä kuitenkin niin paljon ratkaisemattomia ongelmia, että sen EU-jäsenyyden ei voida olettaa tapahtuvan lähiaikoina. EU:n puolestaan voidaan olettaa jatkavan integraatioprosessia Kosovossa, koska se kuuluu sen identiteettiin normatiivisen valtana, ja koska Kosovon talouden ja yhteiskunnan vakauttamisesta seuraavat edut ovat EU:lle niin tuntuvat.

## Sisällysluettelo

1. Aluksi: kuka haluaa Kosovon? .....	1
2. Kosovo ennen ja nyt .....	2
2.1. Serbian sydän vai osa Suur-Albaniaa? – Kosovon kahtiajakautunut historia .....	2
2.2. Kosovo ja EU .....	5
2.3. Vieraasta on tullut isäntä – Kosovo mission kohteena .....	8
3. Kosovon erityislaatuinen siirtolaiskriisi Kosovon ja EU:n suhteen kehyksessä ja siitä nousevat kysymykset .....	11
3.1. Kosovolaisen maastamuuton taustaa: konflikti, siirtolaisuus ja rikollisuus .....	12
3.2. Maastamuuttajan Kosovo .....	14
3.3. Talven 2014–2015 siirtolaiskriisi .....	15
4. Konstruktivistinen viitekehys ja identiteetit .....	19
4.1. Identiteetit tutkimuksen keskiössä .....	19
4.2. Identiteettien muodostuminen .....	21
5. Menetelmänä retorinen analyysi .....	23
5.1. Retorinen analyysi sosiaalisen todellisuuden näyttäjänä .....	24
5.2. Retoriikan välineet .....	25
5.3. Argumentoinnin lähtökohdat ja tekniikat .....	27
6. Aineistona Kosovon ja EU:n tuottamia puheita ja tiedotteita .....	31
7. Analyysi: retoriikassa muodostuvat identiteetit .....	33
7.1. Puhujat ja yleisöt .....	33
7.2. Henkilökohtainen identiteetti .....	35
7.3. Tyyppi-identiteetti .....	45
7.4. Rooli-identiteetti .....	59
7.5. Kollektiivinen identiteetti .....	69
7.6. Analyysistä vedettävät johtopäätökset .....	70
8. Lopuksi .....	72
9. Lähdeviitteet .....	74
Aineisto .....	74
Dokumentit ja tiedotteet .....	75
Medialähteet .....	76
Kirjallisuus .....	77

# 1. Aluksi: kuka haluaa Kosovon?

Kosovo on erityislaatuinen valtio, tai *epävaltio*, sillä sen on tähän mennessä tunnustanut vain 111 valtiota maailman noin 190 valtiosta (Kosovon ulkoasiainministeriö 2015.) Siitä syntyykin jännite: onko Kosovo valtio vai ei? Maan hallitus käyttäytyy kuin se olisi, mutta Serbian hallitus ja serbiministerit Kosovossa pitävät sitä osana Serbiaa. Sen lisäksi sen itsenäisyyttä on vahvasti värittänyt kansainvälisten toimijoiden, erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan unionin (EU) läsnäolo ja toimeenpanovalta maassa, ja virallisissa teksteissä siihen yleensä viitataan ”sellaisena kuin se on YK:n päätöslauselmassa 1244 määritelty” (ks. esim. UNDP.) Myös Yhdysvallat on näytellyt näkyvää osaa Kosovossa sekä YK:n ja Naton kautta, että itsenäisenä toimijana lahjoittajakentällä. Kansainvälisen yhteisön hankkeita on kritisoitu historian huomioimatta jättämisestä ja utopistisista tavoitteista, jotka ovatkin jääneet pääosin toteutumatta – YK:n Kosovo missio (UNMIK) päätti alkaa rakentaa hallintoa Kosovon sodan jälkeen kahtia jakautuneessa yhteiskunnassa täysin alusta, vaikka Kosovossa olikin Serbian presidentin Slobodan Miloševićin sortohallituksen aikana kehittynyt autonominen hallinto, eivätkä UNMIK:in ja EU:n asettamat tavoitteet demokratisaatiosta ja hyvästä hallinnosta ole vieläkään täysin toteutuneet (Feltes 2013, 197–198.)

Yli kymmenen vuotta Kosovon sodan jälkeenkään Kosovoon ei ole onnistuttu luomaan täysin toimivaa demokraattista valtiota, mikä on lisännyt epäluottamusta kansainvälisiä toimijoita kohtaan (Feltes 2013, 204.) Kosovon väestöstä noin 90 % on albaaneja, loput serbejä, bosniakkeja ja muita pienempiä vähemmistöjä (CIA World Factbook.) Etnisen konfliktin jäljet vaikuttavat edelleen Kosovon ja Serbian suhteissa, ja vielä näkyvämmiin etnisten albaanien ja serbien välisissä suhteissa (Strapacova 2016, 57.) Koska Serbia kieltäytyy tunnustamasta Kosovon itsenäisyyttä, elävät Kosovon alueella asuvat serbit mielenkiintoisessa rinnakkaistodellisuudessa, jossa he kieltäytyvät tunnustamasta muita kuin Serbian lakeja ja toimeenpanovaltaa. Albaaniväestö puolestaan vetää Albanian lipun salkoon, juhlii Albanian lipun päivää ja kannattaa Albanian jalkapallojoukkuetta. Tilanteessa herääkin kysymys, miten on mahdollista, että on olemassa tällainen valtio, jota edes sen omat kansalaiset eivät tunnu haluavan? Tämä kysymys on johdattanut nyt käsillä olevaan tutkimukseen, jossa pohditaan EU:n ja Kosovon suhdetta identiteettien ja vallan jakautumisen kautta.

Millainen kansallinen identiteetti on valtiolla, jota jakaa etnisen konfliktin perintö ja jonka status on vielä kansainvälisestikin kiistelty? Entä millaiseksi se muodostuu kohtaamisessa toisen toimijan kanssa, jonka identiteetti on myös hieman hämärä: muodostuuhun EU useista kansallisista toimijoista. Kuitenkin EU Kosovossa edustuu selkeästi EU:na, auktoriteettina ja usein normatiivisena ohjaajana, ja näiden kahden toimijan kanssakäymisissä niille muodostuu identiteettejä, jotka eivät

välttämättä ole relevantteja muissa suhteissa ja tilanteissa. Valta on koko ajan läsnä tässä suhteessa: missä määrin Kosovo on suvereeni valtio, jolla on itse valtaa päättää oma suuntansa, missä määrin 28:n eurooppalaisen valtion muodostama unioni käyttää materiaalista ja normatiivista valtaansa Kosovon ohjaamiseen? EU:n tavoitteet Kosovossa mielletään usein universaalin hyväksi: oikeusvaltiokehitys, hyvä hallinto ja demokratisaatio. Niiden saavuttamiseksi voidaan joskus loukata jopa sitä kaikista rikkumattominta valtion ominaisuutta: suvereniteettia.

## 2. Kosovo ennen ja nyt

Kosovo itsenäistyi Serbiasta 17.2.2008 yksipuolisella päätöksellä, ja kansainvälinen tuomioistuin totesi 2010 antamassaan lausunnossa, että Kosovon itsenäistyminen ei ole vastoin kansainvälistä lainsäädäntöä tai turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa 1244 (Kansainvälinen tuomioistuin 2010, 122.) Serbia ja sille läheiset valtiot eivät kuitenkaan ole tätä hyväksyneet, eivätkä jotkut valtiot halua tunnustaa Kosovon itsenäisyyttä omien itsenäisyysmielisten vähemmistöjensä vuoksi. Se että viisi EU-jäsenvaltiota (Espanja, Kreikka, Kypros, Romania ja Slovakia) ei ole tunnustanut Kosovoa, on vaikeuttanut EU:n toimintaa Kosovossa, sillä sen täytyy teknisesti virallisessa toiminnassaan välttää Kosovon kohtelemista itsenäisenä valtiona (Derks & Price 2010, 10).

Kosovo on valtiomuodoltaan tasavalta, ja sen perustuslaissa se määritellään multietniseksi demokraatiaksi. Kosovon eduskunta koostuu 120 paikasta, joista perustuslain mukaisesti vuoden 2014 vaaleista lähtien 10 paikkaa taataan serbeille ja 10 muille vähemmistöille. Vuoden 2014 vaalit järjestettiin vain kuukausi eduskunnan hajottamisen jälkeen, mikä vaikeutti vaalien läpinäkyvyyttä ja mahdollisti ehdokkaille vain kymmenen päivän kampanjoinnin. Vaalien tulos saatiin julistettua vasta 26 päivää vaalien jälkeen. (EU EOM, 2014). Hallituksen muodostamisessa meni sitäkin kauemmin: kuusi kuukautta, sillä mikään ehdolla olleista puolueista tai koalitioista ei saanut eduskunnan haltuun ottamiseen tarvittavaa enemmistöä (Mjekiqi & Gallagher 2015.) Kosovo on siis julistautunut itsenäiseksi ja siellä on jonkinlainen vaaleilla valittu hallinto, mutta Kosovon status ja sen sisäpoliittinen tilanne ovat edelleen varsin mutkikkaita. Ymmärtääksemme miten tähän tilanteeseen on päädytty, täytyy luoda katse historiaan ja Kosovoa muovanneihin toimijoihin.

### 2.1. Serbian sydän vai osa Suur-Albaniaa? – Kosovon kahtiajakautunut historia

Tuoreudesta ja epäselvästä statuksesta johtuen Kosovosta itsenäisenä valtiona ei ole vielä kovin paljon tutkimusta. Sodan arvet ovat siellä vielä syvät, niin myös etniset jakolinjat. Maa vasta yrittää rakentaa niitä instituutioita, joita valtio tarvitsee toimiakseen. Kosovo on kuitenkin ollut olemassa alueellisena entiteettinä jo keskiajalla, ja albaanit ja serbit ovat kisailleet siellä elintilasta jo ainakin

1000-luvun taitteesta. Kosovo Poljen taistelu ottomaaneja vastaan 1389 on kanonisoitu osa serbialaista identiteettiä, albanialaiset puolestaan pitävät taistelua osoituksena koko Balkanin kansojen veljeydestä, jonka serbit ovat omassa narratiivissaan epäoikeudenmukaisesti riistäneet muilta. Ottomaanit varmistivat lopullisesti otteensa Serbiasta (ja sen myötä Kosovon alueesta) 1459, kunnes Habsburgit tulivat ja valtasivat Serbian alueita takaisin 1600-luvun lopulla. Habsburgien voittokulku kuitenkin pysähtyi kirvelevään tappioon 1690, jonka johdosta yleisesti oletetaan serbien vetäytyneen pohjoiseen ja jättäneen Kosovon alueelle aukon, jonka ottomaaneille lojaalit albaanimuslimit sitten pystyivät täyttämään, muodostaen näin alueen nykyisen demografian. (Judah 2008).

Albanialainen nationalismi alkoi kehittyä ja järjestäytyä 1800-luvun lopulla, mutta se ei saanut vahvempia vastustajiaan vastaan hallintaa itselleen Kosovon alueella. 1900-luvun alku oli alueella rauhantonta aikaa, ja Kosovoa jaettiin milloin mitenkään valloittajien kesken, kunnes 1918 perustettiin Serbien, kroaattien ja slovenialaisten kuningaskunta, johon jo tuolloin viitattiin epävirallisesti Jugoslavia. Vuosien 1912–1915 väliset veriset tapahtumat serbien ja albaanien välillä olivat omiaan tulehuttamaan alueelle palaavien serbien ja siellä asuvien albaanien välejä. Toisen maailmansodan aikainen italialaisten Albanian miehitys ja myöhempi Kosovon jakaminen kolmelle (Saksalle, Bulgarialle ja Italialle) olivat omiaan nostattamaan albaaninationalismia ja haaveita Suur-Albaniasta. Suur-Albanian taru kuitenkin päättyi toisen maailmansodan mukana, ja vuonna 1948 koko Kosovo liitettiin taas osaksi Josip Broz Titon johtamaa Jugoslaviaa, tällä kertaa tosin autonomisena alueena. (Ibid.).

Titon johtajuuden alla Kosovo oli varsin autonominen osa Jugoslaviaa, vaikka se ei ikinä saanutkaan tasavallan statusta. Titon kuolema vuonna 1980 käynnisti kuitenkin Kosovossakin mullistuksen, joka eskaloitui väkivaltaisesti tukahdutettuihin mielenosoituksiin 1981. Siitä alkoivat Kosovon kommunistisen puolueen puhdistukset (joita johtivat albaanit vuoteen 1989), ja mielenosoituksia seuranneiden kahdeksan vuoden aikana yli puoli miljoonaa ihmistä joutui joko kuulusteltavaksi tai pidätetyksi. Nämä sortovuodet olivat merkittäviä tulevaisuuden kannalta, sillä pidätettyjen joukossa oli niitä, jotka myöhemmin muodostaisivat Kosovon vapautusarmeijan KLA:n (Kosovo Liberation Army) radikalisoituttuaan serbejä vastaan, sillä huolimatta virallisesta albaanijohdosta, todellisen vallan koettiin olevan serbeillä. Tämä johti lisääntyneeseen vihamielisyyteen serbejä kohtaan, mikä tarjosi myöhemmin alustan Slobodan Miloševićin harjoittamalle serbinationalistiselle ja muille vihamieliselle politiikalle. Miloševićin noustua valtaan 1989 Kosovon yhteiskunnan huono tilanne jatkui – nyt vain valta siirtyi serbeille ja Kosovon autonomia poistettiin. (Ibid.).

Vuonna 1991 Kosovo julistautui tasavallaksi, mutta jatkoi käytännössä osana Jugoslaviaa. Miloševićillä oli täysi työ sodissaan Kroatiaassa ja Bosniassa, eikä hän halunnut aloittaa uutta konfliktia Kosovossa, joten albaanien rinnakkaishallinto Kosovossa sallittiin. Noina vuosina perustettiin myös

Kosovon demokraattinen liitto, LDK, jonka johtaja Ibrahim Rugova kannatti väkivallatonta vastarintaa serbejä vastaan – ilmeisesti lähinnä siksi, että albaaneilla ei ollut keinoja aseistaa itseään ja serbiarmeija olisi ollut ylivoimainen. Rugovan johtama varjohallitus johti maata ja keräsi veroja, joilla paikattiin julkisia palveluita serbien irtisanottua albaaneja, jotka kieltäytyivät toteuttamasta serbipoliittikkaa. Varjohallituksen otettua haltuun Kosovon koulutuksen, ei Serbialla ollut enää sanavaltaa opetukseen, ja ensimmäistä kertaa nuoret Kosovon albaanit kasvoivat avoimen albaaninationalistisessa ympäristössä. Tilanne Kosovossa oli herkkä koko 1990-luvun, mutta vasta lokakuussa 1997 20 000 opiskelijan mielenosoituksen päätyttyä yhteenottoon poliisin kanssa alkoivat laajemmat levottomuudet. KLA alkoi ottaa haltuunsa etnisesti albanialaisia alueita ja serbit joko pakenivat, tai joutuivat etnisen puhdistuksen kohteeksi. Kuitenkin serbiarmeijan alkaessa todella taistella vastaan ja vallata takaisin menettämiään alueita, kävi nopeasti selväksi, että KLA:sta ei ole yksin vastusta Serbian mahdille. Ulkovallat yrittivät sovittaa Kosovon ja Serbian välejä, mutta erityisesti Milošević oli taipumaton. Lopulta NATO pommitukset Serbiaa vastaan alkoivat 24. maaliskuuta 1999 Kosovon tilanteen laukaisemiseksi, mutta vahvana pontimena oli myös Miloševićin johtaman Serbian toteuttama Srebrenican joukkomurha Bosniassa, jonka kaltaisen ei voitu enää sallia toistuvan. (Ibid.).

Jugoslavian pommitus päättyi kesäkuun 10. 1999, ja Miloševićin valtakausi reilua vuotta myöhemmin. YK:n turvallisuusneuvoston lauselman 1244 mukaisesti Serbian joukot poistuivat Kosovosta ja ne korvattiin NATO-joukoilla ja YK-hallinnolla. Tästä seuranneesta yleisestä euforiasta johtuen erityisesti serbejä, mutta myös muita vähemmistöjä, kohtaan tehdyt kostoiskut jäivät pitkälti huomaamatta tai huomioimatta. Serbialaisten ylläpitämät hallintorakenteet romahtivat, tai vetäytyivät Serbiaan tai joihinkin yksittäisiin serbienemmistöisiin kuntiin. KLA yritti ottaa maan haltuun, mutta voidaan pitää YK:n onnistumisena, että YK pystyi syrjäyttämään KLA:n ja maahan saatiin vaaleilla valittu hallinto (joka tosin koostui myös KLA:n jäsenistä). UNMIK:in alaisuudessa Kosovoon luotiin instituutioita tyhjästä, kuten poliisivoimat ja eduskunta. Päätöslauselman 1244 mukaisesta KLA hajotettiin, mutta käytännössä tuhannet sen jäsenet sulautettiin uuteen Kosovon suojeluskuntaan (KPC, Kosovo Protection Corps). (Ibid.).

Vuoteen 2004 asti Kosovossa keskityttiin instituutioiden rakentamiseen ja tilanteen vakauttamiseen, mutta maaliskuun 2004 mielenosoitukset pakottivat kansainvälisen yhteisön tarttumaan toimeen Kosovon tulevan statuksen selvittämiseksi. Suomen entinen presidentti Martti Ahtisaari johti neuvotte-luja Serbian ja Kosovon albaanien välillä, mutta oli varsin varhaisesta vaiheesta selvää, että neuvot-telemalla ratkaisua Kosovon statuksesta ei saavuteta. Venäjä blokkasi turvallisuusneuvostossa Ahti-saaren esittämän Kosovo-suunnitelman, jossa Kosovolle esitettiin käytännössä valvottua itsenäisyyttä

ja serbialueiden annettiin säilyttää tietynlainen autonomisuus ja suhde Serbiaan. Turvallisuusneuvoston hylkäyksestä huolimatta Kosovo julistautui itsenäiseksi 17.2.2008 käytännössä Ahtisaaren suunnitelman mukaisesti ja EU:n ja Yhdysvaltojen tuella. EULEX aloitti toimintansa Kosovossa ja EU:n erityisedustajasta (EUSR) tuli *de facto* korkein päättävä taho seuraavaksi neljäksi vuodeksi valvotun itsenäisessä Kosovossa (valvottu itsenäisyys päättyi 2012) – näin Kosovo siirtyi YK:n suojelualueesta EU:n huomaan. (Ibid.).

## 2.2. Kosovo ja EU

EU on Kosovossa suuri pelaaja: sen siviilikriisinhallintaoperaatio EULEX pyrkii takaamaan oikeusvaltiokehityksen ja EU:n jäsenvaltioilla on vahva edustus Kosovon lahjoittajakentällä. Voidaan sanoa, että Kyproksen tapaus on opettanut EU:lle, että sen ei ikinä tulisi ottaa jäseneksi maata, jonka status on ratkaisematon (Grabbe 2014, 50–51.) Kosovon epäselvä status itsenäisenä valtiona ei ole kuitenkaan estänyt EU-lähentymisprosessia, vaan EU:ssa on nähty Kosovon lopullisen päämäärän olevan EU:n sisällä ja matkalla sinne itsenäisyyden virallistamista tärkeämpänä ensisijaisena tehtävänä oikeusvaltiokehityksen, demokratisaation, talouskehityksen ja Kosovon eurooppalaisen tulevaisuuden iskostamisen EU-jäsenmaiden mieliin (Ker-Lindsay & Economides 2012, 78.) Tämä ei ole haasteeton suuntaus: mielikuva EU:sta on tahriintunut talousongelmissa ja jäsenmaista on tullut Itä-Balkanin jäsenmaiden osaltaan heikon tavoitteiden saavuttamisen vuoksi varovaisempia laajentumissuunnitelmissa, lisäksi Länsi-Balkanin valtiosta useimmat kärsivät edelleen 1990-luvun etnistien konfliktien jälkimainingeista, ja tarvitsisivat valtion ja talouden huoltamista – silti laajentumisprosessia pidetään käynnissä (Vachudova 2014, 123.) Serbiakin kokee omat ongelmansa laajentumisdialogissa: Serbian kieltäytyminen Kosovon tunnustamisesta vaikeuttaa sen EU-neuvotteluja (Obradović-Wochnik & Wochnik 2012.)

EU:n laajentumisprosessi on usein nähty EU:n ulkopoliitiikan menestystarinana, Vachudovan (2014, 122) mukaan EU:n laajentumista voidaan uskottavasti pitää jopa kaikista onnistuneimpana demokratianedistämiprojektina koskaan. Sen katsotaan tuoneen keskiseen Itä-Eurooppaan vahvempaa demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja vähemmistöjen oikeuksien edistämistä, mutta koska lähentymisen ehtoina on demokraattinen kriteeristö, ei menestys eteläisessä Itä-Euroopassa ole läheskään niin varmaa (Freyburg & Richter 2010, 263–264.) Grabben (2014, 45) mukaan komissio veti Bulgarian ja Romanian liittymisestä johtopäätöksen, että valtion heikko kapasiteetti erityisesti laillisuusperiaatteen saralla rajoittaa EU:n muutosvoimaa valtiossa. EU:n dilemmana Balkanilla on, että osa alueen hallinnosta on EU:n korruptiovastaisen oikeusvaltiokehityksen itselleen haitalliseksi kokevan poliittisen eliitin käsissä, jolloin se ei voi laittaa liikaa painetta ehdollisuudelle,



jotteivat heikommat valtiot tippuisi lähentymisprosessista – samalla sen täytyy kuitenkin osoittaa olevansa kriteereissään tinkimätön (Grabbe 2014, 49.) Vachudova (2014, 123) väittää EU-johtajien pitävän yllä laajentumisprosessia Kosovon ja muiden Länsi-Balkanin valtioiden kanssa, koska niiden jäsenyys toisi EU:lle ennen kaikkea geopoliittista etua. Grabben (2014, 54) mukaan nimenomaan Venäjän toiminta Ukrainassa on tuonut turvallisuuskulman uudelleen olennaiseksi osaksi laajentumisprosessia.

Toisaalta esimerkiksi Ducasse-Rogier (2011) kritisoi artikkelissaan Euroopan integraation sopivuutta parhaaksi työkaluksi Balkanilla, sillä hänen mukaansa EU:n tavoitteet siellä ovat olleet osittain epä johdonmukaisia, eikä kymmenien valtioiden muodostamalla unionilla voi muutenkaan olla tarpeeksi yhtenäistä ulkopoliittikkaa, jotta Kosovon tarvitsemat uudistukset saataisiin tehtyä. Tämä ei ole uusi huoli, sillä jo ennen Kosovon itsenäistymistä Klasnja (2007) piti EU:n toimintaa Kosovossa liian fragmentoituneena ja Kosovon EU-jäsenyyttä liian hintavana EU:lle. Ker-Lindsay & Economides (2012) toteavat kuitenkin, että koska Kosovon kansalliset hallintorakenteet olivat miltei olemattomat itsenäistymisen jälkeen, tarvittiin sinne ulkopuolinen taho ohjaamaan valtionrakennusprosessia – ja EU on siihen looginen valinta, sillä integraatioprosessi ja valtionrakennus kulkevat sen ohjauksessa käsi kädessä. Vaikka liitännäisjäsenyys olisikin kansallisesta näkökulmasta vähemmän hintava suhde Länsi-Balkanin valtioihin, ei EU saavuttaisi sen myötä samanlaisia hyötyjä alueellisen turvallisuuden, maahanmuuton ja talouskasvun suhteen kuin täydellä jäsenyydellä – eikä saisi samanlaisia takeita valtioiden pysymisestä länsimyönteisinä, demokraattisina ja vakaina, koska se ei pystyisi upottamaan liitännäisjäsenyyteen taloudellisia ja regulatiivisia uudistuksia (Vachudova 2014, 126.)

Euroopan unioni on läsnä Kosovossa Euroopan unionin toimiston (myöh. EU-toimisto) / EU:n eritysedustajan (EUSR), EULEX:in ja EU:n jäsenvaltioiden edustuksen kautta. EU-toimistossa on edustettuna myös Euroopan komissio, jolla oli aiemmin oma yhdystoimistonsa Kosovossa. EU-toimisto huolehtii teknisestä ja poliittisesta yhteydenpidosta Brysseliin, sekä toteuttaa EU:n lähentymisen agendaa Kosovossa. EUSR on Kosovon hallituksen tukena ja neuvonantajana, koordinoi EU:n edustusta ja raportoi ministerineuvostolle. EU:lla on suuri rooli Kosovon uudelleenrakentamisessa ja kehittämässä, ja EU on ylivoimaisesti suurin yksittäinen lahjoittaja Kosovossa. Kosovo onkin saanut vuodesta 1999 lähtien yli 2 miljardia euroa EU:n avustusta. (EUH: European Union Office in Kosovo / European Union Special Representative in Kosovo.) Kaikki EU:n apu on kuitenkin ehdollista. EU:n opittua virheistään Bulgarian ja Romanian liittymisneuvotteluissa, on se nyt alttiimpi asettamaan enemmän ehtoja ja mittapuita ehtojen toteutumiselle jo ennen varsinaisten jäsenyysneuvottelujen alkamista, kuin myös niiden aikana (Vachudova 2014.)

Huomattavaa tämän tutkimuksen kontekstissa on, että päätöstä interventiolle ja mission perustamiselle ei tehdä kahden tasaveroisen toimijan välillä, vaan sen päättää lähettävä osapuoli: kehittynyt, varakas ja läntistä demokratiaa edustava toimija (Musliu & Orbie 2014, 419.) EU:n tärkeimpänä tavoitteena on saada aikaan huomattavia rakenteellisia muutoksia Kosovon poliittisessa ja taloudellisessa järjestelmässä, ja mahdollinen EU-jäsenyys on Kosovolle vielä varsin kaukaisessa tulevaisuudessa (Ker-Lindsay & Economides 2012, 81.) Vachudovan (2014, 134) mukaan ehdollisuus on uskottavaa vain, koska EU on valmis pysäyttämään lähentymisprosessin, mikäli sen asettamia ehtoja ei täytetä. EU ei tarjoa vastauksia kysymyksiin kansallisesta identiteetistä tai kuinka päästä eroon omaa etua tavoittelevasta eliitistä vallankahvassa, sillä sen vaikutus on suurempi lainsäädännössä ja toimintaperiaatteissa kuin demokratiassa ja hallinnossa – on muistettava, että EU:n alkuperäinen tarkoitus ei ole ollut olla kokonaisvaltainen kehitysjärjestö eivätkä sen jäsenmaat halua antaa EU:lle valtuuksia puuttua niiden omiin demokratia- ja hallintokysymyksiin (Grabbe 2014, 45.)

Vachudova (2014, 128–132) esittää artikkelissaan, että liittymistä edeltävän ohjelman maissa suunta kohti jäsenyyskriteerien täyttämistä alkaa sisäpolitiikasta, kansallisten puolueiden omaksuessa EU-myönteisyyden osaksi ohjelmaansa. Kosovon valtaeliitti ei välttämättä kannata länsimaisia normeja täysin sydämin, mutta ymmärtää niihin vetoamisen strategisen hyödyn (Björkdahl & Gusic, 278.) Lopullinen edellytys EU-integraatiolle on kuitenkin viime kädessä asema itsenäisenä valtiona (Schwarz 2016, 759), mitä ei kuitenkaan käsitellä EU:n ja Kosovon päivittäisessä kanssakäymisessä, vaan korostetaan valtionrakennusprosesseja statuksen epämääräisyyttä tärkeämpinä tekijöinä.

EU on oppinut aiemmista kokemuksistaan, että sen vaikutusvalta toimii parhaiten ennen kuin valtio liittyy EU:hun ja että joillain sektoreilla sen täytyy pidentää ehdollisuutta (Vachudova 2014, 124, ks. myös Grabbe 2014, 42.) EU on asettanut Länsi-Balkanin valtioille tiukempia ehtoja laajentumisprosessille kuin aiemmin muille, mutta Vachudovan (2010, 123) mukaan on kuitenkin näiden valtioiden kansallisen edun mukaista pyrkiä täyttämään kriteeristö, sille niille jäsenyydestä koituvat edut olisivat huomattavat. Kuitenkin Freyburg ja Richter (2010) väittävät artikkelissaan, että rationaalisten seikkojen kannustaessa toimimaan EU-lähentymisprosessin ehtojen mukaisesti, voi erityisesti etnisen konfliktin jakamissa maissa kansallinen identiteetti estää näin toimimisen: jos poliittiset ehdot ovat vastoin sitä, minkä valtio kokee kansalliseksi identiteetiksi, eivät mitkään edut saa sitä toimimaan vastoin identiteettiään ilman syvälleikävää identiteetin muutosta.

Konfliktiin alttiit valtiot eivät täysin hylkää EU:n asettamia ehtoja, vaan noudattavat niitä vaihtelevasti: erityisesti etnisen konfliktin jakamissa maissa vähemmistöjen oikeuksien suojelemista koskevat ehdot ovat osoittautuneet vaikeiksi noudattaa (Freyburg & Richter 2010, 264.) Toisaalta Mironova & Whitt (2015) esittävät, että aktiivisella rauhanrakennustyöllä voidaan saada aikaan kestävä

rauha etnisen konfliktin jakamassa maassa, vaikka ainakin YK:n rauhanturvamissioita on kritisoitu paljon tuloksettomuudesta. EU:n oikeusvaltio-operaatio EULEX on tähän mennessä suurin Euroopan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puitteissa toteutettu siviilihanke. Se aloitti toimintansa täydellä kapasiteetilla vuonna 2009 ja sen mandaatti uusittiin kesällä 2016 jälleen kahdeksi vuodeksi. (EUH 2014: EULEX Kosovo). EULEX:in päätavoitteena Kosovossa on korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden kitkeminen, joka monien paikallisten mielestä on vain jatkumoa UNMIK:in epäonnistuneelle politiikalle (Ioannides & Collantes-Celador 2011, 433.)

EULEX:in mandaattiin kuuluu, että se tukee Kosovoa sen matkalla kohti EU-jäsenyyttä, erityisesti oikeusvaltion kehityksessä. Sen prioriteettina on laillisuusperiaatteen vakiinnuttaminen erityisesti Kosovon pohjoisosiin. Sen vuosibudjetti on noin 111 miljoonaa euroa. (EUH: What is EULEX?) EULEX:in toiminta on takkuillut alusta lähtien (ks. esim. Derks & Price 2010), johtuen muun muassa heikosta jäsenvaltioiden koordinaatiosta ja sitoutumisesta, sekä EU:n vaikeudesta käsitellä Kosovoa, koska viisi sen jäsenvaltiota ei ole tunnustanut sitä. Johtuen Kosovon herkästä valtiostatuksesta, EULEX:in on pakko ottaa huomioon toiminnassaan myös Serbia (Ioannides & Collantes-Celador 2011, 436.) Mutta on EULEX:illa ollut myös onnistumisia: erityisesti EULEX:in ohjaama Kosovon poliisin uudistus on ollut myös paikallisten mielestä hyvin toteutettu, sitä kuvastaa myös se, että poliisi on nykyään Kosovossa yksi luotetuimmista instansseista (Gippert 2016, 11.) Todellisessa aallonpohjassa EULEX oli vuoden 2014 lopussa, kun potkut EULEX:ista saaneen tuomarin väitteet EULEX:in sisäisestä korruptiosta saivat laajaa mediahuomiota. (Ks. esim. Borger 2014, Norman 2014).

### 2.3. Vieraasta on tullut isäntä – Kosovo mission kohteena

Koskovalla valtiona on edelleen paljon haasteita, ja yleisesti ensisijaisena ratkaisuna niihin nähdään kansainväliset instituutiot (Bargués-Pedreny 2016, 223.) 1990-luvulla EU:n merkitystä jouduttiin arvioimaan uudelleen sen epäonnistuttua [estämään sotaa ja etnisiä puhdistuksia] Bosniassa ja menettäessä merkitystä USA:n ulkopolitiikassa, toisaalta laajentuminen toi sille myös positiivista näkymää. Kosovon tilanteen eskaloituminen kuitenkin lopullisesti todisti, että EU ei pysty estämään, hillitsemään tai lopettamaan konfliktia edes sen lähiympäristössä. Vaikka EU tuomitsi Kosovon ”humanitaarisen katastrofin”, vasta Naton pommitukset lopettivat serbien hyökkäykset. Shepherd väittää, että Naton toiminta vasta herätti monet EU-maat tilanteeseen ja sai ne lopulta kohtaamaan vastuunsa ja tarttumaan toimeen, mikä oli virstanpylväs EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttamisessa. (Shepherd 2009, 513).

Eurooppalaiset instituutiot automaattisesti olettavat kaikkien Euroopan maiden haluavan kuulua Euroopan unioniin (Subotic 2011, 312.) Musliun ja Orbien (2014, 414) mukaan laajentumisohjelma nähdään EU:ssa yleisesti ainoana järkevänä mahdollisuutena Länsi-Balkanille. Jo vuoden 2004 melakoiden jälkeen Euroopan neuvosto huomautti Kosovolle sen vaarantavan oman eurooppalaisen kehityksensä (Dijkstra 2011, 195.) Subotic (2011) esittää artikkelissaan Kroatian ja Serbian esimerkitapausten kautta, miten valtion identiteetti saattaa lähentää tai loitontaa maata eurooppalaistumiselta. EU:n vaatimien muutosten ja kansallisen identiteetin joutuessa ristiriitaan, voi seurata identiteettikonflikti, jossa erilaiset näkemykset kansallisesta identiteetistä väittelevät keskenään ja kenties pyrkivät sulauttamaan EU-kriteeristöä osaksi kansallista identiteettiä - erityisen vaikeita tällaiset konfliktit ovat valtioissa, joissa ei ole yhtä selkeää yhteisesti jaettua kansallista identiteettiä (Freyburg & Richter 2010, 267.) Eurooppalaiseen identiteettiin kuuluvat usko demokratiaan, ihmisoikeuksiin, sananvapauteen, rationaalisuuteen ja muihin liberaalidemokraattisiin läntisiin arvoihin (Scheuer & Schmitt 2009, 552–553.) Perinteisten läntisten demokratioiden ulkopuolelta tulevia normeja ja käytäntöjä rauhasta ja demokratiasta ei juuri oteta huomioon kansainvälisessä rauhanrakennustoiminnassa (Björkdahl & Gusic 2015, 268.)

Yksinkertaisimmillaan EU:n toiminta Kosovossa voidaan nähdä uusien levottomuuksien ennaltaehkäisevänä, ja useat EU-maat viittasivatkin alueen vakauden tärkeimpänä Kosovon itsenäisyyttä puolustavana tekijänä (Ker-Lindsay & Economides 2012, 83.) Erityisesti vuoden 2001 jälkeen valtionrakennustoimissa onkin keskitytty demokratisaatiota ja kohdemaan rakenteiden vahvistamista enemmän lyhyen aikavälin ”koviin” turvallisuustarpeisiin, jotka takaavat alueellisen vakauden ja sen myötä kansainvälisten toimijoiden oman edun (Ioannides & Collantes-Celador 2011, 419.) EU:lla oli tärkeä rooli siinä, että Kosovon julistettua itsensä yksipuolisesti itsenäiseksi Serbiasta, maiden välille ei kuitenkaan syttynyt sota, koska Serbia tietää sen vaikeuttavan sen mahdollisuuksia EU-jäsenyyteen (Shepherd 2009, 526.) Silti jotkut ovat edelleen sitä mieltä, että koska Pristina ja Belgrad olivat sitoutuneet neuvotteluihin ja paikalla oli YK:n väliaikainen siirtymämissio UNMIK, oli väärin hyväksyä Kosovon yksipuolinen itsenäistymisjulistus, joka on niin selkeästi edullinen vain toiselle osapuolelle (Vrbetic 2013, 309.) EULEX:in oli tarkoitus ottaa haltuunsa suurin osa UNMIK:in tehtävistä samoin kuin sen tiloista ja välineistöstä, mutta loppujen lopuksi UNMIK jäi edelleen Kosovoon (Dijkstra 2011, 204.) Bargués-Pedreny (2016) esittää, että koska Kosovon tilanne tyypillisesti kehitetään etnisyydestä juontuvaksi psykososiaaliseksi ongelmaksi, sellainen tilanne jossa kosovolaiset voidaan jättää ilman ulkopuolista valvontaa, näyttäytyy hyvin vaikeasti saavutettavana.

EU:n laajentumisen myötä ”vaaralliset toiset” tuntuvat olevan entistä lähempänä [kuten aiemmin mainittu Venäjän merkitys integraatioprosessin geopolitiiselle ulottuvuudelle havainnollistaa], ja sen

myötä EU:n sisäisen turvallisuuden kysymykset ovat levinneet entistä enemmän sen sopimuksiin kolmansien osapuolten kanssa (Ioannides & Collantes-Celador 2011, 421.) Euroopan unionin neuvoston YK-työryhmässä jäsenvaltiot päättivät jo vuonna 2009, että suojeluvelvollisuuden tärkein elementti on ennaltaehkäisy (Brockmeier, Kurtz & Junk 2014, 444.) EU on sitoutunut omassa rauhanturvaus- ja valtionrakennustyössään edistämään demokratiaa ja hyvää hallintoa, mutta samaan aikaan EU:ssa on myös ollut nousussa ulossulkeva ja puolustava turvallisuussuhtautuminen, jossa esimerkiksi siirtolaisuus ja turvapaikanhakeminen kietoutuvat terrorismiin, huume politiikkaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. EU:ssa koetaan olevan turvallisuusvaje, joka tulee nimenomaa sen naapurustosta – siten sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välissä on vain veteen piirretty viiva. (Ioannides & Collantes-Celador 2011, 420). On kuitenkin selvää, että EU:n tavoitteena Kosovossa on muutakin kuin rauhan säilyttäminen alueella: demokratisaation, laillisuusperiaatteen ja ihmisoikeuksien edistäminen tuovat valtion rakentamiseen normatiivisen ulottuvuuden, jossa EU-maiden suosima laaja liberaalidemokraattisen hallinnon perinne on päämäärä kaikessa hallinnossa (Ker-Lindsay & Economides 2012, 84.)

EU ja UNMIK ovat olleet Kosovossa niin suuressa roolissa, että kritikoiden mukaan Kosovon omalle omistajuudelle ei ole jäänyt tilaa (Ker-Lindsay & Economides 2012, 83.) EULEX:in piti alun alkuaan olla hyvin kevyt projekti, joka jättää paljon tilaa paikalliselle toiminnalle ja omistajuudelle, mutta Kosovon ja Serbian pitkittyneet kiistat pakottivat EU:n myöntämään missiolle varsin laajan mandaatin (Dijkstra 2011.) Musliu ja Orbie (2014, 421) esittävätkin, että koska vieras (EU) on voinut kutsua itse itsensä sisään (Kosovo), on vieraasta tullut isäntä. Sillä, miten paikalliset näkevät rauhanturvaoperaation ja sen tavoitteet, on paljon merkitystä siinä, pystytäänkö uudistuksia toteuttamaan ja tuleeko niistä pysyviä, koska paikalliset luovat operaation toimintaympäristön (Gippert 2016, 2.) Toisin kuin prosessien teknisestä luonteesta voisi päätellä, instituutioiden luominen konfliktin jälkeisessä maassa ei ole ideologianeutraalia (Ioannides & Collantes-Celador 2011, 425.)

Kosovolaiset eivät omasta mielestään itsenäisyydestään huolimatta vielääkään päättä mistään, vaan nekin päätökset joita Kosovo näennäisesti tekee tulevat valtiolle lahjoittavilta ulkomailta (Musliu & Orbie 2014, 421.) Kosovon poliisille tehdyssä haastattelututkimuksessa haastatellut epäilivät EU:n ajattelevan pikemminkin omaa etuaan kuin kosovolaisten, koska EULEX:in 1950 työntekijästä 1200 työskenteli poliisiuudistuksen parissa eikä monen mielestä paljon tärkeämmän oikeuslaitoksen uudistuksen kanssa, sillä vahva poliisi vähentäisi EU:n alueelle kantautuvaa ihmis- ja huume kauppaa (Gippert 2016, 12.)

Toisaalta sitten kaikki rikollisuus, salakuljetus ja ihmiskauppa ei kulje Kosovosta poispäin, vaan vahva ulkomainen edustus on tuonut mukanaan omat lieveilmiönsä. Koska YK:n päätöslauselma

1244 takaa YK:n sotilas- ja siviilihenkilökunnalle diplomaattisen koskemattomuuden ja etuja, syntyy tietynlainen vastuutyhjiö joka mahdollistaa myös väärinkäytökset (Visoka 2012, 190–192.) YK:n ja Naton joukot sekä siviilivirkamiehet edustivat vuonna 2001 2,4 prosenttia Kosovon väestöstä, ja heidän mukanaan Kosovoon rantautui myös ennennäkemätön laiton seksikauppa (Smith & Smith 2010.) Kansainvälisiä rauhanturvaajia on syytetty Kosovossa mm. osallistumisesta seksikauppaan, ihmislakuljetukseen ja paikallisten naisten hyväksikäyttöön, mutta johtuen erityisasemastaan ikään kuin paikallisen ja kansainvälisen oikeuden ulkopuolella, monissa tapauksissa he eivät ole joutuneet vastuuseen teoistaan (Visoka 2012, 194.)

### 3. Kosovon erityislaatuinen siirtolaiskriisi Kosovon ja EU:n suhteen kehyksessä ja siitä nousevat kysymykset

Suomessa ja Euroopan unionissa on sana ”siirtolaiskriisi” tullut viimeistään vuoden 2015 aikana tutuksi. Syyrian sota, terroristijärjestöt ja huonot elinolosuhteet ovat saaneet sadat tuhannet ihmiset jättämään kotinsa ja suuntamaan kohti EU:n rajoja. Kosovossa sanan merkitys puolestaan näyttäytyi päinvastaisena joulukuusta 2014 alkaneessa ja helmikuussa 2015 loppuneessa ajanjaksossa, jolloin ihmisiä ei tullut Kosovoon, vaan kosovolaisia lähti kymmeniä tuhansia pois maasta. Olemme tähän mennessä saaneet selville, että Kosovo on valtiona uusi, sen kansallinen identiteetti on pirstaleinen ja EU:n läsnäolo on Kosovossa vahva. Turvapaikanhakijoiden määrän nopea kasvu on tietynlainen ääri-ilmiö, jonka luoma jännite näiden kahden toimijan välillä tarjoaa otollisen tilaisuuden niiden suhteiden tutkimiselle. On perusteltua olettaa, että kriisin kohtaaminen tuo kanssakäymiseen spontaaniutta, aitoutta ja tavanomaisesta keskustelusta poikkeavan tiukkoja äänensävyjä. Kriisitalanteessa toimiminen tuo esiin toimijan ytimen, ja ne strategiat joita se pitää tärkeänä - sen identiteetti rakentuu sen omissa ja toisen reaktioissa poikkeuksellisen näkyvästi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia identiteettejä Kosovolle ja Euroopan unionille muodostui tuossa Kosovoa talvella 2014–2015 vaivannutta siirtolaisuutta (irregular migration,<sup>1</sup> tästä eteenpäin epäsäännönmukainen siirtolaisuus) käsitelleessä julkisessa retoriikassa.

Tutkimuksen keskiöön nousevatkin kysymykset *millaista retoriikkaa Kosovo ja EU käyttävät puheissaan Kosovoa talvella 2014–2015 vaivanneesta massiivisesta maastamuutosta ja mitä tuossa retoriikassa muodostuvat ja vahvistuvat identiteetit kertovat toimijoiden valtasuhteista ja intresseistä*. Tarkoituksena on tuoda näkyviin retoriikan kautta ne identiteetit, joita näille kahdelle toimijalle tässä

---

<sup>1</sup> Irregular migration, epäsäännönmukainen siirtolaisuus, tarkoittaa siirtolaisuutta, joka ei sovi siirtolaiskäsitteen jaotteleluun lailliseen tai laittomaan, vaan jää niiden väliin. Tällaiset siirtolaiset ovat yleensä joko tulleet maahan välttämättömät rajatarkistukset ja viranomaisten huomion, viipyneet maassa yli saamansa turistiviisumin tai oleskeluluvan, tai loukanneet saamansa oleskeluluvan määrittämiä ehtoja (Vollmer 2011.)

vuorovaikutuksessa muodostuu. Kosovon ja EU:n itselleen ja toisilleen muodostamien identiteettien kautta pääsemme käsiksi vallan jakautumiseen näiden kahden toimijan välillä sekä niiden toimintaa ohjaaviin intresseihin. Tämä on tärkeää, koska sen pohjalta voidaan arvioida toisaalta Kosovon tulevaisuutta itsenäisenä valtiona sekä sen mahdollisuuksia liittyä Euroopan unioniin, kuin myös avata EU:n intressejä Länsi-Balkanilla, sitä millaisena työkaluna EU laajentumisprosessia pitää sekä millaisia strategioita EU:lla on sen alueelle suuntautuvaa maastamuuttoa ja turvapaikanhakijoita kohtaan.

Alustavana työhypoteesina on, että EU pyrkii retoriikassaan kiinnittämään huomiota Kosovon epäkohtiin ja muodostamaan sitä kautta Kosovolle identiteettiä heikosti kehittyneenä valtiona, jonka tulisi pyrkiä kohtia eurooppalaisia arvoja parantaakseen yhteiskuntansa tilannetta. Tässä EU:lle muodostuu ainakin implisiittisesti normatiivisen vallan identiteetti. Kuten Musliu ja Orbie (2014, 417–418) huomauttavat, sekä Kosovon EU-toimisto, että EULEX, toteavat tehtävälmoituksissaan (mission statement) sitoutuvansa nimenomaan Euroopan ja EU:n arvojen ja toimintatapojen edistämiseen Kosovossa. EU-organisaatiot ja EU:sta tuleva lahjoittajat vaikuttavat olevan esim. USAID:iin verrattuna taipuvaisempia suosimaan vahvaan ja demokraattiseen kansalaisyhteiskuntaan tähtääviä hankkeita (Feldes 2013, 205.) On esitetty, että demokratian levittäminen on noussut koko ajan suurempaan rooliin EU:n ulkopoliitikassa, kuin jonkinlaisena uuskolonialismin muotona (Musliu & Orbie 2014, 412.) Kosovon taas voisi olettaa pyrkivän toisaalta samaistamisen retoriikkaan EU:n kanssa, toisaalta esittämään itsensä syyttä suotta Euroopasta eristettynä.

### **3.1. Kosovolaisen maastamuuton taustaa: konflikti, siirtolaisuus ja rikollisuus**

Maastamuutto ei ole Kosovossa uusi asia. Vielä sodan jälkeenkin melkein kolmasosa etnisistä albaaneista kertoi ottaneensa konkreettisia askelia kohti ulkomaille muuttoa, käy ilmi vuonna 2008 toteutetusta tutkimuksesta (Ivlevs & King 2015, 85.) Konflikti aiheuttaa kaikille sen osapuolille psykologisia ja fyysisiä vammoja, mutta osapuolten kokemus on subjektiivinen: omaa ryhmää pidetään aitona uhrina ja toista puolta taas epäoikeudenmukaisena ja moraalittomana hyökkääjänä (Andrighetto, Mari, Volpato ja Behluli 2012, 513.) Lapset joillain alueella eivät tienneet, että myös sodan toisella osapuolella on uhreja (Strapacova 2016, 65.) Miksi Kosovon serbit eivät sitten ole olleet niin halukkaita lähtemään maasta? Tähän on tarjolla useita selityksiä, esimerkiksi että ne jotka halusivat, lähtivät jo aiemmin etnisen väkivallan seurauksena, ja toisaalta se, että serbit saattavat pitää itsenäisyyttä vain väliaikaisena ja odottavat Kosovon alueen palautumista Serbian hallintoon (Ivlevs & King 2015, 89.) Kosovon itsenäistyminen 2008 muutti joksikin aikaa albaanien muuttoliikkeen suuntaa: monet palasivat toiveikkaina takaisin Kosovoon (Möllers et al. 2017, 174.)

Vuoden 2004 laajentumiskierroksen jälkeinen maahanmuutto idästä länteen ja 2007 Bulgarian ja Romanian liittyminen EU:hun ovat saaneet aikaan pelkoja siirtolaisvirroista, jotka tulevat imemään kiviin kansalliset sosiaalielämänsä rikkaammista jäsenmaista – ja paniikkiotsikoiden myötä myös nostanut suuren yleisön tietoisuutta ja kiinnostusta EU:n laajentumisprosessia kohtaan (Grabbe 2014, 52.) Sosialismin romahdus 1990-luvun taitteen Itä-Euroopassa yhdistettynä matalaan tulotasoon ja korkeaan työttömyyteen sai massat liikkumaan idästä kohti länttä, yhä useammin laittomia teitä läntisten valtioiden tiukennettua maahanpääsyvaatimuksiaan (Jandl 2007, 291.) Grabbe esittää artikkelissaan (2014, 41), että Kroatia saattaa olla viimeinen valtio, joka liittyy EU:hun ilman lisärajoituksia erityisesti liikkuvuudessa – niin paljon EU on oppinut itälaajentumisen mukanaan tuomista haasteista.

Tutkimuksen mukaan (Ivlevs & King 2015, 86–87) tyypillinen lähtijä on noin kolmekymmentävuotias mies, jonka kohteena on Saksa, Sveitsi tai USA. Arvioiden mukaan yli 600 000 etnistä albaania on lähtenyt Albaniasta vuoden 1991 jälkeen ja pakolaisina Kosovon sodan jälkeen noin 400 000 – tämän etnisen ryhmän muodostaman diasporan uskotaan tarjoavan mahdollisuuden salakauppiain verkostoitumiselle ympäri maailman (Arsovska 2014, 207.) Siirtolaisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden liittämistä yhteen on myös kritisoitu. Esimerkiksi O’Connell Davidson väittää, että puhumalla ihmissalakuljetuksesta ja siirtolaisuudesta yhteen kietoutuneena ilmiönä mahdollistetaan ihmisten erottelun pieneen uhrien joukkoon ja massoihin, jotka eivät ansaitse oikeuksia ja vapauksia (2010, 245.)

2000-luvulle tultaessa laittomien rajanylitysten määrää alettiin EU:n alueella saada kuriin tiukemalla rajavalvonnalla, jonka pontimena oli useimmille maille mahdollisen EU-jäsenyyden asettamat vaatimukset (Jandl 2007, 292.) Toisaalta 2000-luvun alussa Albanian mafialla oli valta-asema monien Euroopan maiden seksikaupassa ja sen myötä sormet syvällä ihmissalakuljetuksessa (Arsovska 2014, 208.) Viidennen laajentumiskierroksen jälkeen 2004 paljon tilastollisesta laskusta laittomissa rajanylityksissä selittyi uusien jäsenvaltioiden kansalaisten pääsystä laillisesti Schengen-alueelle. Ja laillisten rajanylitysten lisääntyttyä tarjoutui myös salakuljettajille enemmän mahdollisuuksia. 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä onkin nähtävissä viitteitä ihmissalakuljettajien aktiivisemmasta osallistumisesta rajanylityksiin ja heidän jatkuvasti muuttuvista ja kehittyvistä tavoistaan välttää rajalla kiinnijääminen. (Jandl 2007, 298–310). Todellisuudessa ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan uhrien ja muiden siirtolaisten välillä oleva raja on häilyvä: myös laillisesti maahan tullut voi joutua monenlaisen hyväksikäytön uhriksi, ja toisaalta epätoivottu siirtolainen voi hyödyntää ihmiskauppiain palveluita maahantulossaan (O’Connell Davidson 2010, 249.) Albanialainen järjestäytynyt rikollisuus on joustavaa ja näyttää muotoutuvan pikemminkin etnisten albanialaisten siirtolaisten



päätyessä rikoksen poluille tavoitellessaan uuden kotimaansa elintasoja, kuin jonkin rikollisen neron suunnittelemana (Arsovska 2014.)

### 3.2. Maastamuuttajan Kosovo

Vuonna 2014 melkein kaksi kolmasosaa Kosovon väestöstä oli työikäisiä. Silti näistä ihmisistä melkein 60 % ei ollut taloudellisesti aktiivisia, tarkoittaen että heillä ei ollut töitä, eivätkä he olleet niitä viimeisen kuukauden aikana etsineet tai olleet valmiita aloittamaan kahden seuraavan viikon kuluessa. Niistä noin 42 prosentista, jotka olivat taloudellisesti aktiivisia, 35 % oli työttömiä. Eli koko maan työllisyysaste oli vain 26,9 %. Naisten työllisyysaste oli vain 12,5 %. Nuorisotyöttömyys oli korkea: niistä nuorista, jotka olivat mukana työelämässä, eli taloudellisesti aktiivisia, yli 60 prosenttia oli työttömiä. Suurin syy taloudelliselle epäaktiivisuudelle oli käsitys, että työtä ei ole tarjolla. (Kosovo Agency of Statistics 2015.)

Vaikka suuri osa Kosovon väestöstä on nuorta, ei heitä joidenkin arvioiden mukaan ole otettu riittävästi päätöksentekoprosesseihin mukaan, jonka pelätään johtavan yhteiskunnasta syrjäytymiseen ja aggressioon (Feltes 2013, 198.) Transparency International asettaa Kosovon 103. sijalle 168 valtiosta mitattaessa sitä, kuinka korruptoituneena maan julkista sektoria pidetään. Pisteitä Kosovo saa 33/100, jossa 0 on todella korruptoitunut ja 100 ei lainkaan korruptoitunut. (Transparency International 2015, Kosovo.) Esimerkiksi opiskelijat uskovat hyvien suhteiden olevan tulevaisuuden kannalta yhtä tärkeitä kuin koulutuksen (Feltes 2013, 208.) Kosovoa hyvin erityisenä valtiona kuvaa myös ristiriita siinä, että sillä on yksi Euroopan edistyksellisimmistä perustuslaeista mitä tulee seksuaalivähemmistöjen syrjinnän kieltämiseen, mutta kosovolaisia hakee EU-maista turvapaikkaa seksuaalisen suuntauksen perusteella. Käytännössä seksuaalivähemmistöt kokevat Kosovossa paljon syrjintää ja vainoa, eikä esimerkiksi homoseksuaalisuus ole yleisesti hyväksyttyä. (Esim. Fauchier 2013).

Viimeisimpien tietojen mukaan, jotka ovat vuodelta 2011, 29,7 % kosovolaisista elää kansallisen köyhyysrajan alapuolella (World Bank: Kosovo). Silti huomattavasti suurempi osa väestöstä saa Kosovossa rahalahetyksiä ulkomailta kuin sosiaaliavustuksia (Möllers & Meyer 2014, 3.) Kosovon bruttokansantuotteesta arviolta 16–19 % (2004–2015) tulee ulkomailta asuvien sukulaisten rahalahetyksistä (World Bank: Personal remittances.) Ulkomailta tulevien rahalahetysten todellista määrää on kuitenkin mahdoton arvioida, koska suurin osa niistä tulee epävirallisia reittejä, esimerkiksi erään arvion mukaan vuonna 2009 niiden oletettiin vastaavan noin 13:a % bruttokansantuotteesta (Möllers & Meyer 2014, 1.) Möllersin ja Meyerin tutkimuksen (2014, 11–12) mukaan rahalahetysten loppuminen lisäisi köyhyyttä vain 0-3 prosenttia, mutta siirtolaistalouksista kuitenkin suuri osa nousee köyhyysrajan yläpuolelle rahalahetysten ansiosta, vaikkakin kaikista köyhimmät hyötyvät niistä vähiten.

Rahalahetykset käytetään pääasiassa investointien sijaan välttämättömiin kulutushyödykkeisiin kuten ruokaan ja vaatteisiin, tai kodin varustelun parantamiseen, mutta hyvin harvoin esimerkiksi koulutukseen (Möllers & Meyer 2014, 3.) Perheen elättäminen onkin varmasti monelle se tärkein syy jättää Kosovo. Perhe on Kosovon albaaneille tärkeä, sillä se tukee yksilöä, kun luottamusta valtioon ei ole (Feltes 2013, 206.) 2010 jopa viidesosa Kosovon talouksista oli UNDP:n mukaan mukana työperäisessä siirtolaisuudessa, maaseudulla jopa enemmän (Möllers & Meyer 2014, 1.)

Kosovon sisäpolitiikka on ollut myrskyistä, ja maahanmuuttoaaltoa edelsi puolen vuoden poliittinen pattitilanne: lopulta hallitus saatiin muodostettua joulukuun 2014 alussa (DW 2014). Harva kuitenkaan oli tyytyväinen hallitukseen edes aluksi, ja vuoden 2016 alussa oli jo väläytelty mahdollisuutta uusista vaaleista. Ongelma on kuitenkin sama: tuskin mikään muuttuisi. Samat ihmiset johtavat Kosovoa vuodesta toiseen. Sodan aikana ja sitä ennen toimineen puolisolitaallisen etnisistä albaaneista muodostuneen järjestön KLA:n jäsenet ovat näkyvillä paikoilla nykyisessä politiikassa (ks. esim. Schwandner-Sievers 2013), erinomaisena esimerkkinä helmikuussa 2016 valittu presidentti Hashim Thaci. Thaci on ollut vallankahvassa kiinni Kosovon sodasta lähtien: ensin sissijohtajana, sittemmin pääministerinä ja ulkoministerinä. Thacin nimi on myös sitkeästi yhdistetty korruptioon, järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja sotarikoksiin. (Ks. esim. Filaj-Ballvora 2016). Sodan jälkeisiä rikoksia puodaan edelleen Kosovossa olosuhteissa, joissa tuomareiden ja todistajien ahdistelu ja tutkintaan vaikuttamiseen pyrkiminen on yleistä (Strapacova 2016, 64.) Kansan epäluottamus valtioon lienee varsin perusteltua.

### 3.3. Talven 2014–2015 siirtolaiskriisi

Kuten aiemmin on todettu, maastamuutto on Kosovossa yleistä. Kosovon itsenäistymisen jälkeiset maastamuuttoaikomukset olivat aivan yhtä korkeat kuin itsenäistymistä edeltäneet huippulukemat, mikä kertoo surullisen tarinan kansan epäluottamuksesta uuteen valtioon (Ivlevs & King 2015, 97.) Joulukuun 2014–tammikuun 2015 piikki maastamuutosta oli kuitenkin jotain ennennäkemätöntä. Tuona aikana noin 50 000–100 000 kosovolaisen arvellaan lähteneen maasta (Euronews 27.3.2015.) Myös profiilissa aiempiin lähtijöihin oli eroa, matkaan lähti pelkkien nuorten miesten sijaan kokonaisia perheitä, sillä maasta poistumisesta oli tullut halvempaa salakuljettajien laskettua hintoja lokakuussa 2014 (noin 3000 eurosta per henki noin 600 euroon per henki) lisääntyneen kysynnän vuoksi (*Rejected* 2015.) Maastamuuttaja palaa takaisin alkuperäiseen kotimaahansa kaikista epätodennäköisimmin, mikäli hänellä on mukanaan lähin perheensä (Gashi & Adnett 2015, 67.) Eurostat (2015, 3) raportoi vuoden 2015 ensimmäisellä neljänneksellä 48 870 ensimmäistä kertaa turvapaikkaa EU:n alueella hakenutta kosovolaista. Erityisesti paine keskittyi Unkarin ja Serbian rajalle: kosovolaiset

voivat vapaasti liikkua Serbiassa, joten se oli vielä talvella 2014–2015 helpoin tie EU:n rajalle. Unkarin rajavartioaseman päällikkö Gábor Éberhardt kertoi joulutammikuussa olleen enemmän kuin 1000 laitonta rajanylitystä päivässä Serbiasta Unkariin. (Euronews 17.2.2015.) Harvojen tarkoituksena oli kuitenkin jäädä Unkariin, vaan pääkohteina olivat erityisesti Saksa ja Itävalta, joissa monilla kosovolaisilla on sukulaisia (esim. *Kosovo Exodus* 2015).

Kosovo on ollut EU:lle vaikea pala purtavaksi, ja huolimatta Kosovolle uhratuista resursseista on maan kehitys ollut hidasta eikä esimerkiksi korruptiota ole saatu kitkettyä. Kosovossa vallitsee ristiiriita: nauttiakseen luottamusta täytyisi valtiosta ja sen elimistä saada toimivia, mutta huolimatta niiden epäonnistumisista julkisen hallinnon uudistamisessa, käytännössä suuri osa oleellisista toiminnoista on kansainvälisten toimijoiden toteuttamia, johtuen niiden huomattavasta taloudellisesta painoarvosta (Felts 2013, 199.) EULEX:ia on kritisoitu niin sen tehottomuudesta kuin sisäisistä skandaaleista. EU:lla on siis paljon todistettavaa Kosovossa, kun taas Kosovo on tiukasti orientoitunut kohti EU-integraatiota, mutta sinne päästäkseen sen täytyisi pystyä seisomaan itsenäisesti omilla jaloillaan. Tavallaan jouluhelmikuun siirtolaiskriisi on osoitus kummankin epäonnistumisesta, joten se miten ne rakentavat identiteettejään lausunnoissaan siihen liittyen kertoo myös vastuunjaosta.

Kosovolaisia lähti jouluhelmikuussa maasta bussilasteittain kohti EU:n rajaa (Ks. esim. Byrne 2015, Frontex 2015, Xharra 2015). Vuoden 2015 ensimmäisellä neljänneksellä suurimman joukon ensikerää turvapaikkaa EU:n alueelta hakevista muodostivat kosovolaiset: heitä oli 26 % turvapaikanhakijoista, kun taas syyrialaisia oli vain 16 % ja afganistanilaisia 7 % (Eurostat 2015, 3). Kosovolaisia turvapaikanhakijoita oli siis EU:ssa enemmän kuin sellaisia turvapaikanhakijoita, jotka pakenivat maassaan vallitsevaa sotatilaa ja väkivaltaa. Vaikka Kosovolla on historia maana, josta on lähdetty paljon siirtolaisiksi ja maastamuuttoluvut ovat olleet jo pitkään nousussa, oli talven 2014–2015 ”exodus” äkillisyydessään ja mittakaavassaan ennennäkemätön (Möllers et al. 2017, 174.) Maantiede selittää osaltaan, miksi Kosovosta on helppo lähteä kohti EU:ta: ylitettävänä ei ole meriä, ja koska kosovolaiset eivät tarvitse viisumia Serbiaan (ovathan he Serbian mielestä Serbian kansalaisia), on Unkarin raja ainut raja, joka täytyy ylittää salaviihkeisesti. Vaikka matka ei olekaan yhtä pitkä ja vaarallinen kuin Euroopan ulkopuolelta tulevilla, näin suuri joukko tuskin jättäisi kotimaataan ilman painavia syitä. Kosovon väkiluvun ollessa alle kaksi miljoonaa (CIA World Factbook) on kyse todella suuresta osasta väestöstä, mikä on omiaan kertomaan Kosovon huonosta tilasta. Ja siitä muodostui kriisi: EU ei voinut hyväksyä kosovolaisten turvapaikanhakijoiden virtaa, joka oli lisäksi Kosovolle kipeä merkki siitä, kuinka tyytymättömiä kansalaiset ovat maan tilanteeseen.

## **Maastalähdön taustatekijät: köyhyys, työttömyys, näköalattomuus ja sattuma**

Miten maasta lähteneet itse sitten perustelivat päätöstään lähteä, ”vaarantaa kaikki Euroopan tähden”<sup>2</sup> (Reuters 18.2.2015)? Vaikeuksia oli monenlaisia: ei ollut omaa taloa, ei töitä. Taloustilanne on surkea: ei ole teollisuutta eikä markkinoita. (Kosovo Exodus 2015.) Kaiken taustalla vaikuttaa pettymys siihen, että mikään Kosovossa ei ole muuttunut. Tulevaisuus Kosovossa näyttää katastrofaaliselta tai sitä ei ole. (Euronews 17.2.2015 & 27.3.2015.) Länsi vaikuttaa paratiisilta, koska useimmilla kosovolaisilla ei ole todellista käsitystä elämästä EU:ssa, johtuen maan eristyneisyydestä (Euronews 27.3.2015). Kosovo on ainut eurooppalainen maa, jonka kansalaiset tarvitsevat viisumin matkustaakseen EU:n alueelle (esim. *Rejected* 2015.) Euroopan komissio suositti viisumivapautta kosovolaisille toukokuussa 2016 (Euroopan komissio 4.5.2016), mutta vielä syksyllä 2016 viisumivapautta ei jatkuvasta dialogista huolimatta ollut Kosovolle myönnetty (ks. esim. Apostolova 13.9.2016.)

Viisumivapausneuvottelujen laittaminen jäihin olikin yksi keinoista hillitä kosovolaisten maastapakoa (Reuters 18.2.2015). Viisumimenettelyyn liittyvä nöyryytys esitettiin yhdeksi syyksi EU:n alueelle pyrkimiseen epävirallisia reittejä (Euronews 27.3.2015). Viisumeita, siirtolaisuutta, viisumivapausneuvotteluja ja järjestäytyneitä rikollisuutta kuvaillaankin ikäväksi noidankehäksi. Viisumikäsittelyjonot Kosovossa ovat pitkiä, jopa yli kaksi kuukautta, mikä on vastoin EU:n sääntöjä. Joka kolmas hakemuksista hylätään. Niinpä maasta lähtijät hyödyntävät järjestäytyneen rikollisuuden piiriin kuuluvia salakuljettajien verkostoja. Se taas lykkää viisumivapauden saamista maalle, koska EU ei voi hyväksyä Kosovosta tulevaa turvapaikanhakijoiden virtaa. Ihmiset joilla ei ole kotimaassaan toivoa, lähtevät kuitenkin siirtolaisiksi parempien taloudellisten mahdollisuuksien toivossa, välittämättä esteistä. Kosovossa toivotaankin, että kosovolaiset saisivat laillisen keinon työskennellä EU-maissa, koska kotimaassa töitä ei ole. Kosovolainen kansalaisyhteiskunta kritisoi EU:n käyttävän viisumivapausneuvotteluja kiristyskeinona saadakseen haluamansa muutokset läpi Kosovossa. Viisumivapauden puuttumista kuvaillaan rautaesiripuksi, joka erottaa EU:n kansalaiset epätoivotuista henkilöistä. (*Rejected* 2015).

Möllers, Arapi-Gjini, Herzfeld ja Xhema (2017) tutkivat talven 2014–2015 maastamuuttopiikin laukaisseita tekijöitä tutkimuksessaan, ja haastattelivat sen aineistoksi Kosovosta Saksan Karlsruheeseen saapuneita siirtolaisia helmikuun 2015 lopussa. Sen lisäksi Möllers kollegoineen käytti tutkimuksessa hyväkseen asiantuntijahaastatteluita ja media-analyysia. Tutkimuksen otos oli suppea (13 siirtolaista ja seitsemän asiantuntijaa), koska se toteutettiin vain yhdessä paikassa, mutta sen voi kuitenkin katsoa antavan kurkistuksen maasta lähtemiseen laukaisevista tekijöistä.

---

<sup>2</sup> ”Risking it all for Europe,” käännös P.F.

Möllersin ja kumppaneiden mukaan Kosovossa on varsin myönteinen suhtautuminen siirtolaisuuteen, ja siirtolaiset nähdään usein roolimalleina, jotka tukevat Kosovoon jäävää sukua rahalahetyksillä. Erityisesti maastapakoon vaikutti tutkimuksen perusteella valtava turhautuminen maan politiikkaan ja huonoon hallintoon. Maan hallituskoalitiota kuvaillaan mafiapuolueeksi, lakien ei uskota pätevän muuta kuin paperilla ja työmarkkinat pyörivät pitkälti pimeästi ilman työntekijöille taattavaa turvaa työpaikan säilymisestä tai palkanmaksusta. Huonon hallinnon kritiikki ei myöskään kohdistunut pelkästään Kosovon hallitukseen, vaan myös kansainvälisiin toimijoihin: erityisesti EULEX:in uskottiin olevan korruptoitunut ja suosivan Kosovon poliittista eliittiä. (Möllers et al. 2017).

Toiseksi tärkeimmäksi maasta lähtemisen laukaisevaksi tekijäksi tutkimuksessa todettiin jatkuvat taloudelliset vaikeudet, jotka estivät konkreettisten tulevaisuudennäkymien muodostumisen, sekä kolmanneksi laukaisijaksi rykelmä maastalähtöön rohkaisevia mahdollistavia tekijöitä. Tilastojen perusteella taloudellinen tilanne Kosovossa ei kuitenkaan näytä dramaattisesti huonontuneen, vaan syynä on pikemminkin menetetty toivo tilanteen parantumisesta. Siihen miksi maastapako tapahtui niissä määrin juuri talvella 2014–2015 vaikuttivat tutkimuksen mukaan mahdollistavat tekijät, jotka rohkaisivat siirtolaisuuteen: mediassa ja puskaradiossa liikkuneet (enimmäkseen) valheelliset lupaukset paremmasta elämästä EU:n alueella, helpompi ja halvempi matka EU:n alueelle, Unkari ei enää EU:n turvapaikkalain mukaisesti pidättänyt siirtolaisia rajalla, viisumiton matkustus Serbiassa tuli toimintaan syksyllä 2014, salakuljettajien hyvin organisoidut reitit rajan yli ja lopulta kaikki nämä yhdistävä lumipalloefekti, joka sai kosovolaiset ajattelemaan, että lähtemisessä täytyy olla jotain järkeä, koska niin monet muutkin kerran lähtevät. (Ibid.).

Möllersin ja kumppaneiden tutkimus tukee omia havaintojani. Olin Kosovossa korkeakouluharjoittelussa 5.1.2015–2.4.2015, jolloin pääsin seuraamaan sekä aiheesta käytävää julkista dialogia, että keskustelemaan paikallisten kanssa. Tuolloin kuulemiani syitä maastapaolle esitettiin monia: kylmä talvi, sähkön kalleus, taloudellinen stagnaatio, työttömyys ja yleinen näköalattomuus. Korkea nuorisotyöttömyys, johon ei auta opiskelu, sillä se ei takaa työpaikkaa valtiossa, jossa teollisuus ja markkinat ovat minimaaliset. Kuulemani mukaan matka EU:n alueelle keinolla millä hyvänsä näyttäytyi monelle ainoana mahdollisuutena tehdä edes jotain omalla elämällään. Vaikka lähteminen julkisessa keskustelussa tuomittiin, yksilötasolla jokainen kuitenkin oli kuullut huhuja jostakin, jolla muuttaminen ja työllistyminen EU:n alueella oli onnistunut. Kosovon vuosikymmenien eristyminen muusta Euroopasta matkustusrajoitteiden vuoksi takaa sen, että kovin monella kosovolaisella ei ole todellista käsitystä EU-alueen elämästä.

Julkisessa keskustelussa EU kehotti Kosovoa parantamaan työllisyyttä, taloutta ja terveydenhoitoa, uhkaili viisumivapausneuvottelujen pysäyttämällä sekä toisteli, ettei kosovolaisille turvapaikkoja

EU:n alueelta heru. Kosovon hallitus toki lupasi parantaa maan oloja, mutta syytteli myös naapureitaan serbialaisia kosovolaisten halukkaasta kускаamisesta Unkarin rajalle. Kosovo myös nosti esiin Kosovon eristyneisyyden yhtenä niistä harvoista maista Euroopassa, jolla ei ole viisumivapautta Schengen-alueelle. Kosovon mielestä paras ratkaisu siirtolaisongelmaan olisi siirtolaisten tekeminen lailliseksi viisumipakon poiston myötä. (Fors 14.1.2015). Kaiken kaikkiaan julkisessa keskustelussa oli selvä vastakkainasettelu tai hierarkkinen suhde Kosovon ja EU:n välillä. Puhuessaan sääntöjen vastaisesta siirtolaisuudesta osapuolet myös loivat identiteettiään suhteessa toisiinsa. Tutkimalla sitä retoriikkaa, jota Kosovo ja EU käyttivät tätä ilmiötä käsitellessään, voimme tehdä näkyväksi niitä valtarakenteita, jotka näiden kahden suhteissa vallitsivat.

## 4. Konstruktivistinen viitekehys ja identiteetit

Se miten toimijat esittävät itsen ja toisen, on sosiaalisen elämän tärkein asia ja vuorovaikutuksen aloituspiste – keino jolla määritellään keitä he ovat, mitä he haluavat, ja miten heidän tulisi käyttäytyä: yhteiskunta on siis sellainen, jollaiseksi se tehdään (Wendt 1999, 332). Sosiaalinen konstruktivismi keskittyy identiteetin rakentumiseen vuorovaikutuksessa, erityisesti kielellisessä toiminnassa (Chernoff 2007, 68). Tämä edellyttää, että valtiot ja EU:n tapaiset instituutiot nähdään toimijoina, joilla voi olla identiteettejä ja intressejä. Tässä tutkimuksessa pääpaino on retoriikan tutkimuksessa kielellisen toiminnan ilmentymänä. Konstruktivismi pitää kansainvälistä järjestelmää rakentuneena ihmisten tavoista toimia ja ajatella, eli sosiaalisesti muodostuneena, jolloin se on olemassa vain ihmisten käsityksissä. Materiaalisen ulottuvuuden rinnalla kansainvälisessä järjestelmässä on sosiologinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Nämä rakenteet puolestaan osaltaan muokkaavat toimijoiden identiteettiä ja intressejä. (Chernoff 2007, 68).

Koska asiat sinänsä eivät konstruktivistisesta näkökulmasta ole muuttumattomia, vaan erilaisten käsitteellistysten tuloksia, ei konstruktivistisessä ontologiassa pidetä minkään absoluuttisen totuuden olemassaoloa mahdollisena (Kratochwil 2008, 84.) Totuuksia on siis monia, ja ne muodostuvat aina erilaisten sosiaalisten rakenteiden tuloksena. Myös oma asemoitumiseni tutkijana vaikuttaa analyysin lopputuloksiin. Käsitteet eivät ole itsestään selviä, vaan aina jonkun subjektiivisen näkemyksen tuottamia (Kratochwil 2008, 88.)

### 4.1. Identiteetit tutkimuksen keskiössä

Tiedon jakautuminen ja intersubjektiiviset ymmärrykset ja odotukset muodostavat kollektiivisen ymmärryksen, jossa identiteetit muotoutuvat (Wendt 1992, 398.) Tämän tutkimuksen puitteissa tuo tila, jossa kollektiivinen ymmärrys ja sen myötä identiteetit muotoutuvat, on se julkinen keskustelu, jota

Kosovon ja EU:n välillä käydään talven 2014–2015 siirtolaiskriisistä. Wendtin (ibid.) mukaan identiteetti on siis toimijan sosiaalinen määritelmä, joka perustuu niihin teorioihin, joita toimijalla on itsestään ja muista, ja jotka rakentavat sosiaalisen maailmamme. Ytimessä on ajatus toimijan merkityksellisyydestä ja hänen omaan toimijuuteensa liittämistä käsityksistä: ne eivät voi olla irrallisia toimijasta itsestään ja niillä on erilaisia merkityksiä erilaisissa konteksteissa (Kratochwil 2008, 85.)

Kosovoa on tietysti myös tarkasteltu osana laajempaa kansainvälistä kenttää (esim. Gheciu 2005), mutta tämä tutkimus keskittyy käsittelemään EU ja Kosovo tematiikkaa. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan peilata Kosovoa EU:sta käsin vaan analysoida miten niiden identiteetit muodostuvat näiden kahden toimijan välisellä retoriikan kentällä. Yana Stoeva ja Robert Hoppe (2012) tarkastelevat tutkimuksessaan EU:n itäistä laajentumista sosiaalisen identiteettiteorian ja narratiivien näkökulmasta. He osoittavat kuinka EU:n laajentuminen voidaan selittää laajentumisnarratiiveissa tapahtuvalla ongelmanjäsentelyllä ja identiteetin lujittamisella: laajentuminen perustellaan sillä *kuka* EU on, eli sen identiteetillä.

Kosovolaisesta identiteetistä on tehty jonkin verran tutkimusta: ei niinkään Kosovon valtion identiteetistä vaan sen kansalaisten identiteeteistä (ks. esim. Farquet 2014, Hewer & Vitija 2013). Serbit perustavat identiteettinsä Kosovo Poljen taisteluun 1389, Kosovon albaanit puolestaan taisteluun sortoa vastaan (Strapacova 2016, 61.) Usein kysymys kosovolaisesta identiteetistä kietoutuu uhriuden ja väkivallan tematiikkaan (ks. esim. Andrighetto et al. 2012, Zdravkovic-Zonta 2009). Strapacova esittää sosiaalisen identiteetin monimuotoisena ilmiönä, joka perustuu ulossulkemiselle, ja etnisyyden yhtenä identiteetin osana (2016, 58–59.)

Kolstø ja Rusetskii (2012) ovat tutkineet identiteettien muotoutumista diskursiivisesti Venäjän ja Georgian välillä. Tutkimusasetelma on osittain sama kuin tässä tutkimuksessa, sillä siinäkin tarkastellaan identiteettien muotoutumista tilanteessa, jossa voimatasapaino on selvästi toisen toimijan puolella. Kolstø ja Rusetskii haluavat kiinnittää huomion siihen, miten valtasuhteet vaikuttavat identiteetin muotoutumiseen (2012, 141). He huomasivatkin tutkimuksessaan, että vaikka kummassakin maassa oli kaksi päädiskurssia, joista toinen keskittyy Venäjän ja Georgian samankaltaisuuksiin, ja toinen niiden eriävyyksiin, ne eivät ole symmetrisesti jakautuneet. Georgiassa eriävyyksiä koskeva diskurssi oli vallalla, kun taas Venäjällä samankaltaisuuksia korostava. (Kolstø & Rusetskii 2012, 140). Heidän pääargumenttinsa on, että voimakkaampi osapuoli nojautuu identiteetin rakentamisessa inklusiiviseen diskurssiin, jota käyttää dominoidakseen toista, ja heikompi osapuoli pyrkii etäännyttämään vastapuolta ja korostamaan osapuolten eroja, säilyttääkseen itsenäisyytensä (Kolstø & Rusetskii 2012, 151.) Tämä ei kuitenkaan täysin toimi EU–Kosovo-dynamiikassa. Hypoteesi on

Kosovon osalta päinvastainen: tässä tutkimuksessa Kosovon oletetaan pyrkivän tuomaan esiin samankaltaisuuksia tai ainakin halua tulla EU:n kanssa samanlaiseksi. EU voi kuitenkin hyödyntää samaistamisen diskurssia saadakseen Kosovon toimimaan EU:n tavoitteiden ja siten myös integraatio-prosessin mukaisesti. Analyysissa on myös mielenkiintoista nähdä, kuuluuko kummankin toimijan identiteettiin myös vastadiskurssi, jossa ne korostavat erojaan.

#### 4.2. Identiteettien muodostuminen

Yksinkertaisimmillaan identiteetti on käsitys siitä, millainen joku on jossain tietyssä tilanteessa (Wendt 1999, 170.) Toisin sanoen identiteetit ovat niitä merkityksiä, joiden perusteella yksilöt määrittelevät mitä tarkoittaa olla se keitä he ovat (Burke, P. J. 2004, 5.) Identiteetti on sosiaalisesti muodostettu tilapäinen psykologisten toimintojen tulos (Straub 2002, 62.) Identiteetit myös osaltaan muodostavat yksilöiden intressejä, esimerkiksi poliitikot pyrkivät tulemaan uudelleen valituiksi koska näkevät itsensä poliitikkoina (Wendt 1999, 170.) Intressit edellyttävät aina identiteettiä, koska kukaan ei voi haluta mitään ennen kuin tietää kuka itse on (Wendt 1999, 231). Tärkeää on kuitenkin huomata, että kuten Wendt (ibid.) jatkaa, ei identiteetti sinällään selitä yksilön toimintaa, sillä pelkkä oleminen ei ole yhtä kuin haluaminen. Wendtin (1992, 406) mukaan identiteetit muodostuvat jatkuvassa syklisessä projektissa, jossa itsen identiteetit ja intressit kohtaavat toisen identiteetit ja intressit muodostaen intersubjektiivisen ymmärrysten ja odotusten verkon. Itse on siis olemassa vain silloin, kun sillä on joku toinen jota vasten peilautua, eikä identiteetti siten voi muodostua tyhjiössä. Wendtin (1999, 177) esimerkissä valtio voi pitää itseään hegemonina, mutta jos kukaan muu ei pidä sitä sellaisena, silloin se ei voi sitä olla. Reagoidessaan omien tietojensa ja odotustensa perusteella toisen toimintaan muotoutuu identiteetti suhteessa toiseen ja itseen (Wendt 1992, 406.) Kosovon ja EU:n identiteetit muotoutuvat siten niiden retoriikassa, niiden retoriikassa näkyvien odotusten ja oletusten pohjalta sekä niiden reaktioissa toisiinsa ja ympäröivään sosiaaliseen maailmaan.

Identiteetti on siis subjektiivinen tarkoitushakuisen toimijan ominaisuus, johon pohjautuvat toimijan taipumukset toimia ja perustella toimintaansa (Wendt 1999, 224). Identiteetti ei kuitenkaan ole Wendtin (ibid.) mukaan yhtenäinen, kaikille samanlainen ilmiö, vaan esittää että identiteettejä on useita erilaisia. Hän käsittelee neljää erilaista identiteettiä: henkilökohtaista, tyyppi-identiteettiä, rooli-identiteettiä ja kollektiivista identiteettiä (ibid.). Henkilökohtaiseen identiteettiin liittyy aineellinen perusta, valtion tapauksessa sen maa-alue, mutta erityisesti muistot ja käsitys itsestä erillisenä, ajattelevana toimijana. Tyyppi-identiteetti puolestaan kuvaa sitä, millaiseen sosiaaliseen kategoriaan itse omasta ja muiden mielestä kuuluu, esimerkiksi onko se kapitalistinen vai fasistinen valtio. Rooli-identiteetit, toisin kuin tyyppi-identiteetit, eivät perustu itsen sisäisiin ominaisuuksiin, vaan muodostuvat ainoastaan vuorovaikutuksessa: tällaisia identiteettejä ovat esimerkiksi oppilas tai vihollinen.



Kollektiivisessa identiteetissä itse ja toinen samastuvat toisiinsa (josta valtioiden tasolla EU voisi olla yksi esimerkki), mutta kyseessä on harvoin pysyvä ja totaalinen identiteetti. (Wendt 1999, 224—230). Akateemisessa kontekstissa kollektiiviset identiteetit ovat diskursiivisia faktoja, kommunikaatiivisia rakennelmia, jotka muodostuvat henkilöiden joita se koskee itse- ja maailmasuhteiden olennaisten osien empiirisestä ja rekonstruktiiivisesta tulkinnasta (Straub 2002, 72.) Kollektiivinen identiteetti on se joka pitää valtiot ja kulttuurin elossa: yleisluonteisesta toisesta on tullut osa itseä jonkun kulttuurin sisäistämisen myötä (Wendt 1999, 337).

Identiteetti on ykseyttä, samaisuutta itseen – eikä yksinkertaisimmillaan mitään muuta, mutta erityisenä subjektiivisuuden muotona se ei ole staattinen vaan muotoutuu muutoksissa ja prosesseissa (Straub 2002, 65.) Wendt kuvailee teoksessaan evolutiivisia identiteetin muotoutumisen tapoja: luonnonvalintaa ja kulttuurista valintaa, painottaen erityisesti jälkimmäiseen kuuluvaa sosiaalista oppimista (Wendt 1999, 318–336). Identiteetit ja niihin liittyvät intressit opitaan ja sitten vahvistetaan siinä, miten joku merkittävä toinen itseä kohtelee (Wendt 1999, 327). Vaikka luonnonvalintaakin valtioiden tasolla tapahtuu, on nykyään kuitenkin heikkojenkin valtioiden mahdollista jatkaa olemassaoloaan, koska valtioiden suvereniteetista on tullut kollektiivisesti hyväksytty identiteetti, jota vahvemmatkin valtiot yleensä kunnioittavat (Wendt 1999, 339). Kosovo valtiona, jolla ei ole juurikaan aineellista valtaa ja jolla ei tunnu olevan kovin selkeää kansallista kosvolaista identiteettiä, mutta jatkaa silti itsenäisenä, on yksi osoitus tästä.

Sosiaalinen oppiminen kuvaa identiteetin muotoutumista kanssakäymisessä oppimisen kautta. Kahden toimijan ensimmäiseen kohtaamiseen kumpikaan ei saavu tyhjänä tauluna, vaan tuo mukanaan aiemmat kokemuksensa ja aineelliset tarpeensa. Aineelliset tarpeet osaltaan rajoittavat ja ohjaavat identiteetin muodostumista, valtion kohdalla Wendt määrittelee tällaisiksi tarpeiksi fyysisen turvallisuuden, autonomian, taloudellisen hyvinvoinnin ja kollektiivisen omanarvontunnon. Vaikka kyseessä on ensimmäinen kohtaaminen, on toimijoilla kuitenkin jo jonkinlainen käsitys itsestään aikaisempien muiden kohtaamisten myötä, joten sillä on jo idea millaisen roolin se ottaa kohtaamisessa. Ja valitsemalla itselleen roolin, tulee toimija myös asettaneeksi ainakin implisiittisesti myös toiselle jonkun roolin. Nämä ennakkokäsitykset ja itselle ja toiselle asetetut roolit määrittävät itsen ensimmäisiä liikettä, jonka perusteella toinen puolestaan tulkitsee sitä, millaisena itse toisen näkee, ja tekee tulkintojensa perusteella oman ensimmäisen liikkeensä. Toistamalla tätä sosiaalista tekoa toimijat oppivat tuntemaan toisensa. Se, mihin suuntaan suhde kehittyy, riippuu paljolti valtasuhteista. Toista pyritään palkitsemaan sellaisesta käytöksestä, joka tukee itsen määritelmää tilanteesta, ja rankaisemaan sellaisesta, joka poikkeaa siitä. Vallan määrittely on aina kontekstisidonnaista, mutta se osapuoli, jolla valtaa on enemmän, pystyy palkitsemaan ja rankaisemaan tehokkaammin. (Wendt 1999, 328—331).

Peter Burken hypoteesin mukaan alempana valta- tai statusasteikolla olevat muuttavat identiteettiään todennäköisemmin kuin korkealla samalla asteikolla olevat (2004, 12.)

Identiteetit ja intressit paitsi opitaan, myös ylläpidetään vuorovaikutuksessa. Se onkin itseään toteuttava ennustus: odottamalla toiselta jotain tiettyä vastareaktiota toimijat lopulta oppivat yhteisiä käsityksiä, jotka tuottavat noita reaktioita, ja hyödyntävät niitä sitten myös myöhemmässä kanssakäymisessään. (Wendt 1999, 331). Psykologisesta näkökulmasta ”identiteettityö” (oman identiteetin muodostaminen) antaa itse- ja maailmasuhteille tietyn rakenteen tai muodon, se on subjektiivisuuden muovautumisen erityinen sosiaalinen ja kulttuurinen muoto (Straub 2002, 62.) Selittäessään itselleen ja muille keitä he ovat, yksilöt luovat itselleen standardeja, jotka vastaavat tätä kuvaa. Mikäli jossakin tilanteessa nämä standardit eivät täyty, pyrkii yksilö korjaamaan tilanteen, asettamalla tavoitteita joita kohti hän pyrkii, vaikka keinot eivät olekaan välttämättä selvillä tai aina samoja – päämäärä merkitsee, ei matka. (Burke P. J. 2004, 4–5).

Identiteetit ovat aina liikkeessä, vaikka joissakin tapauksessa vaikuttaisikin, että ne ovat pysyviä. Silloin kyseessä on vain sosiaalinen prosessi, joka on niin stabiloitunut, että se vaikuttaa pysyvältä. (Wendt 1999, 340). Esimerkiksi valtiot, joiden ulkopolitiikka vaikuttaa egoistiselta, tekevät Wendtin (1999, 341) mukaan muutakin kuin tavoittelevat omaa etuaan: ne myös toteuttavat ja toistavat tiettyä mielikuvaa itsestään. Lyhyesti: ”Me olemme – tai meistä tulee – sitä mitä teemme”<sup>3</sup> (Wendt 1999, 342).

Vuorovaikutus on siis olennainen osa identiteetin rakentumista. Kosovo ja EU ovat toki jatkuvasti vuorovaikutteisessa suhteessa, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään niiden vuorovaikutukseen ja siinä muodostuviin identiteetteihin tietyssä kriisitilanteessa. Kosovolaisten maastamuuttopiikki toi suhteisiin kireyttä, jota käsitellessään toimijat paljastavat tavallista näkyvämmiin oman kovan ytimensä: mitkä ovat ne tärkeimmät tavoitteet ja arvot, eli millaisia ovat niiden identiteetit ja intressit. Retorisella analyysillä pääsemme tutkimaan argumentaation kautta niitä sosiaalisia tekoja, jotka rakentavat identiteettiä osapuolten kohtaamisissa.

## 5. Menetelmänä retorinen analyysi

Menetelmänä tässä tutkimuksessa käytetään konstruktivistiseen lähestymistapaan nojaavaa retorista analyysia, erityisesti perelmanilaista uutta retoriikkaa. Kun samaistuminen ja eriytyminen yhdistetään niin, että on vaikea erottaa mistä toinen alkaa ja toinen loppuu, saadaan aikaa retoriikalle otollinen kenttä (Burke, K. 1969, 25.) Konstruktivistinen lähestymistapa kysyy miten tietoa tuotetaan ja pitää

---

<sup>3</sup> ”We are – or become – what we do.” Käännös P.F.

havainnoimaamme omien käsitystemme perusteella muotoutuneena (Kratochwil 2008, 81.) Tutkimalla miten jotakin arvoasetelmaa puoltavat tai vastustavat kannat perustellaan ja saadaan uskottavaksi, voidaan saada selville kyseisen arvoasetelman järjellisyys (Summa 1996, 63.) Tutkimus Kosovon ja EU:n retoriikasta koskien talven 2014–2015 siirtolaisongelmaa on lähestymistavaltaan konstruktivistinen, koska se pyrkii näyttämään millaisessa sosiaalisessa interaktiossa ja millaiseksi näiden samaistumisen ja eriytymisen välillä pallottelevan kahden osapuolen identiteetit muodostuvat.

Käyttämämme kieli antaa asioille ja teoille erilaisia tilannesidonnaisia merkityksiä, samoin kuin että pystymme ymmärtämään käytetyt käsitteet vain linkitettynä muihin käsitteisiin, ja niihin sääntöihin, jonka puitteissa ne on luotu (Kratochwil 2008, 91–93.) Retorisessa analyysissä pystytään tarkastelemaan tätä merkitysten, käsitteiden ja sääntöjen rakennelmaa niiden argumenttien kautta, joilla tutkitavat kohteet luovat identiteettiään vuorovaikutuksessa. Retoriikkaa tarvitaan nimenomaan silloin, kun kaikilla on erilaiset käsitykset ja mielipiteet: kun ei kuvainnollisesti puhutakaan enää samaa kieltä (Burke, K. 1969, 23.)

### 5.1. Retorinen analyysi sosiaalisen todellisuuden näyttäjänä

Chaïm Perelmanin tunnetuksi tekemässä uudessa retoriikassa korostetaan sitä, että kaikki kielelliset konstruktiot ovat retorisia, eikä niistä voi erottaa jotain joka on ”pelkkää retoriikkaa” (Alasuutari 2001, 164.) Perelman (1996, 181) ymmärtää retoriikan suostuttelun teoriana: kaikki diskurssi, joka ei pyri yleispätevään vaan pyrkii vaikuttamaan, herättämään tunteita, suuntaamaan ajatuksia tai toimintaa, on retoriikkaa. Perelmanilaisessa retoriikan analyysissä muoto ja sisältö ovat erotettavuuden sijaan väistämättä yhteen kietoutuneita päättelyn ja vakuuttamisen osia (Summa 1996, 65.) Kenneth Burken (1969, 41–42) mukaan esimerkiksi avunhuuto on retorinen, koska sillä pyritään liikuttamaan ihmisiä – retorinen kieli kannustaa toimintaan (tai asenteeseen koska asenne kannustaa toimimaan jollain tietyllä tavalla). Kielellisillä valinnoilla ja käytännöillä sitoudutaan siten johonkin tiettyyn ajatusmalliin, rajataan ratkaisuvaihtoehdot ja tuotetaan tietynlaista todellisuutta (Alasuutari 2001, 164.)

Retorisella analyysillä voidaan avata niitä sosiaalisten kontekstien tuottamia ”totuuksia”, jotka tulevat esiin argumentoijan ja tämän yleisön välisiä toistuvia kaavoja, näkökulmia ja prioriteetteja analysoimalla (Edmondson 2007, 480.) Toisin sanoen retorisessa analyysissä huomio kiinnitetään niihin kielellisiin prosesseihin, jotka tekevät jotkut totuuden versiot vakuuttaviksi ja saavat yleisön sitoutumaan niihin (Jokinen 2002, 126.) Millaisia totuuksia Kosovo ja EU pyrkivät tekemään vakuuttaviksi retoriikassaan sääntöjen vastaisesta siirtolaisuudesta? Esimerkiksi mitä kertoo EU:n totuutena esittämä väite, että EU:n kosvolaiset turvapaikanhakijat eivät saa turvapaikkaa EU:n alueelta, ja millaisia identiteettejä Kosovolle ja EU:lle muodostuu tällaisessa retoriikassa. Millaisiin ajatuksiin ne pyrkivät

sitouttamaan kuulijansa, ja miten se rakentaa niiden identiteettejä? Puhujalla tai kirjoittajalla on aina jokin konteksti, jonka hän on konstruoinut tekstiin (Alasuutari 2001, 157). Kommunikaatio tapahtuu eri toimijoiden välillä, ja taivuttelu on kommunikaatiota (Burke, K. 1969, 176–177.) Retoriikan tutkimus ei tyydy pelkkään muodon analyysiin, vaan pyrkii nimenomaa huomioimaan ja paljastamaan sen interaktiokontekstin, joka on retorisen muodon takana (Edmondson 2007, 481). Eli mitä Kosovon ja EU:n retoriikka paljastaa siitä vallitsevasta kontekstista, jossa ne toimivat.

Identifikaatio, samaistuminen, on tärkeää retoriikassa, koska se vahvistuu erimielisyydessä ja hajaannuksessa – jos ihmiset olisivat kaikki samanlaisia, ei olisi tarvetta julistaa yhtenäisyyttä (Burke, K. 1969, 22.) Klassisen retoriikan *eetos* (argumentoinnissa ilmenevä puhujan persoonallisuus) ja *paatos* (yleisön reaktiot) ovat edelleen hyödyllisiä analyysin välineitä, sillä puhe rakentuu järkevällä tavalla vain siinä merkitysten maailmassa, jossa se tuotetaan (Edmondson 2007, 482.) Analysoimalla Kosovon ja EU:n eetosta ja paatosta pääsen käsiksi niihin identiteetteihin, joita ne pyrkivät itse rakentamaan ja jotka muodostuvat kuulijoiden kanssa vuorovaikutteisesti. Paatosta ei tämän tutkimuksen aineistosta pysty suoraan analysoimaan, sillä aineisto ei käsitä yleisön reaktioita, vaan ne pitää johtaa kontekstista. Aristoteleen tiukan tekstuaalisella eetoksella on nykyään myös monia muita muotoja, esimerkiksi tekstiä edeltävä (pre-textual) eetos, jossa korostuu se, että myöskään retoriikka ei tapahdu tyhjiössä, vaan siihen liittyy sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia tekijöitä. Tämä ”todellinen” eetos, johon sisältyy puhuja henkilönä ja puhuja roolina, osaltaan auttaa kuulijan taivuttelussa. Yleisöön viitataan yleensä vastaanottajina ja käyttäen Aristoteleen termiä paatos, yleisöllä on kuitenkin myös oma eetos, koska kuka tahansa on potentiaalinen puhuja. Puhuja pyrkii vaikuttamaan nimenomaan yleisönsä eetokseen saadakseen tahtomansa lopputuloksen, sen vuoksi hän pyrkii luomaan yleisölleen itsestään positiivisen kuvan. (Załęska 2012, 25).

## 5.2. Retoriikan välineet

Kaikesta tekstistä on aina löydettävä ”puhujaa” ja ”kuulijaa” (yleisö), koska teksti tai puhe ei synny tyhjiössä, vaan aina jossain sosiaalisessa kontekstissa (Alasuutari 2001, 157.) Se, että puhujan tulee aina ottaa huomioon yleisönsä ja suhteuttaa puheensa sen mukaan, on uuden retoriikan oppi-isän Chaïm Perelmanin mukaan ainoa yleispätevä ohje puhujalle (Summa 1996, 67.) Załęskan (2012, 3) mukaan tarvittava ja riittävä edellytys poliittisen retoriikan analysoinnille on, että joku asettuu poliittiseen asemaan ja tuottaa tuosta asemasta sen edustajana tekstiä. Retoriikalle on olennaista yleisö, onhan kyse taivuttelusta, mutta Kenneth Burke (1969, 38–39) ei pidä ulkopuolista yleisöä välttämättömänä: itse voi olla oma yleisönsä pyrkiessään esittämään oman asiansa itselleen mahdollisimman suotuisalla tavalla. Se millaista argumentaatiota puhuja käyttää välittääkseen valitsemaansa totuutta,

kertoo niistä julkilausumattomista periaatteista, joiden varassa hän operoi, sekä puhujan ja yleisön suhteesta (Alasuutari 2001, 158–160.)

Perelmanilaisessa uudessa retoriikassa yleisöstä voidaan erottaa *erityisyleisö*, jonka koostumus tiedetään ennalta ja voidaan ottaa huomioon puhetta suunnitellessa, sekä *universaaliyleisö*, joka voi olla kuka vain joka kykenee ymmärtämään puhujaa. Saadakseen erityisyleisön suostutelluksi sitoutumaan johonkin väitteeseen, kannattaa puhujan vedota tämän yleisön erityisiin intresseihin ja taipumuksiin. Universaaliyleisö taas voidaan vakuuttaa järkeen perustuvalla argumentoinnilla, jonka perusteet ovat yleistettävästi ja siten periaatteessa kenen tahansa ymmärrettävissä. (Summa 1996, 67–68).

Yksi tyypillinen vakuuttavan retoriikan keino on faktan konstruointi: siinä jokin asia pyritään esittämään ilmiselvänä, kiistämättömän totuutena, joka hämärtää käsityksen todellisuudesta sosiaalisena konstruktiona (Jokinen 2002, 129.) Retorinen analyysi on tulkinnallista, joten siinä tutkitaan argumentaatiota jostakin asiasta, ei asian olemusta sinänsä (Jokinen 2002, 127.) Perinteisessä retoriikkäkäsityksessä retoriikka on nimenomaan jotain selkeästi suunniteltua, mutta Kenneth Burken (1969, 35) mukaan retoriset motiivit voivat toimia myös ilman jonkun toimijan tietoista ohjausta samaistumisen kautta.

Arja Jokinen (2002, 132) jakaa retoriset keinot kahteen yläkategoriaan: väitteen esittäjään keskittyviin ja esitettyyn argumenttiin liittyviin. Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot pyrkivät lisäämään esittäjän uskottavuutta ja sitä kautta parantamaan argumentin vakuuttavuutta. Argumenttiin liittyvät keinot puolestaan pyrkivät esittämään väitteen vakuuttavampana ja totuudellisempana. Perelmanilaisen uuden retoriikan tukena tässä tutkimuksessa käytetään näihin jaotteluihin perustuvien retoristen keinojen alakategorioista. Esimerkkeinä lähinnä esittäjään keskittyvistä keinoista Jokinen (2002, 133–139) mainitsee etäännyttämisen omista intresseistä, puhujakategorialla oikeuttamisen, liittoutumisasteen säätelyn ja konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistamisen. Argumenttiin liittyviksi retorisiksi keinoiksi Jokinen (2002, 141–155) määrittää asioiden saamisen näyttämään tosiasioilta, kategorisoinnin, narratiivit, määrällistämisen, metaforat, ääri-ilmaisut, kolmen listat, kontrastiparit, havainnollistamisen, toiston ja tautologian, sekä oletettuun vasta-argumenttiin varautumisen. Analysoimalla mitä erilaisia retorisia keinoja EU ja Kosovo käyttävät puhuessaan epäsäännöllisestä siirtolaisuudesta, pääsen tarkastelemaan identiteetin muotoutumista ja sitä sosiaalista kontekstia, jossa ne toimivat. Tulkinnassa paljastuu myös millaisia asemoitumisia ja identiteettejä ne eivät ota, joka voi myös parhaimmillaan kertoa asetelmasta jotain olennaista, esimerkiksi sen kohtelevatko ne toisiaan tasaveroisina toimijoina.

Erottelen Kosovon ja EU:n käyttämiä retorisia keinoja aineistoista ja analysoin miten tämän argumentoinnin myötä identiteetit muodostuvat tai muodostetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Retoriikka käsittelee luokittelun puolueellisen puolen mahdollisuuksia: miten yksilöt ovat toistensa kanssa ristiriidassa tai samaistuvat enemmän tai vähemmän toistensa kanssa ristiriidassa oleviin ryhmiin (Burke, K. 1969, 22.) Menetelmä on tulkinnallinen ja subjektiivinen, eikä sen perusteella voi päätyä yleispätevään johtopäätökseen esimerkiksi siitä mikä on Kosovon kansainvälinen identiteetti tai mitkä ovat EU:n intressit Kosovossa. Sen arvioiminen muodostaako yleisö puhujasta mielipiteen sen vuoksi miten hän puhuu, vai puhuuko hän siten koska haluaa tulla arvioiduksi tietyllä tavalla, on usein epäselvää, jopa puhujalle itselleen (Załęska 2012, 32.)

Tutkimuksella voidaan etsiä argumentoinnin taakse kätkeytyvää identiteettiä ja kontekstia, mutta ei voida määritellä sitä hyväksi tai huonoksi tai arvottaa väitteiden oikeutusta tai paikkaansa pitävyyttä. Retorinen analyysi on ajalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin sidottua tulkintaa. Tulkinnan kautta voimme kuitenkin päästä jonkinlaiseen ymmärrykseen siitä, miten sosiaalinen todellisuutemme muodostuu. Historia muovaa osaltaan yksilöiden ja ryhmien käsityksiä omista identiteeteistään, normeistaan ja arvoistaan, ja poliitikot pyrkivät vakuuttavilla kuvauksillaan nykyisyydestä hyödyntämään menneisyyden ja tulevaisuuden kuvia kertoakseen kuka kansakunta on, mistä se on tullut ja minne se on menossa (Kampka, toim. Załęska, 2012, 66.)

### **5.3. Argumentoinnin lähtökohdat ja tekniikat**

#### **Esisopimukset**

Perelmanilaisessa uudessa retoriikassa puhutaan argumentoinnin lähtökohdista, eli niistä julkilausumattomista oletuksista, joita puhujalla on siitä mihin kannattaa ja on edes mahdollista vedota kyseisen yleisön kanssa. Nämä ovat tietynlaisia esisopimuksia joita puhuja tekee yleisön kanssa, oletettuja tai tavoiteltuja yhteisymmärryksen alueita. Asioita jotka tietyn yleisön kanssa voidaan ottaa ikään kuin annettuna, joista tiedetään, että ne voidaan sulkea kiistelyn ulkopuolelle. Eihän puhuja voi valita lähtökohdikseen mitään muita kuin sellaisia väitteitä, jotka kuulijat hyväksyvät, muuten häntä ei voida ottaa tosissaan (Perelman 1996, 28). Perelmanilaisen uuden retoriikan mukaan nämä esisopimukset voivat koskea ”todellisuutta”, eli sellaisia asioita jotka kyseiselle yleisölle vaikuttavat tosilta tai ainakin erittäin todennäköisiltä, jotain jota pidetään ilman muuta ”faktana” tai ”normaalina.” Esisopimukset voivat Perelmanin mukaan koskea myös toivottavaa asioiden tilaa, jolloin ne perustuvat kyseisen

yleisön tärkeinä pitämiin arvoihin, arvohierarkioihin tai lokuksiin<sup>4</sup>. (Kuusisto 1996, 277–278, Perelman 1996, 29–34). Lopulta argumentoinnin tarkoituksena ei ole todistaa johtopäätöksiä oikeiksi, vaan pyrkiä siirtämään argumentoinnin lähtökohtia koskeva hyväksyntä sisällyttämään myös johtopäätökset (Perelman 1996, 28).

Argumentoinnin lähtökohtina voi olla päättelysääntöjä, jotka perustuvat määrään (se mikä hyödyttää useampia tai vaikuttaa laajemmin on parempaa) tai laatuun (esimerkiksi poikkeuksellisen asettaminen tavanomaisen edelle, tai kiireellisen suosimista kiireettömien asioiden edelle) (Perelman 1996, 37–38.) Mielenkiintoista on se, että arvopäätelmät näyttävät saavuttavan yleisen hyväksynnän vain hyvin korkeilla abstraktion tasoilla, sillä niiden konkreettisen sisällön ilmaiseminen edellyttäisi perusteluja, jotka vetoavat vain joihinkin erityisten yleisöjen erityisiin intresseihin. Siten riittävän määrittelemättömät yleiset arvot kuten ihmisoikeudet voidaan nostaa argumentoinnissa faktan asemaan, jolloin esioletuksena on, että kaikki tavoittelevat niitä. Argumentoinnin lähtökohtien vastinparina ovat argumentoinnin tekniikat, eli ne kielen resurssit, joiden avulla väitteen uskottavuutta voidaan rakentaa (Summa 1996, 69–70.)

Argumentaatiota ei tulisi nähdä vain ”pelkkänä retoriikkana”, vaan retoriikka tulisi nähdä osana kaikkea ihmisten välistä toimintaa, jossa vuorovaikutuksessa pyritään suostuttelemaan ja saavuttamaan yhteisymmärrys. Kun retorinen argumentaatio nähdään kaiken kielenkäytön ominaisuutena, rakentuu sen seurauksena sosiaalinen todellisuus sellaiseksi kuin se rakentuu. (Jokinen 2002, 128). Argumentit ovat joko vahvoja tai heikkoja, ja täydellisimmillään ne muodostavat esityksen, jonka perustana oleva yksimielisyys sekä itse argumentit voidaan esittää yhdessä tai erikseen vastavuoroisessa suhteessa yleisön kanssa. Kun pyritään siirtämään esisopimuksia koskeva hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä, puhutaan sidosmuotoisista argumenteista. Näitä sidosmuotoisia argumentteja voidaan välittää erilaisilla argumentaation tekniikoilla, joista Perelman nimeää kolme: kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit sekä todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit. (Perelman 1996, 58). Olennaista on, miten uskottavina yleisö kokee puhujan valitsemat syy-seuraussuhteet, tavoite-keino –kytkennät, esimerkit, metaforat, rinnastukset ja vastakkainasettelut, eikä vakuuttavuus muodostu niinkään argumentin loogisesta rakenteesta (Summa 1996, 69–70.)

### **Kvasiloogiset argumentit**

Kvasiloogiset argumentit yrittävät esittää monimutkaisia tulkinnallia, yksilöllisiä ja muuttuvilla ympäristötekijöillä varustettuja tilanteita kuin ne olisivat tapahtuneet laboratorio-olosuhteissa, jäljitellen

---

<sup>4</sup> Lokus, eli argumentin sisällöstä riippumaton arviointiperuste, jonka yleisö tuntee ja hyväksyy. Esimerkiksi tuttu lokus, viattomien puolustamisen tärkeys, antaa uskottavuutta vieraammallekin argumentille jonkun kaukaisen kansan välttämättömästä voimallisesta puolustamisesta. (Kuusisto 1996, 278).

muodollisen logiikan täsmällistä päättelyä (Kuusisto 1996, 280.) Kvasiloogiset argumentit edellyttävät kuitenkin aina joidenkin ei-muodollisten väitteiden hyväksyntää, joten ne eivät sovi muodollisen päättelyn malliin. (Perelman 1996, 59.) Jotta argumentit todella olisivat muodollisen loogisia, täytyisi niistä pystyä poistamaan kaikki tulkinnanvaraisuus ja määritellä termit ehdottoman tarkasti, tämä ei kuitenkaan ole yleensä käytännössä mahdollista tai edes tavoiteltavaa: on vain vahvempia ja heikompia argumentteja, joita puhuja käyttää väitteensä tukena (Perelman 1996, 62.)

Perelman luokittelee kvasiloogiset argumentit rinnastamalla ne muodollisen päättelyn eri lajeihin: ristiriita tai yhteensopimattomuus; samuus, määritelmät, analyysi ja tautologia; vastavuoroisuus ja oikeudenmukaisuus; transitiivisuus, sisältyminen ja jakaminen; sekä mitat, painot ja todennäköisyys. Ristiriita aiheuttaa yhteensopimattomuuden tunteen kuulijassa, jos argumentissa esitetty väite ei sovi aiemmin esitettyyn sääntöön. Argumentaatiossa yhteensopimattomuuden esiintuominen tähtää yleensä sen poistamiseen: on valittava jompikumpi. Perelman pitää identiteettiä puhtaan muodollisena samuutena. Argumentaatiossa yleensä pyritään samaistamaan kaksi tekijää joko osittain tai kokonaan, kahden ilmaisun samaistaminen voi puolestaan olla määrittelyn tai analyysin tulosta. Lisäksi tautologiaa voidaan käyttää lisäämään kiinnostavuutta: tuomalla tulkinnassa ero esiin jokin ero samoiksi väitettyjen tekijöiden välille. Vastavuoroisuus argumentaatiossa perustuu oletukselle, että kahta oliota tai asiaa yhdistävä tekijä on olennaisempi kuin muut tekijät, ja niitä tulee sen vuoksi kohdella samantarvoisina. Transitiivisessa argumentaatiossa oletetaan, että jos määrätyn muodollisen rakenteen ensimmäisen ja toisen, ja toisen ja kolmannen, tekijän välillä vallitsee sama suhde, vallitsee tämä suhde myös ensimmäisen ja kolmannen tekijän välillä. Osien sisällyttäminen kokonaisuuteen puolestaan mahdollistaa väitteen, että kokonaisuus on osiaan suurempi. Jakamiseen perustuva argumentaatio on sisällyttämisen vastakohta, jossa jakoja voidaan tehdä hyvinkin mielivaltaisesti. Mittojen, painojen ja todennäköisyyksien hyödyntäminen kvasiloogisessa argumentaatiossa perustuu vertailuun, eikä se johda todellisiin mittauksiin, vaikka tällaisten argumenttien suostutteluvoiman taustaoletuksena onkin, että väitteet voitaisiin mittaamalla todentaa. (Perelman 1996, 62–92).

### **Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit**

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit ovat Perelmanin (1996, 60) mukaan sellaisia, jotka perustuvat tiettyyn yksittäistapaukseen liittyvään argumentointiin, joka perustuu todellisuuden elementtien väliin luotuihin luonnollisen kaltaisiin yhdyssiteisiin. Perelman jatkaa, että on olennaista, että yleisöllä on vahva yksimielisyys tällaisten objektiivisten rakenteiden olemassaolosta, sillä muuten puhuja ei voi perustaa argumenttiaan niihin. Kun yleisö tunnustaa tällaisen todellisuuden tekijöiden väliin luodun sidoksen, voi puhuja argumentaation kautta siirtää sidoksen yleisesti hyväksytystä siihen, minkä haluaa saada hyväksytyksi (Perelman 1996, 93.)



Kuusiston (1996, 282) mukaan kausaalisuhteiden olemassaolon osoittaminen sekä tekojen ja henkilön yhdistäminen ovat esimerkkejä todellisuuden rakenteeseen perustuvista argumenteista. Perelman (1996, 93) käyttääkin näistä nimityksiä peräkkäisyysiteet ja rinnakkaisuussiteet, joissa peräkkäisyysiteet nimensä mukaisesti muodostuvat toisiinsa suhteutetuista saman tason ilmiöistä, ja rinnakkaisuussiteet nojaavat eritasoihin tekijöihin, kuten olemus ja sen ilmentyminen. Esimerkiksi kausaalisuhteet ”kosovolaiset lähtevät maasta, koska heillä ei ole siellä toivoa” ja ”kosovolaisilla ei ole toivoa, koska heillä ei ole töitä” ovat todellisuuden rakenteeseen perustuvia argumentteja. Samoin pääministeri Mustafan (13.1.2015) argumentti, että ”laiton” siirtolaisuus hyödyttää vain rikollisryhmiä ja vahingoittaa kaikkia muita, sekä osoittaa kuinka organisoituneita rikollisjärjestöt ja salakauppiat ovat, on todellisuuden rakenteeseen perustuva kaksoishierarkia-argumentti. Siinä hän nimittäin väittää, että kosovolaisten siirtolaisuus on vahingollista, koska se tukee rikollisuutta, ja rikollisuus on vahingollista, joten siirtolaisuudenkin täytyy olla vahingollista. Sekä peräkkäis- että rinnakkaissiteisiin perustuen voidaan argumentissa käyttää kaksoishierarkiaa, joissa esimerkiksi laadullisessa argumentissa voidaan päämäärän ylevyydellä päätellä, että myös siihen johtava keino on ylevä (Perelman 1996, 116.) Olennaista kaksoishierarkia-argumentin menestykselle on se, että yleisö hyväksyy sen hierarkian, jonka pohjalle se on rakennettu (Perelman 1996, 117.)

Rinnakkaisuussuhteen abstrakti ilmentymä on side teon ja olemuksen välillä, mutta Perelman (1996, 103) pitää sen prototyypinä henkilön suhdetta ilmentymiinsä – hänet siis selitetään hänelle oletetuilla ominaisuuksilla ja käyttäytymisellä. Perelman vielä tarkentaa, että käsityksemme henkilöstä ja hänen toiminnastaan ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään, henkilö ja tapamme ymmärtää hänen käytöstään siis konstruoivat toisiaan. Henkilön maine ja arvostus muokkaavat tapaamme arvioida häntä, olennaista onkin löytää henkilön intentiot hänen käyttäytymisensä ja ominaisuuksien takaa (Perelman 1996, 106–107.) Esimerkkeinä retorista kuvioista, jotka edesauttavat olemuksen liittämistä henkilöön Perelman (1996, 114) mainitsee personifikaation, prosopopoeian ja apostrofin. Etenkin tieteessä kritisoitu auktoriteettiin vetoava argumentti on rinnakkaisuussiteinen todellisuuden rakenteeseen perustuva argumentti, jossa määrätylle väitteelle haetaan hyväksyntää jonkun henkilön tai ryhmän arvostuksen turvin (Perelman 1996, 107.) Myös symbolin ja sen kohteen osallisuussuhde voidaan nähdä rinnakkaisuussiteenä, jonka johdosta symboliin kohdistuva teko koskee myös symboloitua – Perelman antaa esimerkiksi lippuun sylkemisen, joka häpäisee myös sen symboloiman valtion (Perelman 1996, 114–115.) Symbolisen sidoksen täytyy institutionalisoitua, ennen kuin siitä on hyötyä argumentaatiolle – se voi tapahtua erotettavien tai erottamattomien piirteiden vuoksi, siten

esimerkiksi jotain valtiota voi edustaa kuningas, koska hänet on kohotettu siihen asemaan, tai tuntematon sotilas, joka voi olla kaikkien symboli juuri siksi, että häneltä puuttuvat erottavat ominaisuudet (Perelman 1996, 115.)

### **Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit**

Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit turvautuvat analogiseen päättelyyn tai käyttävät yksittäistapausta esimerkkinä tai mallina. Analogiset päättelyt löytävät kahden erilaisen asian samankaltaisuuden, tuoden sen esiin ja hyödyntäen sitä. Esimerkkien kautta pyritään yleistykseen, ja hyväksyttyjä yleistyksiä voidaan havainnollistaa esimerkeillä, mallien kautta yritetään taas saada aikaan mallin mukaista tai vastaista toimintaa. (Kuusisto 1996, 284). Analogia luo asioiden väliin suhteen, jonka hyväksyessään yleisö on jo askeleen lähempänä puhujan argumentin hyväksymistä – yleisö hyväksyy tietyt tekijät ja näkökulmat tärkeiksi ilmiön kuvaamisessa, vaikka analogia korostaessaan joitain suhteita, jättää aina joitain muita huomioimatta (Perelman 1996, 134.) Analogia eroaa matemaattisesta logiikasta siinä, että siinä ei vedetä yhtäläisyysmerkkejä joidenkin ilmiöiden väliin, todetaan vaan niiden jotenkin muistuttavan toisiaan, ja pyritään sitä kautta tuomaan esiin tai selventämään jotain oleellista havainnollistettavasta kohteesta (Perelman 1996, 129–130.)

Perelman (1996, 136) esittää metaforan analogian tiiveimpänä muotona, jossa teema ja perusta ovat sulautuneet toisiinsa. Jokisen (2002, 149) mukaan metaforan voima retoriikassa perustuu sen mahdollisuuteen luoda tehokkaasti halutunlaisia konnotaatioita ilman monipolvista argumentaatiota. Kun metaforat ovat tarpeeksi juurtuneita kielenkäyttöömme, emme edes huomaa niiden analogisuutta (”uinuvat metaforat”), erityisesti jos kyseessä on asia, jonka ainoa ilmaisu on metaforinen, esimerkiksi ”tuolin jalka” (Perelman 1996, 137.) Jahjaga (13.1.2015) puhuu esimerkiksi eurooppalaisen agendan mukaisten uudistusten *syventämisestä* ja toimien toteuttamisessa *hukatun ajan* kompensoimisesta.

## **6. Aineistona Kosovon ja EU:n tuottamia puheita ja tiedotteita**

Tutkimukseen tarvittava materiaali on Kosovon hallinnon sekä EU:n edustajien antamia lausuntoja ja pitämiä puheita. Aikavälin rajaamiseksi tutkimuksessa on hyödynnetty varsinaisen primääriaineiston ulkopuolelta saatavilla olevia lehtiartikkeleita ja tiedotteita. Englanninkielinen media on usein varsin hidas tarttumaan kosovolaisiin uutisiin, mutta niistä voidaan määritellä ainakin maastamuuton saama suurin mediahuomion ajanjakso. (Ks. esim. Byrne 2015, Hajdari 2015b, Xharra 2015). Silloisen presidentti Atifete Jahjagan 13.1.2015 koolle kutsuma kansallisen Euroopan integraationeuvoston siirtolaisuusteema nosti aiheen todella julkisen keskustelun keskiöön (Jahjaga 2015, Mustafa 2015a, Žbogar 2015). Kiivaimmillaan keskustelu oli helmikuussa, kun taas pääministeri Mustafan tavatessa

EU-komissaari Avramopoulosin maaliskuussa todetaan maastamuuttokriisin olevan jo hallinnassa (Pääministerin kanslia 2015). Tätä tukee myös Frontex, jonka mukaan kosovolaisten siirtolaisten määrä Serbia-Unkari rajalla laski huomattavasti helmikuun puolivälin jälkeen (Frontex 2015). Useimmissa lähteissä massiivisen maastamuuton ajankohdaksi mainitaan joulukuu 2014 ja tammi-kuusta helmikuun puoliväliin vuonna 2015 (esim. Byrne 2015, Bytyzi & Dunai 2015, Frontex 2015, Hajdari 2015.)

Järkevä ajallinen rajausta olisi siis näiden tietojen puitteissa aineiston tuottamista koskien vuoden 2015 ensimmäinen neljännes, ja aineiston sisältöä koskien joulukuu 2014–maaliskuu 2015, jolloin aineisto mahdollistaa tapahtumien koko kaaren seuraamisen. Kiistämätön tosiasia on, että kosovolaisten epä-säännönmukainen siirtolaisuus on kaikkea muuta kuin ratkaistu ongelma, mutta tutkimuksen rajaa-minen yhteen huomattavaan piikkiin on kuitenkin perusteltua, jotta tutkimus saadaan rajattua järke-västi. Selvää on, että jonkinlaisena ääri-ilmionä se herätti enemmän julkista keskustelua kuin jatkuva tasainen maastamuutto, mikä puolestaan tarjoaa hedelmällisemmän alustan tutkimukselle.

Toinen tärkeä rajausta on, että kenen tuottamaa materiaalia analysoidaan. Analysoitavan aineisto on presidentti Atifete Jahjagan, pääministeri Isa Mustafan, Euroopan integraatioministeri Bekim Çollakun, EU-toimiston, relevanttien EU-instanssien, EU:n erityisedustaja Samuel Žbogar, sekä heidän kanslioidensa tuottamaa. On perusteltua väittää, että presidentti ja pääministeri edustavat valtion kan-taa myös niinkin poliittisesti jakautuneessa valtiossa kuin Kosovo, aina siihen asti, kun he ovat ky-seisissä viroissa ja puhuvat siitä virasta käsin. EU:n paikalle lähettämän erityisedustajan sekä EU-toimiston Kosovossa yksiselitteinen tehtävä on tietysti edustaa EU:n kantaa. Edellä mainittujen hen-kilöiden virkakohtaiset kanslioiden pitäisi puolestaan julkaista vain materiaalia, joka on linjassa kun-kin oman organisaation kanssa. Niinpä myös kanslioiden julkaisut voidaan nähdä niiden edustamien tahojen virallisena kantana. Kaikkea tällä aikavälillä näiden instanssien tuottamaa materiaalia ei tie-tenkään ole järkevää analysoida, vaan analyysi rajautuu edelleen niihin lähteisiin, joissa suoraan kä-sitellään siirtolaisuusongelmaa.

Aineisto koostuu Kosovon osalta presidentti Jahjagan yhdestä puheesta, pääministeri Mustafan kol-mesta puheesta, presidentin kanslian kahdesta julkaisusta, joissa kuvataan presidentin kampanjaa maastamuuton vähentämiseksi, pääministerin kanslian tiedotteesta Mustafan ja Euroopan unionin muuttoliikekomissaari Dimitris Avramopoulosin tapaamisesta, sekä integraatioministeri Çollakun yhdestä puheesta ja kolmesta Euroopan integraatioministeriön tiedotteesta.

EU:n puolelta materiaalina on Avramopoulosin lehdistötiedote koskien tapaamista Kosovon hallituksen edustajien kanssa, kaksi EU-toimiston julkaisua, Euroopan naapuruuspolitiikasta ja laajentumisneuvotteluista vastaavan komissaari Johannes Hahnin puhe Kosovon hallituksen kokouksessa sekä lehdistötiedote liittyen tapaamiseen pääministeri Mustafan kanssa, ja kaksi puhetta erityisedustaja Žbogarilta.

Aineistovalintaa rajaa tietysti huomattavasti kieli: albaniaksi erilaista materiaalia olisi saatavissa huomattavasti enemmän. Pidän kuitenkin perusteltuna englanninkielisten julkaisujen tutkimusta, vaikka kieli varmasti osaltaan vaikuttaa merkityssisältöön. Erityisesti henkilöiden henkilökohtaista retoriikkaa ei voi käännöstekstistä pitävästi arvioida, vaan tekstit täytyy tulkita siitä kontekstista käsin, jossa ne on tuotettu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin tutkia nimenomaan julkista, kansainvälistä keskustelua, joka tässä tutkimuksessa rajautuu englanninkieliseen valtaelitiin tuottamaan keskusteluun. Tämä rajoitus on tutkimuksessa hyvä pitää mielessä. Toisaalta tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta ei kuitenkaan ole suotavaa hankkia kovin massiivista aineistoa, koska se estäisi materiaalin huolellisen analysoinnin. EU:n puolelta kaikki materiaali, lukuun ottamatta erityisedustaja Žbogarín haastattelua, on alun perinkin tuotettu englanniksi, mutta Kosovon tuottama materiaali on järjestään käännetty albaniaa. Joissain tapauksissa käännökset eivät ole laadultaan virheettömiä, mutta ne ovat kuitenkin samoja aineistoja, joita EU:n edustajat hyödyntävät vuorovaikutuksessaan Kosovon kanssa.

Aineisto vastaa tutkimuskysymyksiini tarjoamalla sen materiaalin, josta on mahdollista löytää Kosovon ja EU:n tilanteessa käyttämiä retorisia keinoja. Erittelemällä argumentaation tapoja puheista ja julkaisuista voidaan analysoida niitä identiteettejä, joita osapuolille muodostuu tässä retorisessa vuorovaikutuskontekstissa.

## 7. Analyysi: retoriikassa muodostuvat identiteetit

### 7.1. Puhujat ja yleisöt

Kuten retoriikan tutkimusta koskevassa osiossa on todettu, puhujan ja yleisön suhde on ehkä kaikista keskeisintä retoriikassa. Puheen taustalla on aina halu vaikuttaa, suostutella yleisö hyväksymään joku väite. Ja kuten Perelman (1996, 19) toteaa, tavoitteena ei yleensä ole pelkkä älyllinen hyväksyntä, vaan toiminnan tai toiminta-alttiuden aikaansaaminen. Jos yleisön suostumuksella ei olisi väliä, voisivat puhujat vain käskää (Kuusisto 1996, 275) Jos EU voisi käskää Kosovoa lopettamaan siirtolaisuuden kohti EU-valtioita ja Kosovo voisi käskää kansalaistensa pysyä Kosovossa *sekä* luottaa, että

*näin tapahtuisi*, ei kummallakaan olisi tarvetta argumentaatiolle. Seuraavat kappaleet käsittelevät puhujia ja yleisöä ja näiden kahden välistä suhdetta Kosovon ja EU:n välisessä julkisessa keskustelussa, jonka jälkeen siirrytään analysoimaan niille retoriikassa muodostuvia identiteettejä.

Puhuessaan Kosovon siirtolaiskriisistä kosovolaiset ja EU:n vaikuttajat pyrkivät vakuuttamaan yleisön sanomastaan. Kosovolaisten puhujien tavoitteena näyttää olleen vakuuttaa toisaalta EU siitä, että Kosovo tekee asialle jotain, ja toisaalta omat kansalaisensa siitä, että heidän ei kannata lähteä. EU puolestaan pyrki vakuuttamaan yleisönsä siitä, että kosovolaisien ei kannata missään nimessä lähteä kohti EU:ta, koska sillä on paljon negatiivisia seurauksia, ja toisaalta siitä, että Kosovon täytyy pikaisesti tehdä muutoksia hallintoonsa, talouteensa ja oikeusjärjestelmäänsä. Tässä osapuolille muodostuvat identiteetit, jossa toinen (Kosovo) pyrkii vakuuttelemaan toiselle (EU) jotakin, jolloin EU on asemassa, jossa se katsoo voivansa oikeutetusti odottaa Kosovolta vakuutteluja. Kosovolle muodostuu identiteetti heikompana osapuolena, joka tarvitsee vahvemman osapuolen hyväksynnän. Aktiivisesti EU:lle muodostuu identiteetti toimijana, joka voi vaatia toiselta osapuolelta muutosta, ja sen myötä Kosovolle heijastuu identiteetti, jonakin jonka täytyy mukautua EU:n vaatimuksiin. Jokisen (2002, 127) mukaan puhujat ottavat aina asennepositioita, eli asemoituvat tiettyyn positioon julkisessa keskustelussa sosiaalisen toiminnan ilmentymänä, ja jokaisella asennepositiolla on myös eksplisiittinen tai implisiittinen vastapositio – tämä näkyy myös Kosovon ja EU:n suhteissa.

Yleisöt ovat sikäli hyvin saman tyyppisiä, että kaikki tekstit on tuotettu julkiseksi. Ensisijaiset yleisöt toki vaihtelevat jonkin verran. Perelmanin mukaan onkin haastavaa arvioida kenelle puhuja ensisijaisesti kohdistaa puheensa: sillä vaikka julkisilla puheilla onkin laaja yleisö, ei voida aina olettaa, että ensisijainen vaikuttamisen kohde on välttämättä niin laaja (1996, 20–21.) Aineistona olevat puheet on ainakin näennäisesti kohdistettu ensisijaisesti paikalla olevalle yleisölle, mikä näkyy puhutteluissa (”arvoisat ministerit”, ”arvoisat EU-edustajat” jne.). Monissa näistä tapauksista yleisö on koostumukseltaan hyvin samankaltainen: paikallista ja kansainvälistä poliittista ja/tai valtaeliittiä. Tällaista yleisöä pyritään tyypillisesti toisaalta miellyttämään, toisaalta saamaan tekemään jotain konkreettisia toimia siirtolaisongelmaan liittyen (heillähän on valtaa): esimerkiksi komissaari Hahn vaatii tiukempia rajakontrolleja ja pääministeri Mustafa toivoo EU:lta apua kausityön järjestämisessä kosovolaisille.

Lehdistön ollessa ensisijaisena yleisönä pyrkivät puhujat tietysti argumentoimaan tavalla, joka lehdistön käsittelyssä saavuttaa heille mahdollisimman edullisen näkyvyyden pääyleisön, eli Kosovon kansalaisten silmissä. Kahdessa presidentti Jahjagan puheessa yleisönä on monien siirtolaisten lähtökuntien, Vushtrrin ja Ferizaj’n, asukkaat. Silloin presidentti Jahjaga pyrki asettamaan itsensä kansan keskelle, nostattamaan me-henkeä ja ihannoimaan kovaa työtä (jollaista valtion rakennus on), vetoa-

maan suoraan kansalaisiin kuin yhtenä heistä. Erikoista on, että myös komissaari Avramopoulos käyttää muista EU-lähteistä poiketen tämän tyyppistä me-retoriikkaa puhuessaan Kosovon lehdistölle tapaamisestaan valtion ylimmän johdon kanssa, tässä hän pyrkii ilmeisesti sitouttamaan hallituksen ja kansan EU:n päämääriin. Koska yleisöt ovat kaikissa tapauksissa varsin laajoja, täytyy argumentit pitää sikäli geneerisinä ja abstrakteina, ettei vieraannuta esisopimuksilla joitakin ryhmiä heti käteilyssä. Toisaalta esimerkiksi EU:n näkökulmasta on varmasti tärkeintä vakuuttaa Kosovon hallitus toteuttamaan reformit, koska sen uskotaan sitten myöhemmin johtavan siihen, että kansalaiset pysyvät maassa parempien elinolojen myötä.

Seuraavassa osiossa tarkastellaan identiteetin muodostumissa Kosovon ja EU:n välisessä retoriikassa Wendtin esittelemien identiteettityyppien mukaan. Wendt (1999, 224–230) määritteli neljä erilaista identiteettityyppiä (henkilökohtainen, tyyppi, rooli, kollektiivinen), joista tämän tutkimuksen kontekstissa olennaisia ovat erityisesti ensimmäiset kolme, kollektiivisen identiteetin jäädessä vähemmälle huomiolle.

## 7.2. Henkilökohtainen identiteetti

Wendtin (1999, 341) vuorovaikutteisen identiteettienoppimismallin mukaan toimijat oppivat näkemään itsensä heijastettuna merkittävän Toisen suhtautumisessa heihin: Itse ottaa itse omat identiteetinsä, mutta se kuinka Toinen suhtautuu Itseen määrittää millaisia ne identiteetit ovat. Ne itsestään järjestäytyvät ja kohtalaisen pysyvät rakenteet, jotka tekevät toimijoista erillisiä, muodostavat henkilökohtaisen identiteetin, jollaisia toimijalla voi olla vain yksi. Valtio on ”ryhmä-itse”, jonka ajatukset Itsestä ovat luontaisesti ulkosyntyisiä Toisesta. Eli vaikka fyysinen erillisyys jossain määrin tarkoittaa rajojen vetämistä itsen ja toisen välille, on henkilökohtainen identiteetti kuitenkin ensisijaisesti itsejärjestäytyvä, ja sellaisena alusta toimijan muille identiteeteille (Wendt 1999, 224–225).

### **Esisopimuksissa muodostuvat henkilökohtaiset identiteetit**

Argumentoinnin lähtökohdat, eli ne ääneen sanomattomat oletukset joita puhujalla on, kertovat paljon osapuolten identiteeteistä. Yksi yleisimmin teksteissä esiintyvä esisopimus on, että kosovolaisten *maastamuutto on negatiivinen ilmiö*. Toimijoiden henkilökohtaisen identiteetin olennaisin ero muihin olemassa oleviin olioihin ja asioihin verrattuna on sen tietoisuus ja muisti itsestä erillisenä ajatusten ja toiminnan keskittymänä – tämä on erityisen tärkeää valtioille, koska niillä ei ole materiaalista varתaloa kuten ihmisillä, vaan ne edellyttävät aina kansalaisiltaan yhteisen narratiivin itsestään toimijana (Wendt 1999, 225.) Täten presidentin ja pääministerin käyttäessä retoriikassaan historiaan pohjautuvia esisopimuksia, ne rakentavat Kosovon henkilökohtaista identiteettiä. Jahjagan (13.1.2015) mukaan epäsäännönmukainen siirtolaisuus on huolestuttavaa, ja Mustafa (13.1.2015) on sitä mieltä, että Kosovon viime vuosisatojen kärsimykset johtuvat juuri sen kansalaisten maastamuutosta. Çollaku

(13.1.2015) on muiden puhujien kanssa samoilla linjoilla epäsäännönmukaisen siirtolaisuuden haitallisuudesta, vaikka toteaa sotien aikaisen pakolaisuuden olleen vielä hyväksyttävää. Jahjaga (6.2.2015a, 6.2.2015b) esittää annettuna, että Kosovolla ei ole kansalaisia menetettäväksi, ja siksi maastamuutto ei ole ratkaisu. Kosovosta muodostuu tässä retoriikassa kärsijä ja valtio, jonka kansalaiset muuttavat paljon pois maasta. Mustafa (13.1.2015) vielä jatkaa, että laitton siirtolaisuus on järjestäytyneen rikollisuuden ilmiö, joka hyödyttää vain rikollisia ja tuottaa haittaa kaikille muille. Usein aineistoissa toistuva esisopimus onkin, että epäsäännönmukaiset *siirtolaiset ovat rikollisten uhreja* (esim. Euroopan integraatioministeriö 19.2.2015.) Kosovosta muuttajalle rakentuu siis uhrin identiteetti, joka entisestään vahvistaa Kosovon henkilökohtaista identiteettiä kärsijänä.

Erityisesti presidentti Jahjagan viljelemä esisopimus on, että *Kosovo ei ole sellainen kuin sen toivottiin olevan*. Jahjagan (13.1.2015) mukaan hallituksen muodostamisessa koettu pattitilanne on hidastanut Kosovon EU-tavoitteiden toteuttamista. Kuitenkin hän ottaa annettuna, että koska hallitus on nyt kuitenkin saatu muodostettua, on kansallisella integraationeuvostolla kaikki edellytykset tarttua tehokkaasti ongelmiin. Žbogarilla (21.1.2015) on tähän vähän pessimistisempi näkemys, hänen todetessaan hallituksen olleen tehoton. Myös Mustafa (13.1.2015, 3.2.2015) pitää itsestään selvänä, että valtio ei ole sellainen kuin toivottiin, todetessaan että koulutus ja terveydenhuolto eivät ole Kosovossa hyvällä tasolla, maa ei houkuttele ulkomaisia investoijia ja että Kosovon muutos on ollut hidas ja kosovolaisilta puuttuu rakkaus ja ylpeys maataan kohtaan. Maan houkuttelemattomuus ulkomaisille investoijille ja liiketoimintaympäristön huonous ovat muuallakin toistuvia esisopimuksia (esim. Euroopan integraatioministeriö 10.2.2015, Hahn 18.2.2015b.) Kosovolaisten muodostama Kosovon henkilökohtainen identiteetti on siis toisaalta alikehittyneen valtion, mutta toisaalta myös valtion, jolla on potentiaalia parempaan. EU:n tässä retoriikassa käyttämät esisopimukset tukevat Kosovon identiteettiä taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti heikkona, ja toisaalta tuovat myös esiin EU:n henkilökohtaisen identiteetin alueellisena valtana, jolla on mahdollisuus ja oikeutus arvostella Kosovon kehitystä.

Kosovolaiseen retoriikkaan kuuluu myös esisopimus siitä, että Kosovo on *epäoikeudenmukaisesti eristetty* muusta Euroopasta (esim. Mustafa 13.1.2015, 3.2.2015). Kuusiston (1996, 278) mukaan yleisön arvohierarkioiden ymmärtäminen on puhujalle tärkeämpää kuin yksittäisten tärkeiden arvojen tietäminen. Siksi Mustafa pyrkii Kosovon tapauksessa vetoamaan globaaliin vapaaseen liikkuvuuteen, koska uskoo sen olevan yleisön arvohierarkiassa korkeammalla, kuin rajojen kiinni pitämisen. ”Yleispätevillä arvoilla on tärkeä rooli argumentaatioissa, sillä niistä voidaan johtaa erilaisia yksittäistapauksia niin sanoaksemme pienryhmäyksimielisyyden pohjaksi. Tällainen erityisarvojen liittämi-

nen laajempiin puitteisiin osoittaa haluamme ylittää pienryhmäyksimielisyyden rajat ja universaaliyleisön hyväksynnälle antamaamme merkitystä.” Arvot kuitenkin toimivat vain niin kauan kuin niitä ei tarkemmin määritellä, kaikki voivat sitoutua sellaiseen mikä todetaan hyväksi, oikeaksi ja kauniiksi, niin kauan kuin ei puututa näiden tarkkoihin ominaisuuksiin. (Perelman 1996, 34). Kyseistä esisopimuksesta myös muodostuu suoraan osa Kosovon henkilökohtaista identiteettiä: eristetty ja epäoikeudenmukaisesti kohdeltu. Nämä identiteetit ovat Mustafan retoriikassa niin tiukasti osa historiaa ja kansakunnan narratiivia, että ne täytyy lukea osaksi henkilökohtaista identiteettiä, mutta on niillä myös rooli-identiteettiulottuvuus. Siinä EU:lle muodostuu eristäjän ja epäoikeudenmukaisesti kohtelijan rooli-identiteetti.

EU:n henkilökohtainen identiteetti ei muodostu esisopimuksissa niin näkyvästi kuin Kosovon, mutta jotain siitäkin on pääteltävissä. EU:n henkilökohtaiseen identiteettiin kuuluu sen maa-alue ja rajat, joita se haluaa suojella. Kun esisopimuksena on, että kosovolaiset turvapaikanhakijat EU:n alueella ovat negatiivinen ilmiö, korostaa se EU:n identiteetin rakentuvan EU:n jäsenmaista, joiden ulkopuolelta alueelle tulevat eivät suoraan sanoen ole toivottuja. EU:n identiteettiin kuuluu valta määritellä oma alueensa ja se, ketkä sinne saavat tulla.

### **Henkilökohtaisen identiteetin muodostuminen kvasiloogisissa argumenteissa**

Presidentti Jahjaga (13.1.2015) esittää kvasiloogisen argumentin Kansallisen integraationeuvoston tapaamisessa:

Kosovolaisina instituutioina on velvollisuutemme sitoutua syviin ja nopeisiin uudistuksiin oikeusturvan kentällä, jotta voimme houkutella ulkomaista pääomaa ja yleisesti kehittää vapaata markkinataloutta. Huolimatta siitä potentiaalista, jonka tiedämme Kosovolla olevan, ei ole sellaista sijoittajaa joka vakuuttuisi tulemaan Kosovoon, joka on poliittisesti kireä, etnisesti jakautunut ja jonka haasteena on oikeusjärjestyksen tehottomuus.<sup>5</sup>

Jokinen (2002, 140–141) käyttää tämän tyyppisestä poliittisesta argumentaatiosta nimitystä vaihtoehdottomuuspuhe. Siinä toimijoiden rooli ja vastuu asioiden kulusta ikään kuin syrjäytyy, ja erilaisista lainalaisuuksista tulee faktoja, joihin on vain sopeuduttava: silloin moraaliset pohdinnat ovat turhia, koska ei ole vaihtoehtoja joista tehdä valintoja. Tämä argumentaatio rakentaa taas Kosovon identiteettiä alikehittyneenä, mutta potentiaalisena valtiona.

Pääministeri Isa Mustafa esittää hyvin yksinkertaistetun näennäisloogisen arvion tilanteesta sanoessaan, että koska Kosovo on kärsinyt alituisesta maastamuutosta, on sen historia ollut tuskallinen. Tässä esimerkissä Kosovon alituinen maastamuutto voidaan nähdä jokseenkin muodollisena arviona,

---

<sup>5</sup> ”As institutions of Kosovo, it is our obligation to undertake deep and rapid reforms in the field of rule of law, as precondition for the attraction of the foreign capital and general development of free market economy. Despite the potential which we know that Kosovo does possess, there is no investor which will be convinced to come to a Kosovo which is politically tense, ethnically divided and challenged by a lack of efficiency of the judicial system.” Käännös P.F.



joskin hyperbola ”alituinen” vie hieman sen uskottavuutta. Klassisen logiikan näkökulmasta ”Kosovon historia on ollut tuskallinen” on ei-muodollinen, ja vaatii jo kuulijoilta sitoutumista argumenttiin. Mustafan mukaan, mikäli kosovolaisilla olisi liikkumisvapaus muualla Euroopassa, kuten muidenkin maiden kansalaisilla, tekisivät kosovolaiset kuten muutkin: matkustelisivat ja *tulisivat sitten takaisin* Kosovoon. Tässä Mustafa muuttaa monimutkaisen keskustelun Kosovon vaikeista oloista argumenttiin, jossa viisumivapaus takaisi kosovolaisten palaamisen Kosovoon turvapaikanhakemisen sijaan. Tällä kvasiloogisella argumentilla Mustafa pyrkii vakuuttamaan EU:n edustajat viisumivapauden tärkeydestä ja sen nopean edistämisen priorisoinnista. (Mustafa 13.1.2015). Tietyt tarinarakenteet toistuvat usein retoriikassa, kaikille tutut juonikuviot, joilla puhuja selkeyttää tilanteen kuulijoille ja tarjoaa sen myötä ratkaisumallin (Kuusisto 1996, 272–273.) Näissä kvasiloogisissa argumenteissa rakentuu taas Kosovon henkilökohtainen identiteetti kärsijänä, eristettynä ja epäoikeudenmukaisesti kohdeltuna. Jälleen argumentaatiota voidaan katsoa myös rooli-identiteettien näkökulmasta, jolloin EU:lle muodostuu identiteetti toisaalta epäoikeudenmukaisena, toisaalta jonakin, jolla on valtaa määritellä ne reunaehdot, joiden puitteissa Kosovon kansalaiset pääsevät (tai eivät pääse) liikkumaan suurimman osan Eurooppaa alueella.

Epäoikeudenmukaisesti kohdellun, eristetyt ja kärsivän valtion identiteetti rakentuu erityisesti pääministeri Isa Mustafan retoriikassa. Mustafan (3.2.2015) useissa muissakin yhteydessä toistama argumentti Kosovosta ainoana, eristettynä Balkanin maana, koska sillä ei ole muiden tapaan viisumivapautta Schengen alueelle, perustuu oikeudenmukaisuusargumenttiin. Ajatus perustuu kvasiloogiin päättelyyn, että koska Kosovo on valtio Balkanilla, tulisi sitä kohdella viisumivapauskysymyksessä kuten muitakin balkanilaisia valtioita. Argumentti jättää kuitenkin huomioimatta, että Kosovoa on EU:ssa vaikea kohdella kuten muitakin Balkanin valtioita jo pelkästään sen kiistanalaisen itsenäisyyden johdosta, puhumattakaan muista sen viisumivapauteen liittyvistä ongelmista. Tuomalla tämän kuitenkin esiin, haluaa Mustafa luoda kuvaa Kosovon epäoikeudenmukaisesta kohtelusta, ja toisaalta listata sen yhdeksi syyksi, miksi maasta lähdetään muuten kuin laillisia keinoja käyttäen. Silloinhan vastuu sääntöjen vastaisesta siirtolaisuudesta siirtyy Kosovolta osittain myös EU:lle, jos yleisö hyväksyy Mustafan oikeudenmukaisuusargumentin.

Mustafa (18.2.2015) käyttää oikeudenmukaisuusargumenttia puhuessaan Kosovon viisumivapaudesta. Tällä kertaa hän ei tosin rinnasta valtioita ja tuo esiin eristettyä Kosovoa, vaan lähestymistapa on hieman pehmeämpi – kenties siksi, että kyseessä on komissaari Hahnin ja pääministeri Mustafan yhteinen lehdistötilaisuus. Mustafa rinnastaa puheessaan kosovolaiset muihin kansoihin sanoessaan, että viisumivapaus mahdollistaisi ”meidän kansalaistemme liikkumisen vapaasti, niin kuin muutkin

tekevät.” Verratessaan kosovolaisia muihin, ja huomauttaessaan noiden ”muiden” voivan tehdä jotain, mitä kosovolaiset eivät voi, vahvistuu Mustafan retoriikassa kuitenkin Kosovon henkilökohtainen identiteetti epäoikeudenmukaisesti kohdeltuna.

Çollaku rakentaa kvasiloogisen argumenttinsa ”faktoista”, jotka tarjoavat hänen mukaansa syyn tarttua toimeen:

Kaikkien meidän muistissa on vielä vastikään Tisza-joella tapahtunut traaginen tapaus, jossa muutaman rikollisen tuottojen tähden 15 kansalaistamme menetti henkensä. Nämä faktat tarjoavat riittävästi syytä vaatia suurempaa huomiota ja huolellisuutta kaikilta instituutioilta, jotka ovat vastuussa tätä ongelmaa vastaan taistelemisesta. On tuskallista, masentavaa sekä myös anteeksiantamatonta antaa tällaisten tarinoiden toistua Kosovossa vuonna 2015!<sup>6</sup>

Toisaalta Çollakun tarkoituksena on säikäyttää kuuntelevat kansalaiset: maasta lähtijät ovat rikollisten armoilla, ja tällainen epätoivoinen ja turha pako Kosovosta voi johtaa jopa kuolemaan. Toisaalta Çollaku näyttää myös hieman piikittelevän vastuullisia instituutioita, ja toivonee täten saavansa ne myös sitoutettua toimimaan maastamuuttoa ehkäisevästi. On myös mielenkiintoista, miten Çollaku esimerkissään kategorisoi eri asioita: on rikollisia ja toisaalta kansalaisia, faktoja ja ongelmia. Argumentaatioissa luodaan koko ajan kategorioita, ja kun eri asioita, ihmisiä ja tapahtumia kategorisoidaan, palvelevat näin luodut kategoriat jotain funktiota, esimerkiksi oikeuttamista tai kritisointia (Jokinen 2002, 141–142.) Kategorisoimalla tapauksessa kuolleet *kansalaisiksemme* luo Çollaku yhteenkuuluvuuden ja arvokkuuden tunnetta, toisaalta he kuolivat muutamien *rikollisten* tähden – näiden ”rikollisten” kohdalla Çollaku ei ota kantaa kansallisuuteen. Maastamuuttoa edesauttavat instanssit halutaan esittää pahoina ja kasvottomina, ei minkään maan kansalaisina, ei kenenkään naapureina, ystävinä, vanhempina tai lapsina. Maastamuutto kategorisoidaan *ongelmaksi*, ja Çollakun argumenttia tukevat seikat *faktoiksi*. Çollaku tarjoaa myös selkeän ratkaisun tähän (myös omien sanojensa mukaan) monimutkaiseen siirtolaisuusongelmaan: taloudellisten näkymien parantuminen ja johdonmukainen viisumivapaussuunnitelman kriteeristön käyttöönotto. Tässä retoriikassa Kosovon henkilökohtainen identiteetti uhrina ja maastamuuttajien lähtömaana jälleen kertautuu. Myös Kosovo toimijana ja valtiona, jolla on potentiaalia, nousevat esiin Çollakun argumenteista.

Myös ristiriitaan ja yhteensopimattomuuteen perustuvaa kvasiloogista retoriikkaa käytetään aineistossa. Presidentti Jahjaga (Presidentin kanslia 6.2.2015a) vetoaa puheessaan vushtrilaisille ristiriitaan: hänen mukaansa ratkaisu ei voi olla maastamuutto, koska Kosovolla ei ole kansalaisia menetet-

---

<sup>6</sup> ”It is recent the memory of each and every one of us of a tragic event in the Tisza River, where due to the benefits of a handful criminals, 15 of our citizens lost their lives. These facts provide sufficient reason to seek higher attention and care of all the institutions that are responsible for combating this problem. It is painful, depressing but also unforgivable to allow this kind of stories to be repeated in Kosovo in 2015!” (Käännös P.F.)

täväksi. Perelmanin (1996, 64) mukaan ristiriita tai yhteensopimattomuus kvasiloogisena argumenttina pakottaa valitsemaan toisen vaihtoehtoista, tai luopumaan tai rajoittamaan jotain sääntöä. Tässä Jahjaga yrittää vakuuttaa yleisönsä, että maasta lähteminen on mahdotonta, koska Kosovolla ei ole varaa menettää yhtään kansalaistaan. Vasta-argumentoija voisi kuitenkin todeta, että sääntö ei päde, mikäli ei halua ollakaan Kosovon kansalainen tai että se mikä on tärkeää valtiolle, ei välttämättä ole tärkeää yksilölle. Vaikka päämääränä tällaisen ristiriidan esiin nostamisessa argumentaatiossa onkin yleensä sen poistaminen, ei lopputuloksesta kuitenkaan voi koskaan olla varma (Perelman 1996, 65.)

Eräs yhteensopimattomuustapauksen muoto retoriikassa on autofagia, joka tarkoittaa tilannetta, jossa sääntöä ei voi käytännössä toteuttaa tai se ei sovi soveltamisensa edellytysten tai seuraamusten kanssa yhteen (Perelman 1996, 66.) Presidentti Jahjaga (Presidentin kanslia 6.2.2017b) pyrkii osoittamaan tällaisen autofagian lauseellaan ”lähteminen ei ole ratkaisu.” Hän pyrkii perusteluillaan kyseenalaistamaan ja tuomaan näkyväksi autofagian ”lähteminen on ratkaisu”, argumentoimalla esimerkiksi, että sen soveltamisen edellytykset eivät ole kunnossa, koska Kosovon pitäisi jo tietää millaisia seuraamuksia maasta pakenemisella on. Autofagian ilmi tuomista kutsutaan retorsioksi (Perelman 1996, 66.) Vaikka Jahjaga käyttää tässä kvasiloogista päättelyä, on hänen retoriikkansa pääosin tunteisiin vetoavaa: hän pyrkii historian kautta nostattamaan kansallistunnetta ja yrittää esittää Kosovon valti-onrakennusprosessin koko kansan ylevänä työnä. Työnä ja prosessina, joka on raskas ja aikaa vievä, mutta jonka lopussa häämöttää korkein päämäärä ja palkinto. Jälleen kerran Kosovon identiteetti siirtolaisten lähtömaana ja kärsijänä rakentuu tässä retoriikassa. Me-retoriikallaan Jahjaga myös pyrkii muokkaamaan kansan kollektiivista identiteettiä kosovolaisina sisältämään ahkeruutta ja isänmaallisuutta. Kosovon identiteetti on edelleen alikehittyneen valtion, mutta myös näissä kvasiloogisissa argumenteissa sen muutospotentialiaa korostetaan.

Kvasiloogisissa argumenteissa korostettaessa Kosovon eristyneisyyttä ja siirtolaisuuden lopettamisen tärkeyttä, rakentuu taas EU:n identiteetti alueellisena valtana, jota katsotaan ikään kuin ylöspäin. Sillä Kosovo kokee tuskallisena sen, että se on eristetty EU:sta, joka antaa implisiittisesti ymmärtää, että EU:lla on valta eristää Kosovo ja että kosovolaiset haluaisivat eristyneisyyden sijaan kuulua joukkoon, he haluaisivat päästä matkustamaan vapaasti EU:n alueelle. Jos analogiana käytettäisiin koulun pihaa, EU olisi se kaikista siistein tyyppi, jonka huomiosta kaikki kilpailisivat, ja jonka jengiin halutaan kuulua: jos siitä jää ulkopuolelle, on auttamatta hylkiö. EU:n henkilökohtainen identiteetti rakentuu sen alueesta ja vallasta, jolla se pystyy vaikuttamaan myös alueensa ulkopuolella. Siinä on voimakas vetävä elementti, joka saa unionin ulkopuoliset valtiot haluamaan sen jäsenyyttä, ja tähän houkuttelevuuteen se myös osin perustaa valtansa.

### **Henkilökohtainen identiteetti todellisuuden rakenteeseen perustuvassa argumentaatiossa**

Korostettaessa, että lähteminen Kosovosta on pakoa ja ei ikinä kannata, kertautuu taas Kosovon identiteetti kärsijänä ja uhrina, ja toisaalta potentiaalisena valtiona, kunhan sen kansalaiset vain ovat valmiita tekemään töitä sen eteen. Kanslia vetoaa tiedotteessaan (Presidentin kanslia 6.2.2015b) presidentin auktoriteettiin, erityisesti lopussa jossa korostetaan Kosovon tasavallan presidentin, rouva Atifete Jahjagan sanovan, että pako ei ole ratkaisu. Perelman (1996, 108) toteaa auktoriteettiin perustuvasta argumentista, että sillä ei ole todistusvoimaa sinänsä, mutta sitä käytetään tukemaan argumentaatiota muiden argumenttien lisäksi tilanteessa, jossa vedenpitäviä todisteita argumentille ei ole saatavilla. Suostutteluvoimaisempia lienevätkin Jahjagan sitaattit, joissa hän jälleen pyrkii tekemään pragmaattiseksi argumentin, että maasta poistuminen ei kannata.

Çollaku (13.1.2015) käyttää todellisuuden rakenteisiin nojaavaa perättäissuhdeargumenttia puhuesaan päämäärästä ja keinoista. Çollakun argumentissa päämäärä on Kosovon viisumivapausprosessin loppuunsaattaminen, ja keinona siihen ”kaikkien yhteinen viimeinen ponnistus.” Ja tähän viimeiseen ponnistukseen sisältyy se, että kosovolaiset eivät lähde hakemaan turvapaikkaa EU:n alueelta. Puhuessaan yhteisestä ponnistuksesta, vetoaa Çollaku kansalaisten kollektiiviseen identiteettiin, josta myös muodostuu Kosovon henkilökohtainen identiteetti. Ja tuohon henkilökohtaiseen identiteettiin kuuluu ajatus eristyneisyydestä, joka halutaan saada loppumaan – ja se onnistuu vain viisumivapauden myötä. Kosovon henkilökohtaiseen identiteettiin kuuluu siis riippuvuus Toisesta, tässä yhteydessä EU:sta. Sehän toisaalta näkyy myös Kosovon tilanteessa sinänsä: siellä on vahvasti läsnä toimeenpanovoimaisia ulkomaisia tahoja, EU:n ja EULEX:in lisäksi myös UNMIK, joten kuinka sen identiteetti voisikaan olla vahva ja riippumaton.

Perelmanin (1996, 93–94) mukaan syiden tutkiminen, seurausten toteaminen ja jonkin ilmiön arvottaminen seuraustensa perusteella ovat kaikki peräkkäisyysiteisiin perustuvaa argumentaatiota. Mustafa vilauttelee puheessaan (3.2.2015) maastamuuton syitä: vakava taloudellinen ja yhteiskunnallinen tilanne, mutta myös ”muut olemassa olevat ongelmat.” Jo aiemmin hän mainitsee hallituksen *perineen* paljon ongelmia, kuten sodasta koituneet seuraukset, sekä jo ennen sotaa vaikuttaneet heikko talouskehitys, korkea työttömyys, köyhyys, korkea korruptioaste ja järjestäytynyt rikollisuus. Mustafa ei voi väittää menettämättä uskottavuuttaan puhujana, että maassa on kaikki hyvin eikä kenenkään kannata sen tähden muuttaa pois Kosovosta. On kuitenkin Mustafan ja hänen puolueensa LDK:n edun mukaista tuoreena pääministerinä ja hallituspuolueena sysätä syytä muualle. Vaikka Mustafa ei puheessaan suoraan puhuttele EU:ta, on rivien välistä kuitenkin luettavissa, että EU halutaan vakuuttaa Kosovon halusta jatkaa EU-lähentymistä. Se näkyy niin Mustafan taatessa, että siirtolaiskriisi

ratkaistaan kuin hänen vakuutteluissaan, että Kosovolla on kaikki intressit pyrkiä ratkaisemaan erimielisyyden Serbian kanssa sekä jatkaa integraatiota Pohjois-Kosovossa. Näin retoriikassa vahvistuu aiemmin kuvattu identiteetti alikehittyneenä valtiona, mutta toisaalta myös aktiivisena ja vastuullisena, sekä EU:ta kohti suuntautuneena. Retoriikasta käy taas myös ilmi EU:n henkilökohtainen identiteetti alueellisena valtana, joka pyritään vakuuttamaan siitä, että Kosovo toimii sen toiveiden mukaisesti. Tässä kuvioon astuu mukaan myös normatiivisuus: ovathan teot, joita Kosovo vakuuttaa jatkavansa, kuten Pohjois-Kosovon integraatio, askelia kohti inklusiivisempaa ja demokraattisempaa hallintoa.

### **Todellisuuden rakennetta muokkaavissa argumenteissa muodostuva henkilökohtainen identiteetti**

Esimerkin tarkoitus retoriikassa ei ole esitellä ainutkertaista tapausta, vaan päinvastoin pyrkiä tuomaan esiin sen mahdollistaneet rakenteet ja se, että tapaus voi toistua (Perelman 1996, 120.) Presidentti Jahjaga (13.1.2015) käyttää puheessaan esimerkkinä Unkarin rajalle kuollutta siirtolaista siitä, että ”meidän täytyy sitoutua tekemään kaikkemme estääksemme laittoman siirtolaisuuden.”<sup>7</sup> Rajalle kuoliaaksi jäänyt Ali Fetahu esimerkkinä Jahjagan puheessa luo kuulijalle traagisen kuvan, jonka kukaan ei haluaisi toistuvan. Tämän esimerkkiin perustuvan argumentin myötä Kosovolle muodostetaan identiteettiä vastuullisena toimijana, joka ei kuitenkaan ole pystynyt estämään esimerkin tragedioiden toistumista. Toisaalta se myös korostaa Kosovon henkilökohtaista identiteettiä siirtolaisten lähtömaana ja valtiona, joka joutuu käyttämään pelottelua saadakseen maastalähdön loppumaan.

Samanlaisia identiteettejä rakentuu myös integraatioministeri Bekim Çollakun retoriikassa samassa tilaisuudessa. Çollaku (13.1.2015) argumentoi EU:lle, että Kosovo on tehnyt kaiken viisumivapaussäädösten dialogissa vaaditun ja pysyy aikataulussa, joka korostaa EU:n alueeseen liittyvää ja sen regulatiiviseen valtaan perustuvaa henkilökohtaista identiteettiä. Çollaku käyttää myös esimerkkejä tehostaakseen sanomaansa:

Muistakaamme kaikki Fetahun perheen surullinen tapaus muutaman päivän takaa! Kaikkien meidän muistissamme on Tisza-joen traaginen tapahtuma, jossa kourallisen rikollisia tavoittelemat edut johtivat viidentoista kansalaisemme kuolemaan. -- On tuskallista, masentavaa, mutta myös anteeksiantamatonta antaa tällaisten tarinoiden toistua Kosovossa vuonna 2015!<sup>8</sup>

Hän nostaa siis esiin kaksi traagista tapausta, jossa Kosovosta lähteneet siirtolaiset ovat saaneet surmansa matkalla rajan yli. Esimerkkien käyttöön liittyvä ajatus erityistapauksen toistuvuudesta ja sen siirtymisestä erityisestä yleiseen korostuu vielä Çollakun sanoessa, että niiden ei tulisi antaa toistua

<sup>7</sup> ”-- we must undertake everything we can to prevent illegal migration.” Käännös P.F.

<sup>8</sup> ”Let’s remember the sad case of Fetahu family few days ago! It is recent the memory of each and every one of us of a tragic event in the Tisza River, where due to the benefits of a handful criminals, 15 of our citizens lost their lives. -- It is painful, depressing but also unforgivable to allow this kind of stories to be repeated in Kosovo in 2015!” Käännös P.F.

nykyajan Kosovossa. Jos Çollaku saa argumentillaan yleisön hyväksymään näiden erityistapausten yleistettävyyden, saa hän myös heidän tukensa ilmiön pysäyttämiseksi.

Mustafa (3.2.2015) aloittaa puheensa lehdistölle toteamalla hallituksen perineen paljon ongelmia aiemmilta hallituksilta sekä sota-ajalta, ja jatkaa antamalla esimerkkejä näistä ongelmista. Esimerkeillä pyritään säännönmukaisuuksien konkretisointiin (Perelman 1996, 120) ja tässä Mustafa siis pyrkii osoittamaan, että hallituksella todella on paljon ongelmia. Näiden esimerkkien avulla Mustafa saa yleisön hyväksymään tämän argumentin, mutta samalla myös vähän huomaamatta sen, että nämä ongelmat ovat perittyjä. Näin Mustafa sysää syyn Kosovon kurjasta tilanteesta pois hallitukselta. Hän myös antaa esimerkkejä eri osa-alueista, joita työstää yhdessä kuntien kanssa – jotka kaikki otetaan huomioon asiaankuuluvissa ministeriöissä niiden ratkaisemiseksi. Esimerkit tässäkin tapauksessa tuovat konkreettisuutta Mustafan lupauksille parantaa maan tilannetta. Hän käyttää havainnollistusta todetessaan, että Kosovon palkkataso ei ole alhainen, koska virkamiehillä, sekä koulutus- ja terveyssektoreilla, on muihin alueen valtioihin verrattuna keskimääräistä paremmat palkat. Näin argumentaatioissa rakentuvat tutut identiteetit alikehittyneestä, ongelmaisesta Kosovosta, jolla on kuitenkin potentiaalia parempaan ja vastuulliseen hallinto. Puhuessaan perityistä ongelmista Mustafa tunnustaa Kosovon identiteettiin kuuluvan myös epäluotettavan hallinnon, mutta koska ongelmat ovat perittyjä, on tuo vaihe jo Mustafan mukaan takanapäin, ja nykyinen hallitus kantaa vastuunsa.

Perelmanin (1996, 137) mukaan tuttu sanonta on tehokas argumentaation väline, sillä silloin yleisöltä jää huomaamatta ilmaisuuden analogisuus ja siitä seuraavat johtopäätökset näyttävät juontuvan kuin itsestään. Esimerkiksi puhuessaan *rikollisista verkostoista*, jotka käyttävät hyväkseen Kosovon heikkoa taloustilannetta hyötyäkseen Kosovon kansalaisista, käyttää Jahjaga hyvin tuttua metaforista ilmaisua, joka luo kuvan laajalle levinneestä, järjestäytyneestä ja toisiinsa yhteydessä olevasta rikollisuudesta. Siitä seuraa kuulijalle tunne, että kyseessä on erittäin vakava asia. Väistämätön johtopäätös on, että siirtolaisuus tulee lopettaa, koska tällaisen rikollisuuden ei haluta entisestään vahvistuvan, ja toisaalta myös, että Kosovosta lähtijät ovat rikollisuuden uhreja. Kategorisoiminen onkin olennainen osa retoriikkaa: kuvauksen kautta jostain henkilöstä tai tapahtumasta muodostetaan jonkinlainen – hyvä tai paha, vakavasti otettava tai vähäpätöinen, tai kuten tässä esimerkissä, vaarallinen tai vaaraton (Jokinen 2002, 130.) Kosovolle muodostuu tässä retoriikassa jälleen identiteetti alikehittyneenä valtiona ja toisaalta myös uhrina, sillä rikollisten käyttäessä hyväkseen Kosovon kansalaisia, kärsii myös valtio.

Mustafa (13.1.2015) käyttää hyvin metaforista, tunteikasta, kieltä kuvaillessaan Kosovon historiaa ja nykyisyyttä: se on ollut *tuskallista* ja on sitä myös nykyään, maa on *kärsinyt* päättymättömästi sen

kansalaisten lähtemisestä etsimään *pelastusta* muualta. Kosovo valtiona on siis kärsijä, joka on jatkuviassa tuskissa. Syynä siihen ovat osittain sen kansalaiset, jotka ovat toisaalta pelastuksen tarpeessa, mutta toisaalta myös itsekkäitä etsiessään pelastusta, joka sanana tavallaan myös viittaa ylimaalliseen vapahdukseen, eikä ole sen vuoksi realistinen tavoite. Tässä retoriikassa metafora Kosovosta maastamuutosta kärsijänä ei jätä tilaa esimerkiksi niiden hyötyjen huomioimiselle, joita Kosovon kansantalous on saanut ulkomaille muuttaneiden rahalähetyksistä. Mustafa myös hyödyntää ääri-ilmaisun tuomaa vahvistusta argumentaatiolle sanoessaan Kosovon kärsivän *päättymättömästi*. Ääri-ilmaisuilla korostetaan piirteitä, joita kuvauksen kohteena olevaan asiaan halutaan liittää, jolloin siirrytään helposti miettimään alkuperäisen väitteen (”Kosovo kärsii”) todenmukaisuuden sijaan pitääkö siihen liittyvä ääri-ilmaisuus (”Kosovo kärsii *päättymättömästi*) paikkansa, ja alkuperäisestä väitteestä tulee kiistämätön tosiasia (Jokinen 2002, 150.)

Mustafa (13.1.2015) käyttää erityisen voimakasta kuvakieltä sanoessaan: ”-- kukaan ei voi odottaa kosovolaisten pitävän parempana tätä ghettoa tässä osassa Eurooppaa, eristyneenä muusta maailmasta --”<sup>9</sup>. Siinä Mustafa sanoo, että Kosovo ja sen lähialueet ovat muuhun Eurooppaan verrattuna sama kuin ghetto hyvinvoiviin kaupunginosiin verrattuna. Sillä asiayhteydestä on selvää, että Mustafa ei tarkoita ghettoa juutalaiskorttelin merkityksessä eikä edes keskittyneenä vähemmistöjen asuinsijana, vaan pikemminkin slummina – köyhänä, alikehittyneenä, rähjäisenä. Hän käyttää tätä retoriikkaa oikeuttaakseen kosovolaisten runsasta maasta lähtemistä: onhan tällaisen argumentin metafora johtanut yleisön johtopäätökseen, että Kosovossa on todella kurjat oltavat. Mustafan retoriikassa Kosovon identiteetiksi rakentuu eristetty ja alikehittynyt, kärsivä valtio. Ja osan syystä Mustafa sysää EU:lle: Kosovo ei kärsisi niin paljon, jos sitä ei olisi eristetty. Samalla tulee taas myös näkyväksi EU:n identiteetti hyvinvoivana ja houkuttelevana, mutta myös ulossulkevana.

Jahjaga (Presidentin kanslia 6.2.2015a) käyttää uinuvaa metaforaa puhuessaan vushtrrilaisille: hän viittaa valtionrakennusprosessiin valtavana *taakkana* instituutioille ja kansalaisille. Hänen mukaansa suurimman taakan joutuu kantamaan nykyinen sukupolvi, mutta kannustaa vaikeuksista huolimatta kaikkia kansalaisia kantamaan kortensa kekoon yhdessä tulosten aikaansaamiseksi. Kun valtionrakennus esitetään taakkana, tekee se ymmärrettäväksi kosovolaisten maastamuuton. Jahjaga pyrkii kuitenkin tietyllä tavalla ylevöittämään taakan kannon: lähtö ei ole ratkaisu, vaan taakka on kannettava – muuten ei paremmasta huomisesta ole toivoa. Varaintegraatioministeri Ilazi kehotti ministeriön tiedotteen (Euroopan integraatioministeriö 19.2.2015) mukaan paikallisia tekemään yhteistyötä yh-

---

<sup>9</sup> ”-- no one can expect from the citizens of Kosovo to prefer the ghetto in this part of Europe and isolation from the rest of the world --” Käännös P.F.

teisen hyvän eteen, joka ei ole metaforinen ilmaus, mutta yhtä kaikki hyvin abstrakti arvo, joka määrittyy jokaisen kuulijan päässä omanlaisekseen. Hän havainnollistaa laittoman siirtolaisuuden toivottomuutta kertomalla kosovolaisten palautusten jo alkaneen. Me-henkeen ja yhteiseen projektiin perustuva retoriikka pyrkii muodostamaan Kosovolle identiteettiä urheasti raskasta taakkaa kantavasta ja uurastavasta kansakunnasta, jonka identiteettiin kuuluu, että sieltä lähdetään paljon pois, vaikka lähteminen onkin tässä retoriikassa tietyllä tavoin itsekästä, joskin ymmärrettävää.

### 7.3. Tyyppi-identiteetti

Toimijalla voi olla useita tyyppi-identiteettejä, ja ne muotoutuvat toimijan identifioituessa johonkin ryhmään, joka määrittyy muiden kanssa jaettujen sosiaalisesti sisällöllisten tai merkityksellisten ominaisuuksien perusteella. Ryhmän jäsenet määritellään jonkinlaisten enemmän tai vähemmän muodollisten sääntöjen perusteella, jotka rajaavat mitä tyyppi-identiteettiin sisältyy ja ohjaa Toisten suhtautumista siihen. Tyyppi-identiteetit muotoutuvat suhteessa Toiseen, mutta niiden perusominaisuudet ovat kuitenkin sikäli luontaisia, että eivät välttämättä tarvitse Toista niiden tunnistamiseen. Valtioiden tasolla yhtäaikaaisesti itsestään järjestäytyvä ja sosiaalinen tyyppi-identiteetti näyttäytyy selvästi, koska se on regiimityyppien tai valtiomuotojen mukainen. (Wendt 1999, 226). Tässä tutkimuksessa toimijat ovat kuitenkin sen verran erityislaatuisia, toisen valtiomuodon vielä ollessa muotoutumassa ja toisen ollessa monikansallinen kollektiivi, että tyyppi-identiteetit ammentavat ennen kaikkea henkilökohtaisten identiteettien ja vuorovaikutuksen pohjalta.

#### **Esisopimuksissa muodostuvat tyyppi-identiteetit**

Kun EU-retoriikassa yritetään vahvistaa esisopimusta, että kosovolaiset eivät täytä turvapaikansaamisen ehtoja (esim. Žbogar 24.2.2015), muodostuu samalla Kosovolle tyyppi-identiteetti valtiona, josta lähteneet eivät saa turvapaikkaa. Tosin Suomenkin viimeaikainen turvapaikkakeskustelu näyttää, kuinka sodan ja köyhyyden runtelemista valtioista voidaan oikeanlaisella mittauksella tehdä turvallisuuden kriteerit näennäisesti täyttäviä – eli turvapaikkaa koskevat säädökset eivät ole syntyneet tyhjiössä eivätkä pysy muuttumattomina, vaan muovautuvat käyttäjiensä tarpeisiin. EU:lle muodostuu tässä retoriikassa regulatiivisen vallan identiteetti, onhan sen käsissä määrittää, ketkä turvapaikan ansaitsevat. EU on myös identiteetiltään houkutteleva, vakaa ja turvallinen, eiväthän kosovolaiset (ja muut) sinne muuten pyrkisi.

Tähän tietynlaiseen tyytymättömyyden esisopimukseen liittyvät myös esisopimukset nykyisestä *huonosta asiaintilasta*, jolla selitetään maastamuuttopiikkiä. Esimerkiksi Žbogarın puheissa (13.1.2015, 21.1.2015, 24.2.2015) on tämän kaltaisia esisopimuksia: Kosovo ei toimi tehokkaan demokratian tavoin, Kosovon talous on huonossa jamassa, eikä maan asukkailla ole tulevaisuudennäkymiä tai toi-



voa. Kosovolle muodostuu tässä retoriikassa identiteetti heikkona demokratiana ja valtiona, jossa vallitsee toivottomuus. Toisaalta se myös rakentaa EU:n identiteettiä normatiivisena valtana, joka voi määritellä milloin demokratia on toimivaa ja jolla on valtaa arvostella Kosovon sisäisiä oloja. Toivottomuus esisopimuksena toistuu erityisesti EU-puolen retoriikassa (Žbogar in lisäksi mm. Avramopoulos 10.3.2015.) Toivottomuuden korostamisella EU tuo keskiöön Kosovon erittäin huonon tilanteen, jonka ratkaiseminen on ensi kädessä hallituksen tehtävä, sekä korostaa ratkaisun tarpeen kiireellisyyttä. Jahjaga (13.1.2015) on samoilla linjoilla: Kosovon työttömyys on korkea ja siellä on paljon köyhyyttä, koska taloudellinen kehitys on hidasta, rikollisverkostot hyötyvät Kosovon kansalaisten huonosta tilanteesta, oikeusjärjestelmä ei toimi ja Kosovo on poliittisesti kireä ja etnisesti jakautunut. Useimmissa puheissa esisopimus on, että työttömyys ja taloustilanne ovat Kosovon suurimpia ongelmia (esim. Mustafa 13.1.2015, Çollaku 13.1.2015, Mustafa 3.2.2015, Hahn 18.2.2015a, Mustafa 18.2.2015, Pääministerin kanslia 10.3.2015, Avramopoulos 10.3.2015.) Olennaista on myös, että Kosovon kansalaiset eivät ole tyytyväisiä maan nykytilanteeseen (Kosovon EU-toimisto 28.1.2015.) Kosovon identiteetiksi rakentuu näissä esisopimuksissa työttömyyden ja heikon talouskasvun riivaama, poliittisesti haasteinen oikeusvaltiokehityksessään jäljessä oleva epätäydellinen demokratia.

Esisopimus on myös, että on Kosovon hallituksen ja kansalaisten *velvollisuus* lopettaa Kosovosta lähtevä epäsäännönmukainen siirtolaisuus (useissa puheissa puhutaan myös laittomasta siirtolaisuudesta, mikä on kuitenkin väärä termi lähtijöiden hakiessa turvapaikkaa) (esim. Jahjaga 13.1.2015, Euroopan integraatioministeriö 3.3.2015.) Mustafa (3.2.2015) vielä jatkaa, että hallituksella on siihen edellytykset ja tahto. Tässä retoriikassa Kosovon identiteetiksi pyritään rakentamaan toimijan identiteetti: vastuullisen valtion, joka pyrkii ja kykenee hallitsemaan asiansa. Siihen sisältyy kuitenkin vielä osittain epävarmuus, sillä puhuttaessa velvollisuudesta lopettaa maastamuutto, ei vielä olla saavutettu kyseistä päämäärää.

### **Tyyppi-identiteettien muodostuminen kvasiloogisissa argumenteissa**

Maastamuuton lopettaminen esitetään loogisena ketjuna, jossa ensimmäiseksi todetaan ilmiö huolestuttavaksi, ja seuraavaksi otetaan *välittömiä askeleita* sen *aiheuttaviin* tekijöihin tarttumiseksi. Argumentaation mukaan on selvää, että nämä tekijät sijaitsevat kahdessa kategoriassa, voimakkaan taloudellisen kehityksen puutteessa sekä rikollisverkostoissa. Maastamuutto esitetään siis loogisena jatkumona kahdesta eri lähteestä kumpuaviin kausaaliin voimiin, eikä siinä oteta huomioon yksittäisen kansalaisen varmasti monimutkaista ja monisyistä tilannetta, jossa hän poistuu sääntöjen vastaisesti EU:n alueelle hakemaan turvapaikkaa. (Jahjaga 13.1.2015). Perustellessaan maastamuuton piikkiä näillä tekijöillä ohjaa Jahjaga yleisöään tarttumaan ensisijaisesti näihin ongelmiin, mikä voidaan

nähdä Jahjagan pyrkimyksenä sitouttaa EU myöntämään lisää aikaa ja rahaa näiden ongelmien ratkaisuun. Samalla se rakentaa Kosovolle identiteettiä toisaalta uhrina ja köyhänä valtiona, toisaalta toimeen tarttuvana ja ratkaisukeskeisenä. EU:lle muodostuu identiteetti maahanmuuton kohteena, sekä rahoittajana ja alueellisena valtana, joka täytyy vakuuttaa ja joka voi vakuutteluja myös odottaa.

”Ihmiset Kosovossa ja muualla ovat samanlaisia – he haluavat pysyä kodeissaan” (Žbogar 13.1.2015.) Kyseessä on kvasilooginen argumentti, jossa on muodollinen analyysi: koska ihmiset ovat samanlaisia Kosovossa ja muualla maailmassa, ja ihmiset muualla maailmassa haluavat pysyä kodeissaan, haluavat myös kosovolaiset pysyä kodeissaan. Muodollinen analyysi siis pyrkii osoittamaan väitteen loogisen rakenteen (Perelman 1996, 72.) Samalla lause myös samaistaa kosovolaiset muihin maailman ihmisiin, mutta toisaalta pitää yllä myös erottelun: on olemassa kosovolaisia ja muita. Kvasiloogisen argumentista tekee faktana esitetty oletus, että ihmiset haluavat pysyä kodeissaan: siirtolaisuutta on kuitenkin esiintynyt läpi maailman sivun, eikä sen syynä ole aina ollut välttämättä huono tilanne lähtömaassa. Lausuma ”kosovolaiset riskeeraavat huomattavia summia vain tullakseen lähetetyksi takaisin Kosovoon entistä köyhempinä,” on kvasilooginen argumentti, koska se tiivistää monimutkaisen ilmiön äärimmäisen yksinkertaisesti. Jokinen (2002, 129) kuvaa tällaista faktan konstruointia eräänlaisena vakuuttavan retoriikan äärimuotona, jossa kuvaus pyritään antamaan kuin raporttina asioiden oikeasta laidasta, ja hämärtämään taustalla vaikuttavan sosiaalisen todellisuuden konstruktiivinen luonne ja vaihtoehtoiset todellisuuden jäsennostavat. Jos kosovolaisten identiteettiin kuulu tällainen samanlaisuus muiden kanssa, eli halu pysyä mieluummin kotonaan kuin lähteä muualle, rakentaa se myös Kosovon identiteettiä valtiona, jossa ei ole hyvä olla, koska kosovolaiset kuitenkin lähtevät.

Perelmanin (1996, 59) mukaan jakamiseen perustuva kvasilooginen argumentti muotoutuu arvioimalla kokonaisuuden eri osia erikseen, jotta niistä voidaan muodostaa kokonaisuutta koskeva johtopäätös. Kaikissa puheissa ja lausunnoissa, joissa listataan erilaisia ongelmia, ja todetaan ne syyksi Kosovon maastamuuttopiikille, on kyse tällaisesta argumentaatiosta. Žbogar (13.1.2015) pyrkii tähän jakamalla laittoman siirtolaisuuden ongelman ratkaisun useisiin eri tasoihin: taloudellinen, yhteiskunnallinen, turvallisuuteen perustuva ja humanitäärinen taso. Hän erittelee erilaisia tasoja vielä tarkemmin, ja klassisen jakamiseen perustuvan argumentaation mukaisesti hän pyrkii kattamaan kaikki mahdolliset ilmiön osat, ja näin estämään vasta-argumentit. Hän vielä jatkaa, että ilmiö ei ole tullut yhdessä yössä, joten sitä ei pystytä ratkaisemaan yhdessä yössä, eli soveltaa oikeudenmukaisuussääntöä ja rinnastaa ongelman ja sen ratkaisun symmetrisesti. Žbogar käyttää saman tyyppistä argumentaatiota myös myöhemmin (21.1.2015): hän esittelee työpaikkojen luomisen, koulutuksen edistämisen

ja terveydenhuollon priorisoinnin *aineksina*, jotka muodostavat menestyksekkään hallinnon ja takaavat tyytyväisen kansalaisen. Menestyksekkäs hallinto saavutetaan siis seuraamalla tiettyä *reseptiä*, jossa on nimetyt ainekset. Resepti myös *takaa* tyytyväisen kansalaisen. Ja Žbogarín reseptiikassa muotoutuu myös EU:lle identiteetti normatiivisena valtana, joka voi määritellä oikeat tavat järjestää yhteiskunta ja odottaa niitä seurattavan. Kosovon identiteetiksi jää tässä retoriikassa ongelmaisen valtion identiteetti, jonka kansalaiset lähtevät maasta ja aiheuttavat siten päänvaivaa EU:lle.

Myös viisumivapausdialogiin kietoutuvat kvasiloogiset argumentit olivat teksteissä yleisiä. Jahjagan mukaan vahvempi sitoutuminen viisumivapausdialogin saavutusten toteuttamiseen johtaa, ei vain kosvolaisien vapaaseen liikkumiseen, vaan myös koko järjestelmän tehokkaampaan toimintaan. Viisumivapauden saavuttaminen esitetään siis hyvin yksinkertaisena prosessina, joka ratkaisee myös muita haasteita. Tällä Jahjaga pyrkii vakuuttamaan paitsi kosvolaiset siitä, että viisumivapaus on (helposti) saavutettavissa eikä kannata tehdä mitään (hakea turvapaikkaa EU:n alueelta), joka voisi vaikeuttaa sen saavuttamista, myös EU:n, että viisumivapaus Kosovolle olisi kaikkia hyödyttävä lopputulos, joka takaisi tehokkaamman kosvolaisen rajavalvonnan. Lisäksi tämä tuo esiin EU:n identiteetin normatiivisena valtana, jonka vaatimien muutosten uskotaan tuottavan muutakin hyvää kuin vain lopputuloksen. Toisaalta näissä argumenteissa rakentuu myös Kosovon identiteetti valtiona, jonka järjestelmät eivät toimi tehokkaasti, joka pelkää viisumisvapausdialoginsa vaikeutumista siirtolaisten pyrkiessä kohti EU:ta ja jolla ei ole länsimaisten demokratioiden yleensä nauttivaa liikkumisvapautta kansalaisilleen.

Çollaku (Euroopan integraatioministeriö 10.2.2015) argumentoi puhuessaan brysseliläisessä ajatushautomossa EPC:ssä (European Policy Centre), että ei ole epäilystäkään, että Kosovossa on valtava muutospotentiali, jonka vuoksi EU:n täytyisi alkaa nähdä Kosovo ja lähialueet kiinnostavana kohteena kaupalle, investoinneille ja liiketoimintamahdollisuuksille. Vaikka Çollaku tässä pyrkiikin esittämään väitteensä muodollisena analyysinä, ei sen sisältöä voida kuitenkaan pitää muodollisena, vaan hyvinkin kiistanalaisena. Perelmanin (1996, 73) mukaan analyysi on kuitenkin argumentaation näkökulmasta aina ohjaavaa, koska siinä pyritään sysäämään syrjään muut mahdolliset tulkinnat ja saamaan yleisö hyväksymään kuulijan esittämä näkökulma. Çollakun argumentissa rakentuu Kosovolle identiteetti kehittymättömänä valtiona, joka tarvitsee kipeästi investointeja. EU:lle puolestaan muodostuu identiteetti suurena pelaajana, joka ei ole osoittanut tarjoakaan kiinnostusta Länsi-Balkanille markkina-alueena.

Sanoessaan kaikkien demokratioiden tarvitsevan kriittisen ja rakentavan opposition, sekä valvovassa roolissa toimivan median ja kansalaisyhteiskunnan, perustuu Žbogarín (13.1.2015) argumentaatio

kvasiloogiseen päättelyyn, oikeudenmukaisuussääntöön. Perelmanin (1996, 76) oikeudenmukaisuussääntö perustuu ajatukseen, että kaikkia olentoja, jotka kuuluvat keskenään samaan oleelliseen luokkaan, tulee kohdella samalla tavalla. Argumentissaan Žbogar puhuu demokratioista, ja siitä mitä ne tarvitsevat. Demokratiat eivät kuitenkaan ole niin homogeeninen joukko, kuin tästä yleistyksestä voisi päätellä: Kosovokin on demokratia, vaikka kuten argumentin rivien välistä voi lukea, se ei välttämättä nauti täysin argumentissa esitetyistä demokratian tarpeista. Kosovo ei siis ole tyyppi-identiteetiltään täydellinen demokratia. EU:sta kuitenkin rakentuu retoriikassa normatiivinen valta.

Silloin kun todella punnitaan tai mitataan jotain, ovat arvot neutraaleja, mutta verratessa asioita tehdään aina tietoinen valinta, joka tekee vertailusta latautuneen vertaajan omilla intresseillä, arvoilla ja tavoitteilla – mutta kvasiloogisessa argumentaatioissa vaikutuksen tekeminen onkin usein tarkoituksena informaation välittämisen sijaan (Perelman 1996, 87–88.) Tämä näkyykin Žbogar (13.1.2015) puhuessa sääntöjenvastaisen siirtolaisuuden ”äkillisestä kasvusta” ja turvapaikkahakemusten ”jyrkästä noususta”, jossa hän implisiittisesti vertaa näitä tapahtumia aiempiin vuosiin, mutta ei kuitenkaan mainitse tarkkoja lukuja. Onkin selvää, että hän pyrkii sanavalinoillaan alleviivaamaan muutoksen suuruutta, sekä sen vakavuutta ja epätoivottavuutta. EU:lle rakentuu tässä retoriikassa taas alueellisen vallan identiteetti, joka pyrkii pysäyttämään sen alueelle suuntaavan muuttoliikkeen. Kosovolle puolestaan tulee ikään kuin riesan identiteetti, koska se ei pysty estämään sen kansalaisten lähtöä ja aiheuttaa siten EU:lle harmia.

Normatiivisen vallan ja epätäydellisen demokratian identiteetit rakentuvat myös Kosovon EU-toimiston tiedotteessa (28.1.2015). Siinä EU-toimisto käytetään oikeudenmukaisuussääntöä kehottaessaan ihmisiä välttämään väkivaltaisuuksia mielenosoituksissa: sen mukaan demokraattisissa yhteiskunnissa ratkaisut löytyvät poliittisissa instituutioissa poliittisessa ja yhteiskunnallisten kumppaneiden välisessä yhteiskunnallisessa dialogissa, sekä avoimessa dialogissa viranomaisten ja yhteiskunnan välillä. Siinä luodaan vastavuoroisuussuhde Kosovon ja muiden demokratioiden välille, samalla myös yhteiskunnan eri elementtien välille, kun esitetään että ne kaikki ratkaisevat ongelmansa dialogissa. Kuitenkin näitä rinnakkaissuhteita luomalla tekee EU-toimisto retoriikassaan myös arvotuksen: Kosovo ei tavallaan ole oikea demokratia, jos se ei pysty ratkaisemaan ongelmiaan ilman väkivaltaa.

Perelmanin (1996, 75) mukaan kvasiloogiseen päättelyyn liittyvän vastavuoroisuusperiaatteen ongelmana on arvioida, että milloin kaksi erilaista toimijaa ovat tarpeeksi samanlaisia, että niiden rinnastaminen ja yhtäläinen kohtelu on mielekästä. Hahn (18.2.2015a) rinnastaa puheessaan Kosovon ja muut alueen valtiot todetessaan, että edistys Kosovon vakautus- ja assosiaatiosopimuksessa (Stabilisation and Association Agreement, SAA) vahvistaa, että Kosovon ja alueen muiden valtioiden EU-näkymät ovat elossa ja voivat hyvin. Hän siis vetää Kosovon ja alueen muut valtiot samalle viivalle:

niillä on kaikilla olemassa olevat EU-näkymät, mutta mitään konkreettista EU:n jäsenmaaksi liittymisestä Hahn ei kuitenkaan mainitse. Näin Kosovolle muodostuu identiteetti länsibalkanilaisena valtiona, jolla on tavoitteena EU-integraatio. Koska EU-näkymien ”elossa olo ja hyvinvointi” vaati vahvistuksen, eivät ne kuitenkaan ole täysin kiistattomat ja itsestään selvät. EU on puolestaan se, joka määrittelee sopimukset, joiden puitteissa Kosovon EU-taival jatkuu tai pysähtyy. EU:n identiteettiin kuuluu varmuus siitä, että sillä on oikeus asettaa ehtoja, ja että siihen halutaan liittyä. EU on se valta, joka lopulta päättää miten Kosovon EU-näkymien käy. Siinä missä Hahn käyttää vastavuoroisuusperiaatetta Kosovon rinnastamiseen naapurimaihinsa, kun se on toiminut EU:n mielestä hyvin, on Mustafa puolestaan useaan otteeseen vedonnut oikeudenmukaisuusperiaatteeseen puhuttaessa Kosovon viisumivapaudesta. Siinä Mustafa väittää, että EU ei kohtelee Kosovoa ja muita alueen valtioita samanarvoisina.

Toisaalta Mustafan (3.2.2015) argumentaatiossa Kosovolle pyritään muodostamaan myös aiemmin mainittu toimijan ja vastuuta kantavan valtion identiteetti. ”Hallitusohjelma pyrkii ratkaisemaan nämä ongelmat, tarjoamaan ratkaisuja yksi kerrallaan nopeampaan talouskasvuun, korkeampaan työllisyyteen ja taisteluun järjestäytyneitä rikollisuutta ja korruptiota vastaan.”<sup>10</sup> Mustafa ei kerro mitä nämä ratkaisut ovat, mutta esittää kuitenkin valtion suuret haasteet yksittäisinä ongelmina, joihin on mahdollista löytää jokin yksittäinen ratkaisu. Näin Mustafa pyrkii luomaan toivoa kansalle paremmasta tulevaisuudesta, ja toisaalta antamaan ulkomaisille tahoille vaikutelman hallituksesta, jolla on selvä suunta ja langat käsissään. Omasta itsenäisyydestään ja asemastaan varman valtionhan ei tarvitse vakuutella ulkopuolisille.

### **Tyyppi-identiteetti todellisuuden rakenteeseen perustuvassa argumentaatiossa**

Jahjaga (13.1.2015) käyttää pragmaattista argumenttia todetessaan, että jakaantuneeseen, poliittiselta ilmapiiriltään kireään ja toimimattoman oikeusjärjestelmän Kosovoon ei sen potentiaalista huolimatta saada ainuttakaan investoijaa. Peräkkäisyysiteisiin perustuva pragmaattinen argumentti on retorinen keino, jossa tosiseikkaa arvioidaan sen seurausten perusteella: kertomalla sen hyvät ja huonot puolet ja siten määrittelemällä sen arvo (Perelman 1996, 94–95.) Jahjaga siis listaa Kosovoon investointia edistävät tekijät (potentiaali) ja sen estävät tekijät (jakautunut, poliittisesti kireä, oikeusvaltion puute). Pragmaattisen argumentin ongelma on kuitenkin, että on vaikeaa kiistattomasti todeta lukemattomien seurausten loputtomasta ketjusta jokin tietty teko, tai todistaa jollekin monimuotoisista lähtökohdista juontuneelle seuraukselle yksi ainoa syy (Perelman 1996, 96.) Tässä Jahjaga ei esimerkiksi mainitse,

---

<sup>10</sup> ”-- that in the Governing Programme to try to maximally to solve these problems, to offer solutions one by one, for faster economic development, higher employment and to fight organized crime and corruption.” Käännös P.F.

että investojien haluttomuuden syynä voivat olla myös sähkönjakelun epävarmuus, puutteelliset ympäristöstandardit tai vaikka potentiaalisen kuluttajajoukon pienuus. Jahjaga myös puhuu piirteettömästä Kosovon kansalaisesta, jonka ominaisuudeksi hän haluaa liittää sitoutumisen Kosovon viisumivapausneuvottelujen edistämisen. Argumenteista rakentuu Kosovolle identiteetti valtiona, jossa on huono ympäristö harjoittaa liiketoimintaa sekä jälleen epätäydellisen demokratian tyyppi-identiteetti.

Jahjaga (13.1.2015) personifioi instituutioita, sanoessaan ”meidän velvollisuutemme Kosovon instituutioina --”<sup>11</sup>. Siinä hän liittää sellaiseen semiabstraktiin käsitteeseen kuin instituutio, subjektin (me) ja velvollisuuksia jotka ohjaavat toimimaan. Kuusiston (1996, 276–277) mukaan käyttämällä epämääräistä me-subjektia luo puhuja yhteisöllistä henkeä ja käsityksen samalla puolella olemisesta, sitoutumatta kuitenkaan tarkempiin linjauksiin tai vastuusuhteisiin. Jokinen (2002, 139) kutsuu meretoriikkaa konsensuksella vahvistamiseksi, joka erityisesti poliittisessa retoriikassa luo kuvan yhteisestä joukosta, jolla on yhteneväiset intressit. Samalla pyritään rakentamaan Kosovon identiteetti valtiona, jossa on vastuullinen hallinto.

Mustafa (13.1.2015) esittää pragmaattisen argumentin, jonka mukaan ”tämä valtio on perustettu sen kansalaisia varten; valtio palvelee kansalaisiaan ja heidän hyvinvointiaan.” Valtio on siis perustettu kansalaisille, ja siten kaikki mitä se tekee, myös palvelee kansalaisia. Kiistanalaisempaa väitettä tuskin voisi esittää korruption runtelemassa Kosovossa. Myös ajatus Kosovosta valtiona, joka on perustettu nimenomaan sen kansalaisille, on ristiriitainen: kuinka voidaan ajatella valtion oleva perustettu joillekin, jotka eivät tunnusta valtion itsenäisyyttä (Kosovon serbit)? Argumentissa rakennetaan taas Kosovolle vastuullisen valtion identiteettiä, mutta se mitä tiedämme Kosovosta ei tässä tapauksessa täysin sovi tähän kuvaukseen. Kosovon identiteetiksi siten muodostuukin tällaisessa retoriikassa vastuullisen sijaan identiteetti valtiona, jonka täytyy pyrkiä vakuuttamaan kansalaisensa ja ulkopuoliset tarkkailijat omasta vastuullisuudestaan, koska sen ei voida katsoa aina palvelleensa kansalaisiaan ja heidän hyvinvointiaan parhaalla mahdollisella tavalla. Kosovo pyrkii siis aktiivisesti muuttamaan identiteettiään, ainakin julkisessa retoriikassa, kohti demokraattisempaa ja kenties arvopohjaltaan läntisempää suuntaa.

Çollaku (13.1.2015) käyttää pragmaattista argumenttia saadakseen lähdöstä kiinnostuneet pysymään kodeissaan: hänen mukaansa lähtemisellä on vain negatiivisia seurauksia, matkan kalleudesta sen vaarallisuuteen, ilman mitään todellisia hyötyjä tai mahdollisuuksia. Kosovolle muodostuu argumen-

---

<sup>11</sup> ”As institutions of Kosovo, it is our obligation --” Käännös P.F.

taatiossa identiteetti valtiona, jonka täytyy pelottelemalla saada kansalaisensa jäämään maahan, toisaalta tietynlainen uhriuden tematiikka on myös läsnä. Hän jatkaa myöhemmin samalla linjalla, nous-  
ten yksityisestä yleiseen, koko valtion kattavaan argumentointiin.

Tämän ilmiön negatiiviset vaikutukset vahingoittavat koko Kosovon yhteiskuntaa, madaltamalla maan sisällä kansalaisten taistelutahtoa, ja aiheuttavat vakavaa vahinkoa maan imagolle EU:ssa – jopa siihen pisteeseen, että sillä voi olla suoria seurauksia Kosovon tasavallan kansalaisten viisumivapauden etenemisnopeudelle, siitäkin huolimatta, että tekninen kriteeristö täyttyy.<sup>12</sup>

Tässä Çollakulla on pragmaattisen argumentin perusteet: ilmiö jolla on vain negatiivisia vaikutuksia, ja jota ei siten missään tapauksessa kannata jatkaa. Hän yhdistää siihen keino/päämäärät -argumentin, viisumivapaus edelleen päämääränä, ja keinona siihen pääsyyn EU:n alueelle suuntautuvan epäsäännönmukaisen siirtolaisuuden loppuminen. Argumentissaan Çollaku myös vetoaa Kosovon imagoon EU:ssa, siihen miten se tulee nähdä. Çollakun puheesta käy ilmi, että Kosovo ei halua näyttää huonolta EU:n silmissä, eli EU on se, johon pyritään tekemään vaikutus. Lopun puheestaan Çollaku omistaa pienten askelten politiikalle, jossa luettelee keinoja, jotka hänen mukaansa lopulta johtavat maastamuuton vähenemiseen. Osassa näistä keinoista on myös poliittisen päämäärän makua, kuten esimerkiksi kuntien vahvistamisessa ja kausityössä ulkomailla. Tässä retoriikassa Kosovolle rakentuu identiteetti valtiona, joka pyrkii miellyttämään EU:ta ja osoittamaan sen olemalla vastuullinen toimija, identiteetti jonka Kosovon hallitus selkeästi pyrkii retoriikassaan sulauttamaan osaksi Kosovon tyyppi-identiteettiä.

Hahnin puheessa (18.2.2015a) rakentuu Kosovolle huonon liiketoimintaympäristön sekä huonojen yhteiskunnallisten olojen valtion identiteetti, kun hän argumentoi pragmaattisesti uudistusten puolesta. Hänen mukaansa nousu Kosovosta lähtöisin olevissa siirtolaisvirroissa korostaa uudistusten tarvetta, koska ne tekisivät maasta houkuttelevamman kosovolaisille nuorille sekä investoijille. Hän siis perustelee uudistusten tarvetta sen seurauksilla. Identiteetti huonojen yhteiskunnallisten olojen valtiona rakentuu myös, kun Kosovon EU-toimisto (28.1.2017) argumentoi pragmaattisuuteen perustuen rohkaistakseen kansalaisia pidättäytymään väkivallasta mielenosoituksissa. Argumentissa väkivaltalta todetaan mahdottomaksi hyväksyä, haitaksi minkä tahansa asian edistämiseksi sekä demokraattisen tilan murentajaksi. Siksi on kaikkien edun mukaista etäännyttää itsensä väkivallasta. Samalla rakentuu myös EU:n identiteetti normatiivisena valtana.

---

<sup>12</sup>“The negative impact of this phenomenon is harming all Kosovar society, by lowering the morale of the citizens inside, and severely harming the country’s image in the EU to the extent that may have direct effect on the speed of visa liberalization for citizens of the Republic of Kosovo despite meeting all technical criteria.” Käännös P.F.

Ministeriön tiedotteessa (Euroopan integraatioministeriö 10.2.2015) nähdään pragmaattinen argumentti maastamuuttoa vastaan, sillä siinä se kuvataan kivuliaana ja negatiivisena ilmiönä, joka tulee pysäyttää Kosovon yhteiskunnassa. Kosovon identiteettiin siis kuuluu, että sen kansalaiset lähtevät ja Kosovo jää kärsimään. Maastamuutto ilmiönä koetaan Kosovon valtiollisessa identiteetissä läpikotaisin negatiivisena: se huonontaa Kosovon kansainvälistä imagoa ja vie pois sen väestöä, joita tarvittaisiin valtionrakennusprosessissa. Jos ilmiö kuvataan näin yksipuolisen negatiivisena, ei syitä lähtemiselle jää tässä retoriikassa.

Myös presidentti Jahjaga (Presidentin kanslia 6.2.2015a) argumentoi puheessaan vushtrilaisille arvioimalla seurauksia pragmaattisesti: koska kosovolaiset parhaiten tietävät mitä on jättää oma maansa eikä Kosovolla ole varaa menettää kansalaisiaan, ei ratkaisu ongelmiin voi olla maastamuutto. Hän myös sanoo, että vushtrilaisten ei tulisi paeta maasta, koska he ovat Kosovon kansalaisia ja kaikkien yhdessä täytyy keskittyä valtion rakentamiseen ja kehittämiseen. Tässä hän hylkää ratkaisun vetoamalla tosiseikkaan, että he ovat Kosovon kansalaisia ja liittämällä sitten kansalaisuuteen velvollisuuksia, joita ei saa hylätä. Kosovon Euroopan integraatioministeriö (19.2.2015) käyttää pragmaattista argumenttia kuvatessaan varaministeri Ilazin neuvoja Vitian kunnan asukkaille. Ministeriön mukaan ”laittoman siirtolaisuuden” tielle lähtijät joutuvat rikollisten uhreiksi, ja huomauttavat vielä, että palautukset ovat jo alkaneet. Tässä maastamuuton seuraukset typistetään rikollisuuden uhriksi joutumiseen sekä varmaan palautukseen, jolloin maastamuutolle ei jää perusteita. Tässä retoriikassa korostuu Kosovon identiteetti maastamuuttajien lähtömaana.

Ministeriön tiedote (Euroopan integraatioministeriö 3.3.2015) integraatioministeri Çollakun ja Belgian siirtolais- ja turvapaikka-asioista vastaavan valtiosihteerin, Theo Franckenin, kanssa on kokonaisuudessaan yksi pragmaattinen argumentti. Tiedotteessa korostetaan maastamuuton negatiivisia puolia: se nimetään ”laittomaksi siirtolaisuudeksi”, Belgia nostetaan esiin siirtolaisuuteen houkuttavien tekijöiden *eliminoimisen* mallimaana, muistutetaan että kosovolaisten ei katsota Belgiassa täytävän turvapaikan saamisen kriteerejä, ja heidät palautetaan Kosovoon muutaman päivän kuluessa. Tiedotteessa myös todetaan Kosovon käyttämät keinot sen pyrkiessä lopettamaan maastamuutto EU:n alueelle: EU:n integraatioprosessin kontekstissa tehtävät sektoriuudistukset: parantamalla taloutta, lisäämällä työpaikkoja ja parantamalla kansalaisten tulevaisuuden näkymiä ja elämänlaatua. Päämääränä tässä argumentaatioissa on vakuuttaa toisaalta EU, että Kosovo tekee kaikkensa maastamuuton pysäyttämiseksi ja onnistuu siinä, toisaalta kansalaiset, että hallitus aikoo parantaa heidän elinolojaan, joten heidän ei kannata lähteä EU:n alueelle paremman elämän toivossa (mikä aiheuttaa hankaluuksia Kosovon hallitukselle), ja etteivät he sinne joka tapauksessa pääsisikään. Kosovon identiteetiksi muotoutuu EU-myönteinen ja EU-integraatioon suuntautunut, mutta ongelmainen valtio,



jonka kansalaisten ei kuitenkaan katsota täyttävän turvapaikan myöntämisen ehtoja. Belgia EU:n edustajana tuo EU:n identiteettiin siirtolaisuuden torjumisen positiivisena piirteenä, sekä EU:n vallan palauttaa nopeasti ja tehokkaasti kosvolaiset takaisin kotimaahansa. EU:n identiteetti on siis regulatiivisen alueellisen vallan, joka suhtautuu protektionistisesti omaan alueeseensa.

Žbogar (13.1.2015) puhuu siirtolaisuusongelmasta pitkänä prosessina, maratonina, joka alkaa ensimmäisestä askeleesta ja jossa joka askeleella on merkitystä. Lopputuloksena, maalina, nuoret ihmiset jäävät Kosovoon ja auttavat rakentamaan sen paremman, rikkaamman tulevaisuuteen. Nämä ovat kaikuja Perelmanin kuvaamasta pienten askelten politiikasta, todellisuuden rakenteisiin perustuvasta argumenttimallista, jossa lopputulos näyttäytyy liian kaukaisena, jotta siihen voitaisiin päästä ilman välietappeja. Perelmanin mukaan, mikäli lähtötilanne ja puhujan haluama lopputulos ovat liian kaukana toisistaan, pyrkii puhuja viemään yleisönsä kohti haluamansa lopputuloksen hyväksyntää askel askeleelta. Eli hän ei siirry suoraan A:sta D:hen, vaan pyrkii vakuuttamaan yleisön ensin, että A:sta siirrytään B:hen, B:stä C:hen, jolloin väistämättä (puhujan mukaan) päädytään D:hen. Vastapuoli pyrkii estämään sidoksen hyväksymisen A:n ja B:n välillä, koska ei halua vastustajansa päätyvän D:hen. Mikäli ensimmäinen argumentoi kantansa suoraan A:sta D:hen, voi vastapuoli Perelmanin mukaan ehdottaa esimerkiksi B:tä kompromissina matkalla D:hen, vaikka oikeasti pyrkiikin vain lykäämään tai työntämään D:n lopputuloksena kokonaan pois. (100–101). Žbogarin yleisö menettäisi uskonsa tämän argumentointiin, mikäli hän väittäisi kosvolaiden maastamuuton ratkeavan, jos vaikka vain Kosovon talous saataisiin kuntoon. Kun puhutaan siirtymiseen perustuvasta argumentoinnista, käsitellään jokaista uutta askelta vain vaiheena loputtomassa kehityksessä, koska tällaisen argumentoinnin perustana on aina vain yksi rajattomasti kehiteltävissä oleva arvo (Perelman 1996, 102.) Kosovon identiteetiksi siis muodostuu valtio, jossa on huonot taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot, ja jonka nuoriso ei tällä hetkellä halua jäädä maahan.

Huonojen olojen ja tyytymättömin kansalaisten valtion identiteetti rakentuu myös, kun Žbogar argumentoi puheessaan 21.1.2015 perättäissuhteisiin vedoten: ”Ensimmäiseksi lupaus muutoksesta. Sitteen toivo muutoksesta. Lopulta tulee itse muutos.”<sup>13</sup> Kaikella on tarkoituksensa, ja asiat etenevät loogisena jatkumona. Toisaalta hallituksen täytyy olla vahva ja kypsä johtajuudessaan, *jotta* maa kääntyy oikeaan suuntaan, *jotta* kosvolaiset alkavat nähdä elämänlaatunsa kohentuvan, *jotta* he ymmärtäisivät tulevaisuutensa olevan Kosovossa. Žbogar puheessa on paljon juonellisuutta, kausaalisuhteita, joissa *kun A, niin B, ja siitä seuraa C*. Näin Žbogar pyrkii sitouttamaan Kosovoa EU:n ajamiin uu-

---

<sup>13</sup> ”First a promise of change. Then, a hope for change. And finally, the change itself.” Käännös P.F.

distuksiin: lupaamalla että jokin panostus kantaa hedelmää tulevaisuudessa ja samalla argumentaatioissa rakentuu EU:n identiteetti normatiivisena valtana. Žbogar in puheessa toistuu sana toivo: sitä hänen mukaansa kosovolaisilta puuttuu, ja sen takaisin saamisesta tulee Žbogar in puheessa päämäärä. Keinoina päämäärän saavuttamiseksi Žbogar mainitsee esimerkiksi nuorten koulutuksen, työn, turvallisuuden, onnellisuuden ja mahdollisuuksien näkymien parantumisen Kosovossa, jolloin heidän ei tarvitsisi lähteä etsimään näitä asioita Kosovon ulkopuolelta.

Argumentaatioissa, jossa tuotetaan vahvinta konsensusta, vedotaan sellaisiin kulttuurisiin konventioihin ja näkemyksiin, joiden ajatellaan olevan itsestään selviä: se tukahduttaa vaihtoehtoiset tavat jäsentää todellisuutta, sillä kukapa haluaisi vastustaa jotain, jota pidetään kaikkien yhteisesti hyväksymänä totuutena (Jokinen 2002, 139.) Avramopouloksen (10.3.2015) retoriikassa ei pelkästään Kosovon kansalla, vaan kaikilla ”meillä”, on yhteinen päämäärä: asua oikeusturvaan perustuvassa yhteiskunnassa, joka mahdollistaa riittävän elannon hankkimisen kaikille sen jäsenille. Avramopoulos ja hänen kosovolaiset kollegansa ovat Avramopouloksen mukaan *täysin yhtä mieltä*, että tämän päämäärän saavuttaakseen Kosovon täytyy keskittyä laillisuusperiaatteen vakiinnuttamiseen sekä erityisesti nuorison työllisyyden lisäämiseen. Avramopouloksen argumentaatioissa Euroopan unionin ideoista on tullut ”meidän kaikkien” ideoita, arvoja jotka ovat helppoja kaikkien hyväksyä, ja samalla rakentuu EU:n identiteetti normatiivisena valtana. Kun siirrytään keinoihin, joilla tähän yhteiseen päämäärään päästään, Avramopoulos ei puhu enää ”meistä”, vaan ”kollegoistani” ja ”minusta”. Siinä hän ikään kuin erottaa Kosovon ja EU:n toisistaan, ja todetessaan heidän olevan täysin yhtä mieltä, antaa hän keinoille tietynlaisen auktoriteettiin perustuvan tuen: onhan hänellä EU:n edustajana selkeästi painavampi sana mitä tulee kehitykseen, jota Kosovolta odotetaan sen EU-polulla, ja toisaalta se myös näyttää, että kaikki nämä korkea-arvoiset poliittikan henkilöt (komissaari Avramopoulos, presidentti Jahjaga, pääministeri Mustafa, Euroopan integraatioministeri Çollaku ja sisäministeri Hyseni) ovat samaa mieltä näistä keinoista, joten silloinhan niiden täytyy olla oikeat keinot.

Tiedotteen (Avramopoulos et al. 10.3.2015) mukaan komissaari Avramopouloksen, sisäministeri Hysenin ja integraatioministeri Çollakun tapaamisessa on keskusteltu Kosovon ottamista askelista kohti EU:hun suuntautuvien siirtolaisvirtojen pysäyttämistä, sekä viisumivapausprosessin kriteeristön toimeenpanosta. Argumentaatioissa päämääräksi esitetään siis maastamuuton lopettamista ja Kosovon viisumivapautta. Tiedotteessa luetellaan keinoja tähän päämäärään pääsemiseksi, jotka ovat paljon konkreettisempia kuin monet aiemmat Kosovon edustajien esittämät keinot: esimerkiksi EU:n alueelle kuljettavien matkayhtiöiden lupien tiukennukset ja rajatarkastusten tehostaminen. Komissaarin läsnäolo on siis tuonut retoriikkaan eroa, Kosovon hallitukselta on mahdollisesti vaadittu sitoutumista

joihinkin konkreettisiin toimiin maastamuuton pysäyttämiseksi. EU:lla on siis valtaa muuttaa Kosovon retoriikkaa ja saada aikaan konkreettisia toimia Kosovon omassa politiikassa, jolloin Kosovolle muodostuu kohtalaisen heikon valtion identiteetti ja EU:lle alueellisen vallan identiteetti.

Mustafa (18.2.2015) mainitsee puheessaan päämääränä EU-integraatiomahdollisuuksien avautumisen, ja nimeää keinoina siihen mm. IPA:n (The Instrument for Pre-accession Assistance), eli liittymistä valmisteleavan tukivälineen, sekä Euroopan unionin avun kehityshankkeissa Kosovossa. Tällä peräkkäissiteisiin perustuvalla argumentilla hän tuo esiin Kosovon kiinnostuksen syvempään EU-integraatioon, mutta pyrkii samalla myös muistuttamaan EU:ta sen (itselleen ottamista) velvollisuuksista Kosovoa kohtaan. Kosovo on siis identiteetiltään EU-suuntautunut, mutta tukea tarvitseva, eli jossain määrin heikko. EU:lle puolestaan muodostuu puoleensa vetävän alueellisen vallan ja rahoittajan lisäksi identiteetti toimijana, jolta odotetaan vastuullisuutta.

Pääministerin kanslian tiedotteessa (10.3.2015) pääministeri Mustafan todetaan painottaneen hallituksen sitoutumista Euroopan integraatioprosessiin, ja ilmaiseen tarpeen kosovolaisten viisumivapaudelle. Tiedotteessa yritetään rakentaa tähän peräkkäisyysidettä, jossa sitoutumisen integraatioprosessiin tulisi johtaa viisumivapauteen, mutta sidos jää heikoksi. Asia on kuitenkin liian moniulotteinen tiivistettäväksi uskottavasti tällaiseen kausaalisuhteeseen, etenkin kun Kosovon näytöt sitoutumisesta eivät ole vielä ratkaisevia ja sen viisumivapaudelle on vielä esteitä viisumivapausdialoginkin puitteissa, puhumattakaan tuolloin ajankohtaisesta siirtolaiskriisistä. Retoriikasta käy kuitenkin ilmi EU:n identiteetti normatiivisena valtana ja toisaalta Kosovon identiteetti EU:hun pyrkijänä, mutta vielä puutteellisenä.

### **Todellisuuden rakennetta muokkaavissa argumenteissa muodostuvat tyyppi-identiteetit**

Usein toistuneet identiteetit Kosovosta liiketoimintaympäristöltään heikkona, mutta vahvasti EU-suuntautuneena rakentuvat myös ministeri Çollakun (Euroopan integraatioministeriö 10.3.2015) lausunnossa EPC:ssä. Çollaku antaa esimerkkejä keinoista, joilla hänen mielestään parannetaan Kosovon liiketoimintaympäristöä. Niihin kuuluu muun muassa liiketoimintaa rajoittavan byrokratian keventäminen, oikeusistuimen vahvistaminen sekä urakoiden toimeenpano. Nämä palvelevat argumenttia osoittamalla, että Kosovossa ollaan tietoisia yrityksiä houkuttelevista tekijöistä, ja myös antamalla ymmärtää, että hallitus on tekemässä asioille jotain. Hän vielä antaa esimerkit hallituksen sen vuoden kahdesta ydinprosessista, jotka *ankkuroivat* Kosovon polulle kohti EU:ta: SAA ja viisumivapaus. Ankkuri metaforana kuvaa jotain, joka pysäyttää isonkin laivan ja pitää sen paikallaan, siksi ilmaus korostaa vahvaa kiinnostusta Kosovon puolelta jatkaa lähentymistä EU:hun. SAA ja viisumivapaus

esimerkkeinä pyrkivät vahvistamaan, että tällainen suunta Kosovolle on mahdollinen. Jos esimerkkien tarkoitus on vahvistaa tällainen suuntaus, niin Kosovon EU-lähentymisen kannalta ei liene kovin lupaavaa, että vuonna 2017 viisumivapautta ei ollut vielä saavutettu.

Çollaku (13.1.2015) sanoessa, että viimeinen *askel* viisumivapausdialogissa on raportin lähettäminen Euroopan komissiolle, tulee hän hyödyntäneeksi uinuvaa metaforaa. Askel-metafora on tuttu monista muistakin puheista, ja siihen liittyy tietysti olennaisena ajatus eteenpäin menemisestä. Sen lisäksi kyseessä on viimeinen askel, joka ainakin implisiittisesti lupaa, että kun sen jaksaa ottaa, niin sitten voi levätä. Näin Çollaku pyrkii vakuuttamaan yleisönsä, että Kosovon viisumivapaus on saavutettavissa, se on hyvinkin varmaa, ja että siihen ei vaadita kuin enää yksi pieni ponnistus. Vapaan liikkuvuuden puuttuminen ja viisumivapauden asettaminen tärkeäksi päämääräksi ovat olennainen osa Kosovon identiteettiä. EU:n identiteettiin puolestaan kuuluu, että se voi odotella pyytämiään muutoksia ja dokumentaatiota niistä, koska sillä on alueellisen vallan tyyppi-identiteetti.

Çollaku (13.1.2015) käyttää myös vahvaa metaforaa siirtolaisuutta vastaan todetessaan varomattomien poliittisten lausuntojen vain hyödyttävän salakauppiaita, jotka ”orkestroivat tätä laitonta toimintaa”<sup>14</sup>. Orkestroiminen metaforisena ilmaisuna antaa kuvan toiminnasta, joka on järjestäytynyttä ja ohjaavaa, eli annetaan käsitys, että rikolliset ovat ilmiön ensisijaiset hyötyjät ja järjestäjät. Tässä Kosovon identiteetiksi rakentuu tietyllä tavalla uhri tai hyväuskoinen hölmö, jonka silmien alla sala-kauppiat pyörittävät Kosovoa vahingoittavaa epäsäännönmukaista siirtolaisuutta.

Jo EU-toimiston tiedotteen (28.1.2015) otsikko on metaforinen: ”Kosovon täytyy löytää yhteinen kieli”<sup>15</sup>. Siinä on hieno kaksoismerkitys, koska sillä viitataan sekä kieleen ja siihen Kosovossa liittyvään etniseen jakautumiseen, sekä yhteiseen kieleen yhteistyön merkityksessä. Tiedotteessa myös käytetään väkivaltaisia mielenosoituksia esimerkkinä kosovolaisten tyytymättömyydestä asiointilaan Kosovossa – ja rinnastetaan mielenosoitukset siirtolaisuuteen: ”usein samat syyt [kuin mielenosoituksilla] ajavat ihmisiä hakemaan töitä Kosovon ulkopuolelta ja jopa joutumaan laittoman siirtolaisuuden uhreiksi”<sup>16</sup>. Näin EU-toimisto saa havainnollistusten avulla liitettyä Kosovoa vaivanneen siirtolaisuuden hyvin negatiiviseen ja koko kansaa ravistelleeseen ilmiöön. Otsikon analogiaa jatketaan vielä tekstissä, kun EU-toimisto toteaa Kosovon taloudellisen ja oikeudellisen kehityksen riippuvan yhteisen kielen löytämisestä. Sillä voidaan aivan varmasti viitata serbien ja albaanien väliseen konk-

---

<sup>14</sup> ”-- who are orchestrating this illegal activity”. Käännös P.F.

<sup>15</sup> ”Kosovo needs to find a common language”. Käännös P.F.

<sup>16</sup> ”Often the same causes are pushing people to search jobs outside Kosovo or even to become victims of illegal migration”. Käännös P.F.

reettiseen kielieroon, mutta erityisesti hallituksen, opposition ja muiden ryhmien välisiin näkemyseroihin. Joutuihan Kosovo vaalien jälkeen olemaan puoli vuotta ilman hallitusta, ja vaikka kompromissi saavutettiin, ei konsensuksen saavuttaminen monissakaan kysymyksissä ollut senkään jälkeen itsestään selvää tai helppoa. Kosovossa on niin monia jakolinjoja – etniset, sosiaaliset, taloudelliset, historialliset ja niin edespäin – että yhteistyöhön patistaminen näiden välillä on varsin tarkoituksenmukaista kehityksen kannalta. Tässä retoriikassa siis taas rakentuu Kosovolle identiteetti epätäydellisenä demokratiana, ja EU:lle normatiivisena valtana, joka ohjaa *oikean* kehityksen suuntia.

Samat identiteetit epätäydellisestä demokratiasta ja normatiivisesta vallasta rakentuvat myös, kun Žbogar pyrkii pitkin juhlapuhettaan (21.1.2015) luomaan esimerkkien avulla mallin demokraattisesta, yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti vakaasta Kosovosta, joka tuo sen kansalaisille toivoa, jolloin he jäävät tyytyväisinä Kosovoon, eivätkä pakene EU:n alueelle. Hän havainnollistaa tätä mallia, johon Kosovon tulisi pyrkiä, todetessaan:

Koska työpaikkojen luominen, koulutuksen edistäminen ja terveydenhuollon priorisoiminen ovat menestyksekkään hallinnon ja tyytyväisen kansalaisen perusedellytyksiä. -- ja näitä prioriteetteja voidaan toteuttaa taustaa vasten, jossa on laillisuusperiaatteeseen nojaava toimiva ja itsenäisen tuomarikunta, nollatoleranssi korruptiolle, sekä normalisoituneet suhteet lähiympäristöön kuin myös Kosovon sisällä.<sup>17</sup>

Perelmanin (1996, 122) mukaan siinä missä esimerkkien avulla luodaan uutta sääntöä, havainnollistuksilla tuodaan jo luotu sääntö läsnä olevaksi. Žbogarhan on jo perustellut mallinsa, joten tällä havainnollistuksella hän pyrkii tuomaan sen kuulijoidensa tietoisuudessa läsnä olevaksi, jolloin he ikään kuin huomaamattaan ovat hyväksyneet Žbogarın argumentoiman mallin Kosovon toivottavasta kehityksestä.

Žbogar päättää vuodenalun puheensa (21.1.2015) uinuvilla metaforilla rikastetusti: ”Olkoon vuosi 2015 juuri sellaisten *selkeiden sanojen* ja *näkyvien tekojen*, sekä lyhyiden puheiden ja pitkäkestoisten tulosten!”<sup>18</sup> Sanat sinällään eivät voi olla selkeitä tai kirkkaita samassa merkityksessä kuin vaikkapa sää, ja näkyvät teotkin vaativat hieman metaforista ajattelua politiikan yhteydessä – ymmärrämme silti mitä Žbogar tarkoittaa, ja se tekee runollisuudellaan meihin paljon syvemmän vaikutuksen, kuin että hän sanoisi, että puhukaamme ymmärrettävää kieltä ja olkaamme sanojemme veroisia, sekä tehkäämme tuloksellisia päätöksiä. Kosovolle muodostuu tässä retoriikassa alisuoriutujan identiteetti, ja EU:lle sitä lempeästi mutta tiukasti opastavan auktoriteetin identiteetti.

<sup>17</sup> ”Because creating jobs, promoting education and prioritizing health are core ingredients of succesful governance and guarantor of a satisfied citizen. -- the established rule of law with functioning independent judiciary, zero tolerance against corruption, as well as normalized relations with neighborhood and within Kosovo are the background against which these priorities can get implemented.” Käännös P.F.

<sup>18</sup> ”May 2015 be the year of such clear words and visible actions, of short speeches and long-lasting results!” P.F.

Presidentin kanslia (6.2.2015b) käyttää havainnollistusta vahvistaakseen argumenttiaan, että kosovo-laisten maastamuutto on kaikin puolin haitallista. Kanslian tiedotteessa kerrotaan presidentin vierailusta paikalliseen yhtiöön, johon ”kuten moniin muihinkin maan yrityksiin, on vaikuttanut laitton siirtolaisuus.” Kanslia nostaa esiin yrityksen erään työntekijän, joka on lähtenyt ”laittomasti” maasta, mutta palannut myöhemmin ja kertoo nyt muille kokemistaan vaikeuksista sekä vetoaa heihin, että he jäisivät Kosovoon. Kanslian tiedotteen mukaan tämä nimettömäksi jäävä henkilö vetoaa muihin miltei samoilla sanoilla kuin presidentti Jahjaga: lähteminen ei ole ratkaisu ja takaisin tullaan – vain köyhempinä. Näin havainnollistuksen kautta pyritään vahvistamaan sääntö, tosin kriittinen yleisö ei välttämättä täysin hyväksyisi näitä argumentin perusteita. Ja näiden havainnollistusten tukemana retoriikassa taas vahvistuu Kosovon identiteetti valtiona, jonka täytyy hyödyntää pelottelua pitääkseen kansalaisensa maassa.

#### 7.4. Rooli-identiteetti

Rooli-identiteetit ovat olemassa ainoastaan suhteessa Toiseen, ja vievät riippuvuuden kulttuurista ja siten Toisista vielä pidemmälle. Rooli-identiteetti muodostuu sosiaalisessa kanssakäymisessä suhteessa Toiseen, jolla on relevantti vastaidentiteetti eikä niitä voi toteuttaa yksin, ilman tällaista vastaparia. Monet roolit ovat jo institutionalisoituneet vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen, ja siten edeltävät kohtaamisia näiden roolien edustajien kanssa. Roolia voi myös vastustaa, jolloin se muotoutuu uudelleen ja stabilisoituu osapuolten välillä interaktiossa. Vaikka rooli-identiteetin olemassaoloa kansainvälisessä politiikassa on epäilty, Wendtin mukaan kuitenkin valtioiden suvereniteetti, ”ystävä-” ja ”vihollisvaltioiden” olemassaolo sekä rooli-identiteettien ”pakottaminen” vastapuolelle todistavat, että omaksumalla sosiaalisemman käsitteellistykseen kansainvälisestä järjestelmästä, pääsevät valtioiden rooli-identiteettien rakenteelliset puolet paremmin esiin. (Wendt 1999, 227–229).

#### **Esisopimuksissa muodostuvat rooli-identiteetit**

Yksi yleisimmin aineistossa esiintyvä esisopimus on, että Kosovoa vaivannut *maastamuutto on ongelma*, sitä ei kyseenalaisteta missään vaiheessa (mm. Euroopan integraatioministeriö 10.2.2015, Mustafa 18.2.2015.) Esimerkiksi Žbogar (13.1.2015) esittää annettuna, että siirtolaisuus ja turvapaikanhakijat ovat ongelma, joka vaikeuttaa Kosovon EU-polkua ja viisumivapausneuvotteluita. Hänen mukaansa laittomasta siirtolaisuudesta on lähtijöille vain huonoja ja huonompia seurauksia: ”kosovolaiset ottavat riskillä kontolleen huomattavia kustannuksia vain joutuakseen lähetetyksi takaisin Kosovon, traagisesti tehden heistä entistä köyhempiä palatessaan”<sup>19</sup>, sanoen vielä reintegraation vaikeutuvan entisestään ilman omaisuutta. Kuitenkin olemme aiemmin tässä tekstissä todenneet, että yli

---

<sup>19</sup> ”Kosovars risk undertaking considerable expenses only to be sent back to Kosovo, tragically making them even poorer upon their return.” Käännös P.F.

kymmenen prosenttia Kosovon bruttokansantuotteesta koostuu ulkomailta tulevista rahalähetyksistä, joten voi siirtolaisuudella olla myös joitakin positiivisia puolia. Tässä ei yritetä väittää, että talvella 2014–2015 Kosovosta lähteneet olisivat näiden rahalähetyksen takana, todeta vain se, että toisin kuin aineistona olevissa teksteissä annetaan ymmärtää, kosovolaisten maastamuutto ei ole yksinomaan negatiivinen ilmiö. Toisaalta jos kosovolaisten maastamuutto on ongelma, niin siten itsestään selvästi *sen väheneminen on hyvä asia* (Avramopoulos 10.3.2015, Avramopoulos, Hyseni & Çollaku 10.3.2015.) Näiden esisopimuksien myötä Kosovolle ja EU:lle muodostuvat rooli-identiteetit ongelman ympärille: Kosovo aiheuttaa ongelmia ja EU joutuu niistä kärsimään, EU on turvapaikanhakijoiden kohde ja Kosovo heidän lähtömaansa. Toisaalta esimerkiksi viisumivapausneuvottelujen kontekstissa EU:lla on valta sanella säännöt ja ehdot, ja Kosovon rooliksi jää vain niiden noudattaminen tai noudattamatta jättäminen - sillä ei kuitenkaan ole valtaa muokata sääntöjä.

### **Rooli-identiteettien muodostuminen kvasiloogisissa argumenteissa**

Useat kvasiloogiset argumentit aineistossa keskittyvät maastamuutolle altistavien syiden määrittelymiseen ja ratkaisemiseen. Komissaari Hahnin (18.2.2015) väite, että seuraamalla EU:n suosittelemaa talousuudistusohjelmaa Kosovon talous kasvaa, työpaikat lisääntyvät ja kaikki kosovolaiset saavat parempia mahdollisuuksia elämään, on kvasilooginen argumentti, joka oikoo huomattavan määrän mutkia suoraksi. Esittämällä tapahtumat kertomuksina, joissa on syy- ja seuraussuhteita, tekee kertoja maailmaan järjestystä, jossa eri toimijoilla on tietyt roolit ja kaikella tarkoitus (Kuusisto 1996, 270–271.) Argumentaatio ei ole aina tietoista taktikointia, sillä se muodostuu puhujan kulttuurisen kontekstin lainalaisuuksista, ja on osittain harkittua, osittain tiedostettua, mutta myös osittain tiedostamatonta (Jokinen 2002, 128.) Hahnin argumentaatioissa EU:n rooli-identiteetiksi muotoutuu olla ohjaaja tai opettaja, joka tietää paremmin kuin ohjattava/oppilas, joten Kosovon kannattaa vain noudattaa EU:n ohjeita.

Žbogar (EU-toimisto 24.2.2015) jatkaa myös aiemmin esiteltyä jakamiseen perustuvan kvasiloogisen päättelyn käyttöä, joka perustuu spatiaaliseen käsitykseen todellisuudesta: kokonaisuus muodostuu osista, kuin pinta, jota voi jakaa erikokoisiin osiin, ja mitään mitä ei löydy osasta, ei voi myöskään löytyä koko pinnasta (Perelman 1996, 59.) Tällöin osien listan täytyy olla kaiken kattava, jotta se pätee. Siinä tarvitaan myös Perelmanin (1996, 68) mainitsemaa loogista asennetta ongelmaan, eli ongelmatilanteet pyritään näkemään ennalta ja luomaan niihin ratkaisut valmiiksi. Žbogar haastattelussa tämä kvasiloogisuus näkyy esimerkiksi hänen vastauksessaan kysymykseen siirtolaisuuden syistä, jota hän kutsuu ”surulliseksi kuvaksi toivottomuudesta”<sup>20</sup> Sen jälkeen hän luettelee laajan

---

<sup>20</sup> ”It is a sad picture of a lack of hope.” Käännös P.F.

spektrin eri asioita, jotka johtavat tähän toivottomuuteen, mainiten vielä erikseen, että viimeaikaiseen maastapakoon ei ole vain yhtä syytä. Tässä argumentaatiossa EU:lle rakentuu rooli-identiteetti viisaana tietäjänä ja Kosovolle tämän oppilaana tai kuuntelijana, jonka näkymät eivät ole hyvät ja joka tarvitsee erityistä tukea.

Hahn (18.2.2015b) esittää viisumivapausdialogin prosessina, joka etenee johdonmukaisesti askel askeleelta kohti viisumivapautta. Hänen mukaansa on yksiselitteistä, että jolleivat kosovolaiset turvapaikkahakemukset ja sääntöjen vastaiset oleskelut EU:n alueella putoa, ei myöskään viisumivapautta voida suositella. Todellisuudessa tilanne ei ole lainkaan näin selkeä, ja esimerkiksi Kosovon pääministeri Isa Mustafa piti viisumivapautta nimenomaan ratkaisuna siirtolaisongelmaan. Tällä kvasiloogisella argumentilla Hahn pysyy kuitenkin käytännössä kiristämään Kosovolta tiukempia toimia siirtolaisuuden ehkäisemiseksi. Samanlaista prosessina etenevää viisumivapausdialogia argumentoi myös Žbogar (24.2.) haastattelussa korostaessaan, että vasta kun tarvittavat uudistukset on tehty ja laittomassa siirtolaisuudessa havaitaan merkittävää laskua, voi Euroopan komissio suositella viisumivaatimusten hölläämistä. EU:n rooli-identiteetti on luvan myöntäjän, Kosovon luvan anojan. EU:n vetovoima on kuitenkin niin vahva, että se pystyy vaatimaan jäsenikseen haluavilta suuriakin muutoksia.

Avramopoulos (10.3.2015) tukeutuu ainakin implisiittisesti todennäköisyyksiin perustuvaan kvasiloogiseen päättelyyn nostaessaan argumentaatiossaan päämääräksi erityisesti nuorten työllistämisen. Hänen mukaansa hallitus on vakuuttanut hänelle, että työpaikkojen luominen on hallituksen sosio-ekonomisen politiikan keskiössä, ja lisäksi Euroopan komissio tukee Kosovon talouden kehitystä rahallisesti. Hän siis pyrkii osoittamaan, että sen lisäksi, että nuorten työllistymiseen panostaminen kannattaa, se on myös mahdollista, koska sekä Kosovo että EU ovat sitoutuneet siihen. Lisäksi argumentaatiossa muodostuu EU:lle vakuutettavan ja Kosovolle vakuuttelijan rooli-identiteetit, sekä tukijan ja tuettavan.

Hahn (18.2.2015a) kehuu lausunnossaan, että uuden hallituksen nopea Talousuudistusohjelman (Economic Reform Programme) hyväksyminen on positiivinen askel, jota EU täysin kannattaa. Hän jatkaa, että EU aikoo toimia tiiviisti yhdessä Kosovon hallituksen kanssa varmistaakseen kehityksen jatkumisen ja uudistusohjelman toimeenpanon, ”jotka auttavat vahvistamaan taloutta, parantamaan työpaikkojen perustamista ja tarjoamaan parempia mahdollisuuksia kaikille Kosovon kansalaisille.”<sup>21</sup> Tässä hän nojaa kvasiloogiseen argumentaatioon (Perelman 1996, 91) sikäli, että palauttaa ongelman

---

<sup>21</sup> ”-- which will help to boost the economy, improve the creation of jobs and offer better prospects for all citizens of Kosovo.” (Käännös P.F., kursiivi lisätty.)



(Kosovon taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys) vain sen yhteen osatekijään (ERP), jonka arvioi todennäköisimmin saavuttavan tavoitellun päämäärän (Kosovon parempi taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys, joka tuottaisi EU:n näkökulmasta vakautta alueelle). EU:lle muodostuu tässä retoriikassa jälleen ohjaajan ja tukijan identiteetti ja Kosovolle ohjattavan ja tuettavan. Kosovo on kehitettävä ja EU kehittäjä, joka palautuu osaltaan EU:n identiteettiin normatiivisena valtana.

### **Rooli-identiteetti todellisuuden rakenteeseen perustuvassa argumentaatiossa**

Žbogar (13.1.2015) personifioi puheessaan sekä EU:ta että Kosovoa: ”Kosovon tulee välittömästi ja tehokkaasti tarttua tilanteeseen,” ”Kosovon eduksi ei ole --,” ”EU odottaa --,” ”EU on huolestuneena pannut merkille --,” ja niin edelleen. Toisaalta Žbogar kuitenkin sanoo ”EU:n odottavan Kosovon viranomaisten sitoutuvan tiukasti rikollisryhmien toiminnan estämiseen” sekä puhuu ”pääministeri Mustafan ja hänen hallituksensa äärimmäisestä haasteesta.” Millaisia olemuksia tai tekoja Žbogar pyrkii personifikaatiolla liittämään toimijoille? Entä millainen merkitys on personifikaation pois jättämisellä: tiettyjen henkilöiden tai ryhmien nimeämisellä? Personifikaatiolla pyritään liittämään jokin asia ja sen olemus tai teot toisiinsa. Personifioidessaan Kosovoa Žbogar pyrkii osoittamaan Kosovon kyvyn, ja toisaalta tarpeen toimintaan. EU:ta personifioidessaan Žbogar puolestaan luo kuvaa auktoriteetista, jolla on valtaa, mutta jolla on toisaalta myös vain ylevät tavoitteet, jonka vuoksi sen toiveiden noudattaminen johtaa vain hyvään myös Kosovolle. Personifioidessaan Kosovoa ja EU:ta tuo Žbogar (kenties huomaamattaan) esiin niiden identiteetit suhteessa niiden keskinäisiin valtasuhteisiin: Kosovoa kohtaan käytetään kovia äänenpainoja – sen tulee toimia EU:n vaatimalla tavalla, tai muuten EU:n verhottu uhkaus (”mitä tulee Kosovon viisumivapausdialogiin, ei ole Kosovon edun mukaista, että turvapaikkahakemukset EU:n alueella kosovolaisilta lisääntyvät”) toteutetaan. EU on vallassa ja Kosovo taas ei. EU on siis tilanteessa se, joka sanelee ylhäältä päin toimintatavat, joita Kosovon tulee noudattaa säilyttääkseen tai saavuttaakseen EU:n tarjoamat edut. Nimetessään viranomaiset tai hallituksen puheessaan Žbogar pyrkinee sitouttamaan näitä tahoja mainitsemiinsa tavoitteisiin.

Hahn (18.2.2015a) käyttää argumentaatiossaan pienten askelten politiikkaa, vaikka poliittisesti ja yhteiskunnallisesti hänen mainitsemansa asiat, kuten investointi-ilmapiirin parantaminen ja järjestäytyneen rikollisuuden pysäyttäminen, eivät mitään pieniä askeleita olekaan. Tällä tavoin hän kuitenkin tuo retoriikassaan Kosovon lähitulevaisuudessa tapahtuvan EU-lähentymisen mahdolliseksi, korostaessaan, että se tapahtuu askel askeleelta. Hahnin mukaan myös erityishuomion antaminen taloudelle ja välttämättömille talousuudistuksille on oikein tehty, eli Hahn ja hänen edustamansa instituutio, EU, ovat auktoriteettiasemassa josta käsin ne voivat määritellä oikeat ja väärät kehityssuunnat. EU:n rooli-

identiteetiksi muodostuu olla se, jota myötäillään, ja Kosovon identiteetiksi olla myötäilijä, koska se haluaa jatkaa EU-polullaan.

Avramopoulos (10.3.2015) argumentoi myös pienten askelten politiikan tyylisesti puhuessaan Kosovon viisumivapaudesta:

Vain jos saadaan aitoja tuloksia korkean profiilin korruptioon liittyvissä sekä järjestäytyneen rikollisuuden tapauksissa, ja tehdään uskottavia toimenpiteitä nykyisenkaltaisen siirtolaiskriisin toistumisen estämiseksi, on minun henkilökohtaisesti mahdollista käyttää vaikutusvaltaani hyväksi jäsenvaltioiden taivuttelemiseksi, että Kosovon kansalaisten tulisi todella saada viisumivapaus.<sup>22</sup>

Hän nimeää askeleita, jotka Kosovon tulee ottaa, jotta hän voi henkilökohtaisesti suositella Kosovolle viisumivapautta. Hänen nimeämänsä askeleet ovat toki yleisiä EU:n linjauksia Kosovon suhteen, mutta puhuessaan itsestään EU:n sijaan Avramopoulos antaa itsestään toisaalta inhimillisemmän vaikutelman, toisaalta kuvan jossa hän on vaikutusvaltainen, mutta myös aktiivinen käytännön toimija, jonka on mahdollista saada asioita tapahtumaan. Hän kuitenkin myös tavallaan piiloutuu EU-protokollan taakse, antaen ymmärtää, että vaikka hän haluaisikin, hän ei voi tehdä mitään Kosovon puolesta ennen kuin tietty kriteeristö täyttyy. Tällaista menetelmää kutsutaan etäännyttämiseksi omista intresseistä: siinä omat tai edustamansa tahon intressit pyritään etäännyttämään varsinaisesta väitteestä, koska mikäli yleisö olettaa puhujan ajavan vain omaa etuaan, tulee yleisön vakuuttamisesta hyvin vaikeaa (Jokinen 2002, 133.) Lisäksi hän puhuu tekijättömistä tuloksista ja toimista: passiivin käyttö on eräs retorinen keino tekijän häivyttämiseen ja monimutkaisten kokonaisuuksien yksinkertaistamiseen (Kuusisto 1996, 277.) Tässä retoriikassa vahvistuu taas EU:n identiteetti ehtojen määrittelijänä, ja Kosovon niiden seuraajana.

Hahn (18.2.2015b) argumentoi peräkkäisyysuhteisiin perustuen, että Kosovon kannattaa jatkaa EU:n viitoittamalla tiellä kohti talousuudistuksia. Hänen mukaansa päämäärä on tehdä Kosovosta valtio, johon investoiminen kannattaa. Hänen mukaansa tähän päämäärään päästään fokusoituneella talousuudistuksella, joka lisää kilpailukykyä, ja josta seuraa myös kasvua ja työpaikkoja. Hahn nostaa esiin hallituksen ensimmäisen talousuudistusohjelman, ERP:n (Economic Reform Programme), jonka hallitus oli antanut komissiolle helmikuun alussa 2015. ERP on Hahnin mukaan keino saavuttaa edellä mainittu päämäärä, mutta se on keino, jonka EU käy lävitse ja arvioi, ja antaa sitten palautetta. Eli

---

<sup>22</sup> ”Only with real results in high-profile corruption and organised crime cases and credible measures to prevent a repeat of the current migration crisis, will I be able to personally throw my weight behind persuading Member States that Kosovo citizens should, indeed, become visa-free.” Käännös P.F.

käytännössä Hahnin mukaan Kosovosta ei voi tulla investoijille kiinnostavaa talouskasvun ja työpaikkojen maata ilman EU:n ohjausta ja tukea, joka vahvistaa EU:n identiteettiä ohjaajana ja Kosovon identiteettiä ohjattavana.

Haastattelussa Žbogar (EU-toimisto 24.2.2015) osoittaa peräkkäisyssuhteisiin perustuvan argumentin vääräksi, ja saa siten tukea omalle argumentilleen. Žbogar nimittäin argumentoi, että vaikka Kosovo täyttäisikin viisumivapaussuhteissa vaaditut kriteerit ja viisumipakko nostettaisiin, se ei kuitenkaan auttaisi niitä, jotka tällä hetkellä pakenevat maasta. Nämä ihmiset pyrkivät EU:n alueelle töiden perässä, ja viisumivapaus tarkoittaisi vapautta vain turismiin, ei työntekoon. Eli hänen mukaansa seuraukset eivät olisi niitä, joita kosovolaiset toivovat, eikä ratkaisu siirtolaisongelmaan: hänen argumenttinsa mukaan siirtolaisongelmaan täytyy löytyä ratkaisu nyt, jotta viisumivapaudesta voidaan edes keskustella. Hän vielä korostaa, että ennen kuin komissio voi suositella viisumivapautta Kosovolle, täytyy Schengen-alueella sääntöjenvastaisesti oleskelevien määrän huomattavasti laskea. Žbogar jatkaa, että vallitseva tilanne huonontaa Kosovon mahdollisuuksia viisumivapauteen. Näin Žbogar on argumentaatioissaan eritellyt Kosovon päämäärän (viisumivapaus) ja siihen tarvittavat keinot (Schengen alueella väärin perustein oleskelevien määrän pieneneminen). EU:n rooli-identiteetti on olla päättävä ja ehtojen asettaja, Kosovon niiden noudattaja.

### **Todellisuuden rakennetta muokkaavissa argumenteissa muodostuvat tyyppi-identiteetit**

Žbogar (21.1.2015) käyttää puheessaan esimerkkejä argumentoidessaan positiivisen kehityksen tapahtuneen Kosovossa. Hän listaa erilaisia positiivisia asioita, joita edellisen vuoden aikana on Kosovossa tapahtunut: SAA alettiin ottaa käyttöön, viisumiprosessia jatkettiin, dialogi Serbian kanssa otettiin käytäntöön, vaalit saatiin toteutettua ja EULEX-mandaattia muokattua ja jatkettua. Esimerkkien kautta pyritään vahvistamaan argumentti, tässä tapauksessa, että Kosovossa on tapahtunut positiivista kehitystä. Tarkemmin tarkasteltuna Žbogarin esimerkit näyttävät kuitenkin suorastaan heppoisilta: ainut todella loppuun saatettu asia olivat vaalit, joita kuitenkin seurasi puolen vuoden poliittinen patitilanne. Kaikki muut asiat liittyvät hyvinkin suoraan EU:hun, erityisesti EU:n intressissä ovat dialogi Serbian kanssa sekä SAA ja EULEX, jotka kaikki osaltaan tukevat Kosovon ja sen lähialueiden vakautta. Kosovon kannalta se, että kaikki nämä prosessit jatkuvat, on varmaankin aika laiha lohtu. Kosovolaiset haluaisivat ennen kaikkea viisumivapauden, eikä Žbogar puheessaan lupaa mitään konkreettista päätöstä millekään näistä prosesseista. Myös Avramopoulos (10.3.2015) luottaa positiivisen palautteen voimaan aloittaessaan puheensa antamalla esimerkin onnistuneesta toiminnassa, ”loistavasta lopputuloksesta”: kosovolaisten sääntöjen vastaiset rajanylitykset Serbian ja Unkarin rajalla olivat vähentyneet kuukaudessa noin 1400 henkilöstä vain 15 henkilöön päivässä. EU siis kehuu Kosovoa, koska se on päässyt EU:lle suotuisaan ratkaisuun. Tässäkin retoriikassa EU:lle muodostuu

rooli-identiteetiksi opettaja, isä tai muu auktoriteettihahmo, joka kehuu ohjeiden mukaan toiminutta oppilasta/lasta/muuta seuraajaa.

Mustafa (16.2.2015) antaa puheessaan esimerkkejä asioista, joista on informoinut komissaari Hahnia. Puheessa niiden tarkoitus on vain esitellä kattava lista Kosovon ajankohtaisista asioista, mutta tämän tutkimuksen kannalta ne tuovat jälleen kerran esiin näiden kahden toimijan, Kosovon ja EU:n, epäsuhtaisen vallanjakauman. Kosovon johtava poliittinen henkilö, pääministeri, antaa EU:n edustajalle tarkan luettelon Kosovon ajankohtaisasioista ja ongelmista, sekä Kosovon toimista niiden ratkaisemiseksi. Asetelma muistuttaa katolisen papin ja hänelle syntinsä tunnustavan seurakuntalaisen suhdetta. Tiedotteen (Pääministerin kanslia 10.3.2015) mukaan Mustafa on tapaamisessaan komissaari Avramopoulosin kanssa painottanut Kosovon edistystä, antaen esimerkkejä hallitusohjelman priorisoinneista. Tässäkin Kosovon hallituksen edustajan ja EU-komissaarin tapaamisessa, Kosovo näytetty jonakin, jonka täytyy pyrkiä vakuuttamaan ja tekemään vaikutus vastapuoleen.

Hahn (18.2.2015a) puolestaan luettelee asiat, jotka Kosovon täytyy ratkaista lähitulevaisuudessa, mikäli se haluaa jatkaa EU-lähentymisen prosessia. Hän nimeää kolme pääongelmaa: laillisuusperiaatteen ja perusoikeudet, toimivan demokratian ja talouden, mutta antaa sitten vielä kattavan listan esimerkkejä, miten näihin pääkysymyksiin voidaan vastata. Kolmen lista on yleinen retorinen keino, jonka teho perustuu siihen, että se antaa ikään kuin kattavan kuvan käsiteltävästä asiasta (Jokinen 2002, 152.) Hän toteaa vielä, että ”Kosovon uusi hallitus on laittanut talouden ja tarpeelliset talousuudistukset ykkösasiakseen, *niin kuin kuuluukin*”<sup>23</sup>. Tämä yhdistettynä Hahnin antamiin esimerkkeihin tukee EU:n muotoutumista johtavaksi auktoriteetiksi puhuttaessa Kosovon kehityksestä. Kosovosta tulee kehitettävä, joka ottaa vastaan ohjeita. EU on puolestaan kehittäjä, ohjeiden antaja, ja sellainen toimija, joka määrittää mitkä kehityssuunnat ovat oikeita tai vääriä. Hahn vielä havainnollistaa argumenttiaan toteamalla kosovolaisten viimeaikaisen maastamuuttopiikin osoittavan, että uudistukset ovat tarpeen.

Myös Hahnin puhe (18.2.2015) Kosovon hallitukselle perustui esimerkkeihin: hän halusi käyttää tilaisuuden hyväkseen korostaakseen Kosovon EU-lähentymisen suurimpia haasteita. Joidenkin toisten instanssien välillä voisi tuntua todella erikoiselta asetelma, jossa toinen osapuoli haluaa käyttää kokonaisen puheen listaamaan asioita, jotka ovat käytännössä vastapuolella pielessä. Kosovon ja EU:n välillä tämä kuitenkin osoittaa vain vakiintuneen valtarakenteen. EU:lla on käytännössä kaikki ohjat käsissään: mikäli Kosovo haluaa lähentyä Euroopan unioniin, sen täytyy noudattaa EU:n antamia

---

<sup>23</sup> ”Kosovo’s new government has rightly put the economy and the necessary economic reforms as its number one priority.” Käännös P.F.

ehtoja. EU:n rooli-identiteetti on siis olla vallankäyttäjä, Kosovon olla EU:n vallassa. Hän kuitenkin kertoo myös Kosovon onnistumisista EU:n näkökulmasta (joka voidaan myös tulkita omalla tavallaan ylhäältä alaspäin katsovaksi suhtautumiseksi, joka vertautuu esimerkiksi opettajan ja oppilaan suhteeseen – vain toisen määrittelyt onnistumisesta merkitsevät). Hän käyttää Kosovon hallituksen muodostamista esimerkkinä siitä, että Kosovon poliittiset toimijat pystyvät ylittämään vaikeudet ja saavuttamaan kompromisseja yhteisen hyvän puolesta. Tällaisen toiminnan täytyy Hahnin mukaan jatkua, koska EU:n ohjaamat uudistukset vaativat konsensusta. Näin Hahn muodosti esimerkkien avulla säännön, jota käyttää sitten havainnollistamaan omaa argumenttiaan tarpeellisista uudistuksista ja niihin vaadittavista toimista. Hän käyttää myös tässä puheessaan kolmen listaa: edistyksen täytyy ennen kaikkea keskittyä laillisuusperiaatteeseen, julkihallinnon uudistamiseen ja yhteiskunnallistaloudellisen kehityksen vahvistamiseen. Näihin asioihin tarttumiseen tarvitaan tietenkin kolmea asiaa: sitoutumista, vakaata tahtoa ja rohkeutta.<sup>24</sup> Jokisen (2002, 152) mukaan kolmen listalla luodaan vaikutelma jostain yleisemmästä piirteestä, eli tässä tapauksessa ne antavat ymmärtää Hahnin esittämien edistyksen painotusten olevan ne objektiiviset tekijät edistyksen takana, ja keinot niihin kattavasti lueteltu.

Avramopoulos (10.3.2015) käyttää uinuvaa metaforaa todetessaan hallituksen vakuuttaneen hänelle, että uusien työpaikkojen luominen on hallituksen yhteiskunnallis-taloudellisen politiikan ”sydämessä.” Sen lisäksi, että Avramopoulos tarkoittaa niiden olevan politiikan keskiössä, saa sanan ’sydän’ käyttö myös ajattelemaan niiden olevan lähellä sydäntä, siis myös emotionaalisesti tärkeitä. Huomattavaa on myös, kuin Avramopoulos kertoo hallituksen ”vakuuttaneen” hänelle: tuttu asetus, jossa Kosovon täytyy vakuuttaa EU sen EU:lle mieleisistä tarkoitusteristä, jolloin Kosovo on vakuuttelija ja EU vakuutettava.

Erityisedustaja Žbogar käyttää paljon kuvailevaa puhetta ja analogioita, niin myös puheessaan kansallisen Euroopan integraationeuvoston kokouksessa 13.1.2015, jossa jälleen kerran rakentuvat identiteetit EU:sta ohjaajana ja Kosovosta huonosti pärjänneenä ohjattavana. ”Pääministeri Mustafa ja hänen hallituksensa ovat äärimmäisen haasteen edessä. Aika on loppu ja heidän täytyy näyttää tietä, heidän täytyy sytyttää valo tunnelin päässä, jonka tuolla puolen odottaa parempi tulevaisuus Kosovolle.”<sup>25</sup> Valo tunnelin päässä on metafora toivolle, ja analogian kautta Žbogar pyrkii osoittamaan, että on pääministeri Mustafan ja hänen hallituksensa tehtävä luoda kansalle toivoa ja tarjota parempi

---

<sup>24</sup> Englanniksi tämä kolmen lista on alkusointujensa vuoksi vielä vakuuttavampi: “commitment, conviction and courage.”

<sup>25</sup> ”PM Mustafa and his government have extreme challenge in front of them. Time is out and they need to show the way, they need to ignite this light at the end of the tunnel beyond which a better future for Kosovo people lies.” Käännös P.F.

tulevaisuus. Kuten aiemmin todettiin, analogian hyväksyminen vaati sen myöntämistä, että tietyt tekijät ja näkökulmat ovat ilmiön kuvaamisen kannalta tärkeitä. Žbogarın analogia vaatii yleisöltä sen myöntämistä, että Kosovon kansalaisia vaivaa toivottomuus, ja että Kosovon tilanteen parantaminen on todella haastavaa, sekä että ensisijainen vastuu siitä on hallituksella ja sillä on jo kiire. Abstraktit arvot, kuten tässä tapauksessa toivo paremmasta huomisesta, sopivat parhaiten yhteiskunnallisen kriittikin lähtökohdiksi, koska ne mahdollistavat muutoksen vaatimisen ja todellisen asiointilan peilauksen johonkin ideaaliin (Perelman 1996, 36). Žbogar vielä kuvaa laittoman siirtolaisuuden pysäyttämisen prosessia analogisesti kuin maratoniksi, jossa pitää ottaa ensimmäinen askel ja jossa kaikki askeleet ovat tärkeitä. Hän laajentaa analogiaa toivomalla, että hänen puheensa olisi tuonut tilanteeseen vähän kiireellisyyden tuntua, jotta nämä askeleet voitaisiin ottaa nopeammin. Analogia toisaalta teroittaa, että jostain on aloitettava – ja pian, mutta toisaalta että kyseessä on pitkä ja monivaiheinen prosessi. Kyseessä on kuitenkin prosessi, jolla kuten maratonillakin, on oma päätepisteensä, maali, joka on kaikki askeleet ottamalla mahdollista saavuttaa.

Ohjaaja/ohjattava asetelma vahvistuu, kun Žbogar (EU-toimisto 24.2.2015) kuvaa metaforisesti Kosovosta lähtemisen syitä *surulliseksi kuvaksi toivottomuudesta*. Kuvahan on jotain, joka ensisijaisesti nähdään, tällä tavoin Žbogar osoittaa, että syyt ovat nähtävillä niille jotka katsovat. Kuva on surullinen, ja kuvaa toivottomuutta, eli siis maastamuutto kumpuaa Žbogarın argumentissa ensisijaisesti toivottomuudesta, joka tekee tilanteesta surullisen. Samalla korostuu myös EU:n identiteettiin kuuluva valta määritellä Kosovon tilanne negatiiviseksi. Hän havainnollistaa tätä argumenttiaan esimerkeillä konkreettisista lähtemisen syistä, mutta toteaa syitä olevan useita ja kaiken kuitenkin palautuvan toivottomuuteen. Näin Žbogar korostaa Kosovon kurjaa sisäpoliittista tilannetta ja sen parantamisen tärkeyttä. Hän jatkaa analogialla sanoessaan, että kosovolaisten täytyy rakentaa Eurooppa kotiinsa, eikä jahdata illuusiota, että parempi elämä löytyy muualta Euroopasta. Analogiassa 'Euroopan rakentaminen kotiin' Eurooppa toimii metaforana paremmalle elämälle, ja sen rakentaminen kotiin tarkoittaa itsestään selvästi paremman elämän edellytysten luomista Kosovoön. Žbogar luo siis kontrastiparin: kurja toivoton Kosovo ja paremman elämän Eurooppa. Kontrastiparissa toisesta luodaan selkeästi positiivinen kuva ja toisesta negatiivinen osana suostuttelevaa retoriikkaa (Jokinen 2002, 153.) On hyvin kuvaavaa, miten näiden kahden toimijan identiteetit nähdään tässä analogiassa: Eurooppa ja sen mukana myös EU ovat automaattisesti jotain parempaa kuin Kosovo.

Žbogar (13.1.2015) käyttää malliin perustuvaa argumentaatiota perustellessaan miksi kosovolaiset eivät ole oikeutettuja turvapaikkaan: onhan EU:n turvapaikkajärjestelmä olemassa vain sellaisia ihmisiä varten, jotka pakenevat vainoa tai vakavia haittoja. Perelmanin (1996, 125) mukaan malliin

perustuva argumentaatio nojaa aina auktoriteettiin, tässä tapauksessa EU:hun, jolloin yleisön on uskottava perustuen auktoriteetin nauttimaan arvostukseen, että sen määrittämä malli on se oikea. Mallin mukaan ilmiöt nähdään suhteessa ilmiö/todellisuus, jossa toinen edustaa asioiden ilmeistä laitaa, mutta toinen paljastaa todellisuuden sen takaa. Erottamalla täten asiat toisistaan ja esittämällä toinen ehdottoman todellisena, tulee siitä erotetulle asialle harhaisen ja mahdottoman leima. (Perelman 1996, 142–143.) Žbogar argumentoi myöhemminkin tähän malliin perustuen, kuinka kosovolaisilla ei ole realistisia mahdollisuuksia saada turvapaikkaa EU:n alueelta (EU-toimisto 24.2.2015.) Samalla kertautuvat EU:n ja Kosovon rooli-identiteetit ehtojen asettajana ja niiden noudattajana. Retoriikassa korostuu myös EU:n valta kieltää turvapaikka kosovolaisilta ja palauttaa heidät takaisin kotimaahansa.

Myös ministeriön tiedotteessa (Euroopan integraatioministeriö 3.3.2015) vahvistetaan EU:n identiteettiä vallassa olevana ehtojen asettajana ja Kosovon identiteettiä EU:ta myötäilemään pyrkivänä ehtojen noudattajana. Tiedotteessa havainnollistetaan Kosovon toimia hallitsemattoman siirtolaisuuden ehkäisemiseksi osana Euroopan integraatioprosessia. Näin saadaan kytkettyä konkreettiset toimet, joita Kosovo tekee siirtolaisuuden pysäyttämiseksi, edistämään Kosovon EU-taivalta. Belgian valtiosihteeri puolestaan havainnollistaa Kosovon kansalaisten vaikeutta saada turvapaikkaa EU:n alueelta toteamalla Kosovon olevan turvallinen maa, jonka kansalaiset palautetaan kotimaahansa sopimusten mukaisesti.

Komissaari Avramopoulosin ja Kosovon ministerien yhteinen lausunto (Avramopoulos et al. 10.3.2015) vahvistaa jälleen EU:n identiteettiä vakuutettavana ja toimia vaativana valtana, ja Kosovon vastaidentiteettiä vakuuttelijana ja EU:n vaatimuksia toteuttamaan pyrkivänä toimijana, jolla ei ole juurikaan kansainvälistä valtaa. Lausunto alkaa varsin metaforien täyteisellä kappaleella: ”tämänpäiväisessä *hedelmällisessä* tapaamisessamme arvioimme Kosovon ottamia *askelia* viimeaikaisten EU:n alueelle kohdistuneiden siirtolaisvirtojen hillitsemiseksi --”<sup>26</sup>. Hedelmällinen tapaaminen, eli tapaaminen joka on tuottanut hedelmää tai jolla on ainakin kaikki edellytykset siihen, antaa vaikutelman, että osapuolet ovat tyytyväisiä kokouksen lopputulemiin. Askel on uinuva metafora, jota on käytetty Kosovon ja EU:n välisessä retoriikassa paljon, tässä kuvastamaan, että kyseessä on prosessi, jossa Kosovo on edennyt yksi asia kerrallaan. Askelelle olennaista on, että ne vievät aina eteenpäin (jollei kyse ole erikseen mainittavista sivuaskelistä tai askelistä taaksepäin.) Puhuttaessa siirtolaisvirroista luodaan kuva suurista massoista, jotka etenevät luonnonvoiman tavoin, ja joiden liikevoima on

---

<sup>26</sup> ”In our fruitful meeting today, we took stock of Kosovo’s steps to address the recent migration flows to the European Union --” Käännös P.F.

niin kova, että ne eivät ole helposti pysäytettävissä tai vähennettävissä. Metafora on suorastaan uhkaava: voihan virran alle myös jäädä, tai joutua sen vietäväksi.

### 7.5. Kollektiivinen identiteetti

Wendtin neljäs identiteettityyppi, kollektiivinen identiteetti vie Itsen ja Toisen suhteen sen loogiseen päätepisteeseen: identifikaatioon, eli Itsen ja Toisen sulautumiseen kategorisoimalla Itse Toiseksi. Kollektiivisen identiteetin edellyttämä identifikaatio on tilannekohtainen ja harvoin täydellinen, se rakentuu rooli-identiteetin pohjalta sisällyttäessään Toisen Itseen, mutta erottamisen sijaan se pyrkii yhdistämään ne, ja tyyppi-identiteettiin se nojautuu hakiessaan yhdistäviä piirteitä, jotka eivät kuitenkaan tyyppi-identiteettien kohdalla välttämättä johda identifikaatioon. Kollektiivinen identiteetti on epäitsekäs, mutta se voi silti olla rationaalinen toimija pyrkiessään takaamaan oman ryhmänsä edun. Valtioiden tasolla Wendt kiistää neorealistisen näkemyksen valtioiden mahdottomuudesta muodostaa kollektiivista identiteettiä, todeten antisosiaalisen realistisen valtion identiteetin olemassaolon mahdollistuvan vain yksilöiden vahvalla kollektiivisella identiteetillä. (Wendt 1999, 229–230). Yksilöiden kollektiivinen identiteetti tuleeikin Kosovon ja EU:n suhteissa ilmi kosovolaisten (kiistanalaisen) kansallisidentiteetin kautta. Tässä tutkimuksessa myös implisiittisesti oletetaan valtioiden tason kollektiivinen identiteetti, kun EU:ta, valtioiden muodostamaa liittoumaa, käsitellään toimijana, jolla on oma identiteettinsä. Kosovon ja EU:n välisessä retoriikassa ei kuitenkaan tämän tutkimuksen aineiston kontekstissa suoranaisesti muodostu valtioiden tason kollektiivista identiteettiä.

Jotta kollektiivinen identiteetti voisi kehittyä, täytyy kansainvälisen politiikan toimijan valita suhtautua muihin valtioihin ystävällisesti tilanteessa, jonka kulttuurinen tausta on pitkään suosinut egoistista käytöstä (Wendt 1999, 340.) Kosovon pyrkimys on kuitenkin kohti EU-jäsenyyttä, eli se pyrkii identifikaatioon EU:n kanssa. Tällä hetkellä sen EU-jäsenyys ei kuitenkaan vielä näytä kovin läheiseltä, koska EU kohtelee sitä vielä epävakana ja alikehittyneenä valtiona, joka tarvitsee EU:n tukea ja ohjausta, mutta ei vielä ole selkeästi samanarvoinen kuin EU:n jäsenvaltiot. Kulttuuri on itseään toteuttava ennustus, joka tekee nykyisen järjestelmän muuttamisesta sitä vaikeampaa, mitä tiukemmin toimijat ovat sen sisäistäneet (Wendt 1999, 315.) Wendtin (1999, 343) mukaan kollektiivisen identiteetin kehittymisen egoistisessa ympäristössä mahdollistavat neljä päämuuttujaa: keskinäisriippuvuus, yhteinen kohtalo, homogeenisuus ja itsehillintä. Mikäli Kosovo siis haluaa saavuttaa kollektiivisen EU-identiteetin, sen riippuvuussuhteen EU:n kanssa täytyisi joko muuttua tasaveroisemmaksi; jonkin seikan, esimerkiksi Venäjän muodostaman ulkoisen uhan tulisi aiheuttaa tilanne, jossa Kosovo ja EU:n jäsenvaltiot kokisivat jakavansa yhteisen kohtalon ja haluaisivat liittoutua sen vuoksi; Kosovon tulisi saada integroitua EU:n kannattamat liberaalidemokraattiset arvot osaksi yhteiskuntaansa



ja hallintoansa, jotta siitä tulisi homogeenisempi EU:n jäsenvaltioiden kanssa; tai/ja sen pitäisi osoittaa itsehillintää erityisesti suhteissaan Serbiaan, josta voi myös tulla EU:n jäsen, jolloin näiden kahden valtion täytyisi olla valmiita vihamielisyyksien sijaan identifiikaatioon EU:n puitteissa.

#### 7.6. Analyysistä vedettävät johtopäätökset

Kosovolle aineistossa muodostuvia identiteettejä tarkastellessa on hyvä pitää mielessä, että Kosovon serbeillä ja muilla vähemmistöillä on hyvin vähän sananvaltaa valtion toiminnassa eduskunnan määränemmistön ollessa Kosovon albaanien käsissä. Kosovon identiteetit tässä kontekstissa suhteessa EU:hun eivät siis edusta sellaisia kantoja, johon kaikki Kosovon kansalaiset välttämättä identifioituivat. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut varsinaisesti tarkoituksena eritellä Kosovon kansallisidentiteettiä, vaan sen valtiollisia identiteettejä sen EU-suhteen kehyksessä, jolloin albaanienemmistöisen hallituksen retoriikassa muodostuvat identiteetit antavat Kosovon tilanteesta tässä kontekstissa todellisen kuvan.

Kosovolle aineistossa käytetyssä retoriikassa muodostuneet identiteetit jakautuvat kahteen suuntaan. Toisaalta Kosovon identiteetti on eristety, kärsivän, jopa uhrin – maastamuuttajien alikehittyneen lähtömaan. Sen suhteessa EU:hun sen rooliksi jää aina ohjattavan ja tuettavan, ehtojen noudattajan ja myötäilijän, eikä sille jää valtaa vaikuttaa ehtojen sisältöön. Toisaalta erityisesti kosovolaisessa retoriikassa sen identiteettiä yritetään aktiivisesti rakentaa EU:hun suuntautuneeksi, vastuulliseksi ja toimintaan kykeneväksi.

EU:lle aineistossa vahvimmin rakentuva identiteetti on normatiivisen vallan identiteetti: se pystyy asettamaan ehdot, seuraamaan niiden noudattamista, vaatimaan dokumentaatiota ja vakuutteluja Kosovon edistyksestä ja ennen kaikkea määrittämään, *mikä on Kosovolle oikea kehityssuunta*. EU:n identiteettiin kuuluu myös, että se on alueellinen ja regulatiivinen valta, joka suhtautuu suojelevasti omiin rajoihinsa ja asettaa ehtoja sinne pääsemiselle. Silti se on Kosovon (ja monien muiden maiden) mielestä vauraudellaan ja hyvinvoinnillaan houkutteleva maahanmuuton kohde, ja sen jäsenyyden mukanaan tuomat edut ovat niin tuntuja, että sillä on vahva vetävä voima. Sen suhteissa Kosovoon näkyy yleensä jonkinlaista hierarkkisuutta identiteeteissä: EU:n identiteetti suhteessa Kosovoon on ohjaajan ja tukijan, vakuutettavan ja vallanpitäjän. Toisaalta kosovolaisessa retoriikassa EU:lle heijastetaan myös eristäjän ja poissulkijan identiteetit, joita EU ei omassa retoriikassaan tuo esille.

Palatkaamme vielä luvussa 4. esitettyyn Kolstøn & Rusetskiin kuvailemaan malliin, jossa oletettiin voimakkaamman osapuolen nojautuvan identiteetin rakentamisessa inklusiiviseen diskurssiin ja heikkomman eksklusiiviseen, ja tarkastelkaamme Kosovon ja EU:n identiteettejä vielä tässä suhteessa.

EU:lle tutkimuksessa tarkastellussa retoriikassa rakentuvat identiteetit nojaavat erittäin vähän samaistamiseen Kosovon kanssa. Muutamassa tapauksessa EU:n edustajat puhuvat ”meistä”, mutta yleensä vain saavutettuja päätöksiä koskien. Muissa tapauksessa samaistamista on kuitenkin käytetty paradoksaalisesti jonkinlaiseen erottamiseen, esimerkiksi EUSR Žbogar samaistaa kosovolaiset kaikkiin muihin maailman ihmisiin, puhuessaan halusta jäädä mieluummin kotiinsa kuin lähteä siirtolaiseksi, mutta koska kosovolaiset kuitenkin lähtevät, se kertoo maan huonosta tilanteesta ja sikäli erottaa kosovolaiset kotonaan pysyvistä ihmisistä. EU ei mitenkään radikaalisti korosta EU:n ja Kosovon eroja, eli se ei myöskään pyri mitenkään erityisen eksklusiiviseen retoriikkaan. Erottavuus kuitenkin näkyy EU:lle muodostuvissa identiteeteissä: se on ohjaaja, tukija, määrittelijä ja ennen kaikkea normatiivinen valta, johon liittyy sisäsyntyisesti se, että se haluaa muuttaa Kosovoa enemmän kaltaiseksi. Silloin samaistamisen retoriikalle ei ole käyttöä.

Myöskään Kosovolle rakentuneet identiteetit eivät Kolstøn & Rusetskiin oletusten mukaisia. Sitä varmasti myös selittää osaltaan se, että EU ei ole valtio, niin kuin heidän tutkimuksensa voimakkaampi osapuoli Venäjä on. Retoriikassaan Kosovo pyrkii aktiivisesti samaistamaan itseään EU:n arvoihin ja tavoitteisiin: se pyrkii muodostamaan itselleen identiteettiä EU:hun suuntautuneena vastuullisena toimijana. Se ei siis ole suhteessaan EU:hun huolissaan itsenäisyytensä menetyksestä eikä missään tämän tutkimuksen kohteena olleessa retoriikassa kritisoi EU:n läsnäoloa tai puuttumista Kosovon asioihin. Se selittyy osaltaan Kosovon EU-jäsenyydessä näkemillä eduilla, mutta varmasti myös sillä, että se on jo luopunut osasta suvereniteettiaan hyväksyessään EU:n ja YK:n missioiden toiminnan alueellaan, jolloin myös ne ovat osa Kosovon valtiollista identiteettiä. Erottavaa retoriikkaa käytetään kuitenkin myös, jolloin Kosovolle muodostuvat identiteetit ovat eristetyn uhrin, ohjattavan ja tuettavan, etenkin EU-alueeseen verrattuna alikehittyneen valtion. Kuitenkin pohjimmiltaan tämän retoriikan tarkoitus ei ole pönkittää Kosovon itsenäisyyttä, vaan tuoda esiin sen (omasta mielestä) epäoikeudenmukainen kohtelu ja avuntarve. Se pyrkii siis tällä erottavalla retoriikalla tuomaan suhteisiin muutosta kohti lähentymistä, ei erkaantumista.

Tässä tutkimuksessa esiin nousseet identiteetit korostavat entisestään näiden kahden toimijan vinoa valtasapainoa. EU:n vahva vaikuttavuus ei näy pelkästään sen identiteeteissä ohjaajana ja tukijana, vaan myös siinä, että Kosovo pyrkii aktiivisesti muuttamaan omaa identiteettiään EU:n mukaiseksi. Kosovolla ei lähtökohtaisestikaan voi olla suhteessa paljon sananvaltaa, koska sen identiteetti on eristetyn, alikehittyneen ja tukea ja ohjausta tarvitsevan valtion.

## 8. Lopuksi

Tutkimuksessa on tarkasteltu niitä identiteettejä, joita Kosovolle ja EU:lle muodostui niiden välisessä julkisessa retoriikassa koskien talven 2014–2015 Kosovoa vaivannutta siirtolaiskriisiä. Muodostuneet identiteetit osaltaan pitävät yllä näiden kahden toimijan välistä valtaepätasapainoa. Mikäli Kosovo haluaa jatkaa kohti EU-integraatiota, sen täytyy tehdä aktiivista identiteettityötä ja muuttua toimivaksi demokratiaksi muutenkin kuin vain paperilla. EU:n identiteettiin normatiivisena valtana kuuluu sen halu saada aikaan omien arvojensa mukaista muutosta, jota se toteuttaa ehdollisen apunsa puitteissa. EU on ainakin teoriassa valmis identifikaatioon, mikäli Kosovo täyttää kaikki sen jäsenyydelle asettamat ehdot. Kosovon kohdalla on kuitenkin myös muistettava sen ratkaisematon status valtiona. Vaikka se ottaisi huomattavia harppauksia oikeusvaltio- ja demokratiakehityksessään, ei siitä voi kuitenkaan tulla EU:n jäsenvaltiota, ennen kuin kaikki EU:n jäsenvaltiot tunnustavat sen. Serbian mahdollisesti liittyessä EU:hun ennen Kosovoa, tuo tavoite on vielä askeleen kauempana. Kovin nopeaa EU-integraatiota Kosovolle ei voi ennustaa.

Tutkimus tuo esiin myös EU:n integraatioprosessin osana EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. EU käyttää integraatioprosessia Kosovossa avoimesti ja vahvasti työkaluna saadakseen aikaan haluamaansa muutosta. Integraatioprosessin ja siihen liittyvän viisumidialogin puitteissa EU pystyy vaatimaan Kosovolta konkreettisia toimia, jotka lopulta johtavat rajusti kohonneen maastamuuton tyrehtymiseen. Kosovon poliisin ja rajavartiolaitoksen toiminnan tehostaminen, sekä EU:n ajamat yhteiskunnalliset ja taloudelliset uudistukset pyrkivät takaamaan sen, että kosovolaiset pysyisivät jatkossakin enemmän kotimaassaan. Toimivan rajavartioidon ja poliisin etuna on myös, että Kosovoa eivät voi käyttää muidenkaan maiden kansalaiset kauttakulkumaana kohti EU:ta eikä salakuljettajilla olisi niin helppo saada kauppatavaraansa EU:n alueelle. Sen lisäksi vakaa ja EU-myönteinen Kosovo EU:n lähinaapurina on myös EU:n geopolitiittisen turvallisuuden kannalta hyvä asia.

On myös mielenkiintoista, miten tämä tietynlainen minikriisi näyttäytyy osana laajempaa siirtolaisdiskurssia Euroopassa. EU:n retoriikassa esiintyvät käsitteet siirtolaisvirroista ja turvapaikanhakijoiden määrän noususta negatiivisena asiaintilana toistuivat myös myöhemmin vuonna 2015, kun siirtolaiskriisistä tuli koko Eurooppaa käsittävä kansainvälinen ilmiö. Se mikä nähtiin pienemmässä mittakaavassa Kosovossa, kertautui nyt laajemmin koko Euroopassa: EU pyrki kaikin keinoin korostamaan, että turvapaikan saaminen EU-valtioista ei ole helppoa, että Eurooppa ei ole sellainen paratiisi kuin siirtolaisten kuulemat tarinat antavat ymmärtää, että kielteisen turvapaikkahakemuksen saaneet palautetaan nopeasti kotimaihinsa, ja että EU pitää monia konfliktin ravistelemia maita ainakin osittain turvallisena. Sekä tässä laajemmassa, että pelkästään Kosovoa koskeneessa, retoriikassa on ilmeistä, että EU pitää köyhemmistä maista EU:n alueelle suuntautuvaa siirtolaisuutta uhkaavana. Siksi

nousussa onkin ollut rajojen sulkemisen lisäksi diskurssi konfliktin tai kriisin ratkaisemisesta lähtömaassa, jolloin massat eivät lähtisi liikkeelle alun alkaenkaan. Tällaista politiikka EU pyrki toteuttamaan Kosovossa, ja ainakin talven 2014–2015 maastamuuttopiikin tapauksessa, myös onnistui siinä.

Lopuksi vielä sananen tutkijan asemoitumisesta. Kuten aiemmin on mainittu, ei tällaisessa tulkinnalliseen lähestymistapaan perustuvassa tutkimuksessa voida olettaa tutkijan pysymistä sikäli tutkimuksensa ulkopuolella, että ei ottaisi sen suhteessa mitään positioita. Subjektiivisuus näkyy jo valitussa aiheessa, tutkimusmenetelmissä ja aineistossa, mutta ennen kaikkea niissä tulkinnoissa, joita tutkija aineistostaan tekee. Omaan asemoitumiseeni vaikuttaa varmasti jo oma kokemukseni asumisesta ja työskentelystä Kosovossa. Lisäksi aineistona käyttämäni tekstit tuovat esiin tietynlaisia arvoja ja valtarakennelmia, jotka voivat vaikuttaa tulkintaani. Koska olen tavannut kosovolaisia ja elänyt heidän yhteiskunnassaan, sekä tutkimuksessani useaan otteeseen todentanut Kosovon ja EU:n epätasaisen vallanjaon, voi se saada minut asettumaan joissakin tulkinnoissa selkeästi Kosovon puolelle. Toisaalta elämä Kosovossa sekä tutkimuksessa käytetty kirjallisuus myös luovat empatiaa Kosovon kansalaisia kohtaan ja toisaalta lisäävät epäluuloa sen hallintoon. Silloin EU:n edistämät oikeusvaltiokehitys ja demokratisaatio tuntuvat oikein tervetulleilta muutoksilta Kosovoon. Näitä asemoitumisia siis tapahtuu ja se on syytä huomioida tutkimusta tehdessä, jotta tulkinnasta ei tule liian yksipuolisesti väritynyttä. Silti esimerkiksi oma identiteettini valkoisena hyvinvointivaltiossa kasvaneena arvoliberaalina naisena on erottamaton osa oma tutkijuuttani, ja vaikka sen tiedostaminen on tärkeää, ei sitä tule kuitenkaan nähdä esteenä tieteellisesti relevantin tutkimuksen tekemiselle.

## 9. Lähdeviitteet

### Aineisto

- Avramopoulos, D. (10.3.2015) Lehdistötiedote koskien tapaamisia presidentti Jahjagan, pääministeri Mustafan, Euroopan integraatioministeri Collakun ja sisäministeri Hysenin kanssa. Noudettu osoitteesta: [https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/avramopoulos/announcements/state-ment-press-commissioner-avramopoulos-after-meetings-president-jahjaga-prime-minister-mustafa\\_en](https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/avramopoulos/announcements/state-ment-press-commissioner-avramopoulos-after-meetings-president-jahjaga-prime-minister-mustafa_en)
- Avramopoulos, D., Hyseni, S. & Çollaku, B. (10.3.2015). Yhteinen lehdistötiedote tapaamisesta. Noudettu osoitteesta: <http://www.mei-ks.net/en/news/joint-statement-by-european-commissioner-for-migration-home-affairs-and-citizenship-dimitris-avramopoulos-and-kosovo-minister-of-internal-affairs-skender-hyseni-and-minister-of-european-integration-bekim-collaku->
- Çollaku, B. (13.1.2015). Puhe kansallisessa Euroopan integraationeuvostossa Pristinassa. Noudettu osoitteesta: <http://www.mei-ks.net/en/news/national-council-for-european-integration-has-gathered-for-a-meeting->
- Euroopan integraatioministeriö. (10.2.2015). *Minister Çollaku: The Government will push forward employment and the European agenda*. Tiedote integraatioministeri Çollakun keskusteluista ajatushautomo European Policy Centre:ssä Brysselissä. Noudettu osoitteesta: <http://www.mei-ks.net/en/news/minister-collaku-the-government-will-push-forward-employment-and-the-european-agenda->
- Euroopan integraatioministeriö. (19.2.2015). *Deputy Minister Ilazi: Return of citizens has commenced*. Tiedote varaintegraatioministeri Ilazin vierailusta Vitian kunnassa. Noudettu osoitteesta: <http://www.mei-ks.net/en/news/deputy-minister-ilazi-return-of-citizens-has-commenced>
- Euroopan integraatioministeriö. (3.3.2015). *The Minister of the Ministry for European Integration, Mr. Bekim Çollaku had a working lunch with Mr. Theo Francken, Secretary of State for Asylum and Migration of Belgium, during his visit to the Republic of Kosovo*. Tiedote. Noudettu osoitteesta: <http://www.mei-ks.net/en/news/prishtina-03-march-2015---the-minister-of-the-ministry-for-european-integration-mr-bekim-collaku-had-a-working-lunch-with-mr-theo-francken-secretary-of-state-for-asylum-and-migration-of-belgium-during-his-visit-to-the-republic-of-kosovo>
- Euroopan unionin toimisto Kosovossa. (28.1.2015). *Kosovo needs to find a common language* (tiedote koskien Pristinän väkivaltaisia mielenosoituksia). Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press\\_corner/all\\_news/news/2015/20150128\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press_corner/all_news/news/2015/20150128_en.htm)
- Euroopan unionin toimisto Kosovossa. (24.2.2015). Englanninkielinen versio albaniaksi ilmestyneestä Samuel Žbogarín haastattelusta pristinalaisessa *Politiko*-lehdessä (21.1.2015). Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press\\_corner/all\\_news/news/2015/20150224\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press_corner/all_news/news/2015/20150224_en.htm)

- Hahn, J. (18.2.2015) Puhe Kosovon hallituksen kokouksessa Pristinassa. Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press\\_corner/all\\_news/news/2015/20150218\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press_corner/all_news/news/2015/20150218_en.htm)
- Hahn, J. (18.2.2015) Lehdistötiedote tapaamisesta pääministeri Mustafan kanssa. Noudettu osoitteesta: [http://ec.europa.eu/commission/content/statement-commissioner-hahn-following-meeting-prime-minister-isa-mustafa-pristina\\_en](http://ec.europa.eu/commission/content/statement-commissioner-hahn-following-meeting-prime-minister-isa-mustafa-pristina_en)
- Jahjaga, A. (13.1.2015) Puhe kansallisessa Euroopan integraationeuvostossa Pristinassa. Noudettu osoitteesta: [http://www.president-ksgov.net/?page=2,8,3692#.VhvY\\_Pntmko](http://www.president-ksgov.net/?page=2,8,3692#.VhvY_Pntmko)
- Mustafa, I. (13.1.2015) Puhe Kosovon Euroopan integraationeuvostossa, Pristinassa. Noudettu osoitteesta: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,9,4624>
- Mustafa, I. (3.2.2015) Puhe lehdistötilaisuudessa Pristinassa. Noudettu osoitteesta: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,9,4707>
- Mustafa, I. (18.2.2015) Puhe yhteisessä lehdistötilaisuudessa EU-komissaari Johannes Hahnin kanssa Pristinassa. Noudettu osoitteesta: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,9,4757>
- Presidentin kanslia. (6.2.2015) Presidentti Atifete Jahjagan vierailu Ferizaj’hin. Noudettu osoitteesta: <http://www.president-ksgov.net/?page=2,6,3726#.Vhva9fntmko>
- Presidentin kanslia. (6.2.2015) Presidentti Atifete Jahjagan vierailu Vushtrriin. Noudettu osoitteesta: <http://www.president-ksgov.net/?page=2,6,3724#.Vhvbafntmko>
- Pääministerin kanslia. (10.3.2015) Pääministeri Isa Mustafan tapaaminen EU-komissaari Dimitris Avramopoulos’n kanssa. Noudettu osoitteesta: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,9,4804>
- Žbogar, S. (13.1.2015) Puhe kansallisessa Euroopan integraationeuvostossa Pristinassa. Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press\\_corner/all\\_news/news/2015/20150113\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press_corner/all_news/news/2015/20150113_en.htm)
- Žbogar, S. (21.1.2015). Puhe EU-toimiston ja EULEX’in yhteisellä uudenvuoden vastaanotolla Pristinassa. Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press\\_corner/all\\_news/news/2015/20150120\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/press_corner/all_news/news/2015/20150120_en.htm)

### Dokumentit ja tiedotteet

- Apostolova, N. (13.9.2016). Lehdistötiedote tapaamisesta pääministeri Mustafan kanssa. Noudettu osoitteesta: [https://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/10195/head-of-eu-office-nataliya-apostolova-following-her-meeting-with-prime-minister-isa-mustafa\\_en](https://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/10195/head-of-eu-office-nataliya-apostolova-following-her-meeting-with-prime-minister-isa-mustafa_en)
- CIA: Kosovo. *The World Factbook*. Noudettu osoitteesta: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>
- Euroopan komissio. (4.5.2016). European Commission proposes visa-free travel for the people of Kosovo. Lehdistötiedote. Noudettu osoitteesta: [http://europa.eu/rapid/press-release\\_IP-16-1626\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1626_en.htm)

- Euroopan ulkosuhdehallinto (EUH). (2014). EULEX Kosovo. European rule of law mission in Kosovo. Noudettu osoitteesta: [http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eulex-kosovo/pdf/factsheet\\_eulex\\_kosovo\\_en.pdf](http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eulex-kosovo/pdf/factsheet_eulex_kosovo_en.pdf)
- Euroopan ulkosuhdehallinto (EUH). European Union Office in Kosovo / European Union Special Representative in Kosovo. Political & economic relations. Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/eu\\_kosovo/political\\_relations/index\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/kosovo/eu_kosovo/political_relations/index_en.htm) (29.3.2016).
- Euroopan ulkosuhdehallinto (EUH). *What is EULEX?* Noudettu osoitteesta: <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16> (29.3.2016).
- European Union Election Observation Mission (EU EOM). (2014). *Kosovo Legislative Elections 8 June 2014. Final Report*. Noudettu osoitteesta: [http://eeas.europa.eu/archives/eueom/missions/2014/kosovo/pdf/eu-eom-kosovo-2014-final-report\\_en.pdf](http://eeas.europa.eu/archives/eueom/missions/2014/kosovo/pdf/eu-eom-kosovo-2014-final-report_en.pdf)
- Eurostat (2015). 185 000 first time asylum seekers in the EU in the first quarter of 2015. *Eurostat Newsrelease, 112/2015*. Noudettu osoitteesta: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6887997/3-18062015-CP-EN.pdf>
- Fors, P. (14.1.2015). Kosovo: Kansallisen Euroopan integraationeuvoston aiheena laitton siirtolaisuus. Kokousmuistio. Ulkoasiainministeriö, Suomen suurlähetystö, Pristina, Kosovo.
- Frontex (24.3.2015). Situational Update on Migratory Flows in February 2015. Noudettu osoitteesta: <http://frontex.europa.eu/news/situational-update-on-migratory-flows-in-february-2015-R7HeSD>
- Kosovo Agency of Statistics. (2015). Results of the Kosovo 2014 Labour Force Survey. Noudettu osoitteesta: [https://ask.rks-gov.net/ENG/labour-market/publications/doc\\_view/1314-results-of-the-kosovo-2014-labour-force-survey?tmpl=component&format=raw](https://ask.rks-gov.net/ENG/labour-market/publications/doc_view/1314-results-of-the-kosovo-2014-labour-force-survey?tmpl=component&format=raw)
- Kansainvälinen tuomioistuin. (22.7.2010). Neuvoa-antava lausunto Kosovon yksipuolisen itsenäistymisen kansainvälisenlainmukaisuudesta. Noudettu osoitteesta: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>
- Transparency International. (2015). Corruption Perception Index: Kosovo. Noudettu osoitteesta: <https://www.transparency.org/country/#idx99>
- UNDP. Europe and Central Asia. <http://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/regioninfo/> 26.10.2016.
- World Bank. (2011). Data: Kosovo. Noudettu osoitteesta: <http://data.worldbank.org/country/kosovo> (29.3.2016).
- World Bank. (2016). Personal remittances, received (% of GDP). Noudettu osoitteesta: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=XX>

## Medialähteet

- Borger, J. (5.11.2014). EU's biggest foreign mission in turmoil over corruption row. *The Guardian*. Noudettu osoitteesta: <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/05/eu-facing-questions-dismissal-prosecutor-alleged-corruption>

- Byrne A. (25.2.2015). Wave of Kosovan migration sparks unease in European capitals. *Financial Times*. Noudettu osoitteesta: <http://www.ft.com/cms/s/0/108a8d7a-b90e-11e4-b8e6-00144feab7de.html#axzz3oHxJ5QBu>
- Bytyzi, F. & Dunai, M. (6.2.2015). Kosovo helpless to stem exodus of illegal migrants. *Reuters*. Noudettu osoitteesta: <http://www.reuters.com/article/us-kosovo-eu-immigration/kosovo-helpless-to-stem-exodus-of-illegal-migrants-idUSKBN0LA1XH20150206>
- Deutsche Welle (DW). (9.12.2014). Kosovo chooses new government after six-month stalemate. Noudettu osoitteesta: <http://dw.com/p/1E1iy>
- Euronews. (17.2.2015). Kosovo emptying out, hopes for independent future exhausted (videoklippi). <https://www.youtube.com/watch?v=sJjUjrxmkzg>
- Euronews. (27.3.2015). Fleeing Kosovo: over the border and back again – reporter (videoklippi). [https://www.youtube.com/watch?v=9X8i\\_3aettA](https://www.youtube.com/watch?v=9X8i_3aettA)
- Filaj-Ballvora, V. (27.2.2016). Opinion: Kosovo has new president - and fight continues. *DW*. Noudettu osoitteesta: <http://dw.com/p/1I3SR>
- Hajdari, U. (14.1.2015). Spike in Illegal Migration 'Damaging Kosovo's EU Hopes'. *Balkan Insight*. Noudettu osoitteesta: <http://www.balkaninsight.com/en/article/illegal-migration-poses-serious-threat-to-kosovo-s-eu-integration>
- Hajdari, U. (20.2.2015). Austria to Fly Back Illegal Kosovo Migrants. *Balkan Insight*. Noudettu osoitteesta: <http://www.balkaninsight.com/en/article/austria-plans-for-return-of-illegal-kosovo-migrants>
- Kosovo Foundation for Open Society. (24.12.2015). *Rejected* (dokumenttielokuva). <https://www.youtube.com/watch?v=rohOS3HzdhU>
- Norman, L. (4.11.2014). EU Steps Up Probe of Kosovo Law-and-Order Mission. *The Wall Street Journal*. Noudettu osoitteesta: <http://www.wsj.com/articles/eu-steps-up-probe-of-kosovo-law-and-order-mission-1415129564>
- Reuters. (18.2.2015). EU says no visa free regime for Kosovo until migrant influx stops (videoklippi). <https://www.youtube.com/watch?v=80BxZtGZQ50>
- Russia Today. (12.7.2015). *Kosovo exodus* (dokumenttielokuva). <https://www.youtube.com/watch?v=uBzh6d2VP-I>
- Xharra J. (17.2.2015). Kosovans risk perils of roads, forests and criminals in chase for better life in EU. *The Guardian*. Noudettu osoitteesta: <http://www.theguardian.com/world/2015/feb/17/kosovans-risk-perils-of-roads-forests-and-criminals-in-chase-for-better-life-in-eu>

### Kirjallisuus

- Alasuutari, P. (2001). Retoriikka. Teoksessa *Laadullinen tutkimus* (3. painos), 157–164. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.



- Andrighetto, L., Mari, S., Volpato, C., & Behluli, B. (2012). Reducing Competitive Victimhood in Kosovo: The Role of Extended Contact and Common Ingroup Identity. *Political Psychology*, 33(4), 513-529. doi:10.1111/j.1467-9221.2012.00887.x
- Arsovska, J. (2014). The “G-local” Dimension of Albanian Organized Crime: Mafias, Strategic Migration and State Repression. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 20, 205–223. doi: 10.1007/s10610-014-9236-8
- Bargués-Pedreny, P. (2016). From Promoting to De-emphasizing ‘Ethnicity’: Rethinking the Endless Supervision of Kosovo. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 10:2, 222–240. doi: 10.1080/17502977.2015.1137392
- Björkdahl, A. & Gusic, I. (2015). ‘Global’ norms and ‘local’ agency: frictional peacebuilding in Kosovo. *Journal of International Relations and Development*, 18, 265–287. doi:10.1057/jird.2015.18
- Brockmeier, S., Kurtz, G. & Junk, J. (2014). Emerging norm and rhetorical tool: Europe and a responsibility to protect, *Conflict, Security & Development*, 14:4, 429–460, doi: 10.1080/14678802.2014.930587
- Burke, K. (1969). *A Rhetoric of Motives*. Berkeley & Los Angeles, CA: University of California Press, Ltd.
- Burke, P. J. (2004). Identities and Social Structure: The 2003 Cooley-Mead Award Address. *Social Psychology Quarterly*, 67:1, 5-15. doi: 10.1177/019027250406700103
- Chernoff, F. (2007). *Theory and Metatheory in International Relations: Concepts and Contending Accounts*. New York, NY: Palgrave Macmillian.
- Curley, T. M. (2009). Social Identity Theory and EU Expansion. *International Studies Quarterly*, 53(3), 649–668. doi:10.1111/j.1468-2478.2009.00550.x
- Derks, M. & Price, M. (2010). *The EU and Rule of Law Reform in Kosovo*. Hague: Clingendael Institute. Noudettu osoitteesta: [http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20110106\\_CRU\\_publication\\_mderks.pdf](http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20110106_CRU_publication_mderks.pdf)
- Dijkstra, H. (2011). The Planning and Implementation of the Rule of Law Mission of the European Union in Kosovo. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 5:2, 193–210. doi: 10.1080/17502977.2011.566481
- Ducasse-Rogier, M. (2011). Kosovo: what the EU should not be expected to do. *Security & Human Rights*, 22(1), 29–35. doi:10.1163/187502311796365871
- Edmondson, R. (2007). Rhetorics of Social Science: Sociality in Writing and Inquiry. Teoksessa W. Outhwaite, & Stephen P. Turner (toim.), *The SAGE Handbook of Social Science Methodology*. (ss. 479–499). London, England: SAGE Publications Ltd. doi: <http://dx.doi.org.helios.uta.fi/10.4135/9781848607958.n26>
- Farquet, R. (2014). Demonstrating for a Kosovo Republic in Switzerland: emotions, national identity and performance. *Nations & Nationalism*, 20(2), 277–296. doi:10.1111/nana.12053

- Fauchier, A. (2013). Kosovo: what does the future hold for LGBT people? *Forced migration review*, 42, 36–39. <http://www.fmreview.org/sogi/fauchier.html>
- Feltes, T. (2013). Youth and Democracy: The Promotion of Youth Participation by the International Community in Kosovo. *Security & Human Rights*, 24(2), 195–209. doi:10.1163/18750230-02402010
- Freyburg, T. & Richter, S. (2010). National identity matters: the limited impact of EU political conditionality in the Western Balkans. *Journal of European Public Policy*, 17:2, 263–281. doi: 10.1080/13501760903561450
- Gashi, A. & Adnett, N. (2015). The Determinants of Return Migration: Evidence for Kosovo. *Croatian Economic Survey*, 17:2, 57–81. doi:10.15179/ces.17.2.2
- Gheciu, A. (2005). International Norms, Power and the Politics of International Administration: The Kosovo Case. *Geopolitics*, 10(1), 121–146. doi:10.1080/14650040590907695
- Gippert, B. J. (2016). The sum of its parts? Sources of local legitimacy. *Cooperation and Conflict*, June 2016, 1–17. doi: 10.1177/0010836716652426
- Grabbe, H. (2014). Six Lessons of Enlargement Ten Years On: The EU's Transformative Power in Retrospect and Prospect. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 52, Annual Review. 40–56. doi: 10.1111/jcms.12174
- Hewer, C. J., & Vitija, S. (2013). Identity after Kosovo's independence: narratives from within the Kosovar Albanian diaspora. *Social Identities*, 19(5), 621–636. doi:10.1080/13504630.2013.828686
- Ioannides, I. & Collantes-Celador, G. (2011.) The internal-external security nexus and EU police/rule of law missions in the Western Balkans, *Conflict, Security & Development*, 11:4, 415–445, doi: 10.1080/14678802.2011.614127
- Ivlevs, A. & King, R. M. (2015). Kosovo – Winning its Independence but Losing its People? Recent Evidence on Emigration Intentions and Preparedness to Migrate. *International Migration*, 53(5), 84–103. doi: 10.1111/j.1468-2435.2011.00716.x
- Jandl, M. (2007). Irregular Migration, Human Smuggling, and the Eastern Enlargement of the European Union. *IMR*, 41:2, 291–315. doi: 10.1111/j.1747-7379.2007.00069
- Jokinen, A. (2002). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (2. painos). (ss. 126–159). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Judah, T. (2008). *Kosovo: what everyone needs to know?*. New York: Oxford University Press. Noudeettu osoitteesta: <https://ebookcentral-proquest-com.helios.uta.fi>
- Ker-Lindsay, J., & Economides, S. (2012). Standards before Status before Accession: Kosovo's EU Perspective. *Journal Of Balkan & Near Eastern Studies*, 14(1), 77–92. doi:10.1080/19448953.2012.656939

- Klasnja, M. (2007). The EU and Kosovo: Time to Rethink the Enlargement and Integration Policy? *Problems Of Post-Communism*, 54(4), 15–32. doi:10.2753/PPC1075-8216540402
- Kolstø, P. & Rusetskii, A. (2012). Power differentials and identity formation: Images of self and other on the Russian–Georgian boundary. *National Identities*, 14(2), 139–155. doi:10.1080/14608944.2011.646974
- Kratochwil, F. (2008). Constructivism. Teoksessa D. della Porta & M. Keating (toim.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences*. (ss. 80–98). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuusisto, R. (1996). Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*, 267–292. Tampere: Vastapaino.
- Mironova, V. & Whitt, S. (2015). International Peacekeeping and Positive Peace: Evidence from Kosovo. *Journal of Conflict Resolution*, 1–31. doi: 10.1177/0022002715604886
- Mjekiqi, S. & Gallagher, M. (2015). The parliamentary elections in Kosovo, June 2014. *Electoral Studies*, Vol. 38, June 2015, 106–109. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2015.01.002>
- Musliu, V. & Orbie, J. (2014). The International Missions in Kosovo: What is in a Name?. *European Foreign Affairs Review* 19:3, 411–428.
- Möllers, J., Arapi-Gjini, A., Herzfeld, T. & Xhema, S. (2017). Exit or Voice? The Recent Drivers of Kosovar Out-migration. *International Migration*, 55, 173–186. doi:10.1111/imig.12336
- Möllers, J. & Meyer, W. (2014). The effects of migration on poverty and inequality in rural Kosovo. *IZA Journal of Labor & Development*, 3:16. <http://www.izajold.com/content/3/1/16>. 14.10.2016.
- Obradović-Wochnik, J. & Wochnik, A. (2012). Europeanising the ‘Kosovo Question’: Serbia’s Policies in the Context of EU Integration, *West European Politics*, 35:5, 1158–1181. doi: 10.1080/01402382.2012.706415
- O’Connel Davidson, J. (2010). New slavery, old binaries: human trafficking and the borders of ‘freedom’. *Global Networks* 10:2, 244–261.
- Perelman, C. (1996). *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Scheuer, A. & Schmitt, H. (2009) Dynamics in European Political Identity. *Journal of European Integration*, 31:5, 551–568. doi:10.1080/07036330903145856
- Schwandner-Sievers, S. (2013). The bequest of Ilegalja: contested memories and moralities in contemporary Kosovo, *Nationalities Papers*, 41:6, 953–970. DOI: 10.1080/00905992.2013.767792
- Schwarz, O. (2016). Two steps forward one step back: what shapes the process of EU enlargement in South-Eastern Europe? *Journal of European Integration*, 38:7, 757–773. doi: 10.1080/07036337.2016.1203309

- Shepherd, A. K. (2009). 'A milestone in the history of the EU': Kosovo and the EU's international role. *International Affairs*, 85(3), 513–530. doi:10.1111/j.1468-2346.2009.00811.x
- Smith, C. A. & Smith, H. M. (2010). Human Trafficking: The Unintended Effects of United Nations Intervention. *International Political Science Review*, 32(2), 125–145. doi: 10.1177/0192512110371240
- Stoeva, Y., & Hoppe, R. (2011). Recasting the Puzzle of the EU's Eastward Enlargement: Identities, Narratives, Problem Structuring and Rhetorical Entrapment. *Politicka Misao: Croatian Political Science Review*, 48(5), 40–71.
- Strapacova, M. (2016). The reconciliation process in Kosovo: under the shadow of ethnic primordialist manipulation, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18:1, 56–76, doi: 10.1080/19448953.2015.1094273
- Straub, J. (2002). Personal and Collective Identity: A Conceptual Analysis. Teoksessa H. Friese toim. *Identities, Time, Difference, and Boundaries*, 56–77. New York, Oxford: Berghahn Books.
- Subotic, J. (2011). Europe is a State of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans. *International Studies Quarterly*, 55, 309–330.
- Summa, H. (1996). Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa Palonen, K. & Summa, H. (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*, 51–84. Tampere: Vastapaino.
- Vachudova, M.A. (2014). EU Leverage and National Interests in the Balkans: The Puzzles of Enlargement Ten Years On. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 52:1, 122–138. doi: 10.1111/jcms.12081
- Visoka, G. (2012). The 'Kafkaesque Accountability' of International Governance in Kosovo, *Journal of Intervention and Statebuilding*, 6:2, 189–212, doi: 10.1080/17502977.2012.655603
- Vollmer, B. (11.7.2011). *Irregular migration in the UK: Definitions, pathways and scale*. Briefing at the Migration Observatory at the Oxford University. Noudettu osoitteesta: <http://migrationobservatory.ox.ac.uk/briefings/irregular-migration-uk-definitions-pathways-and-scale>
- Vrbetic, M. (2013). Afraid of a 'Kosovo Scenario': A Disquieting Precedent for International Conflict Management, *Journal of Intervention and Statebuilding*, 7:3, 308–334, doi: 10.1080/17502977.2012.751720
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, Vol. 46, No. 2 (Spring, 1992), 391–425. The MIT Press. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2706858>
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Załęska, M. (toim.) (2012). *Rhetoric and Politics: Central/eastern European Perspectives*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Zdravkovic-Zonta, H. (2009). Narratives of Victims and Villains in Kosovo. *Nationalities Papers*, 37(5), 665–692. doi:10.1080/00905990903122891